

čtenář

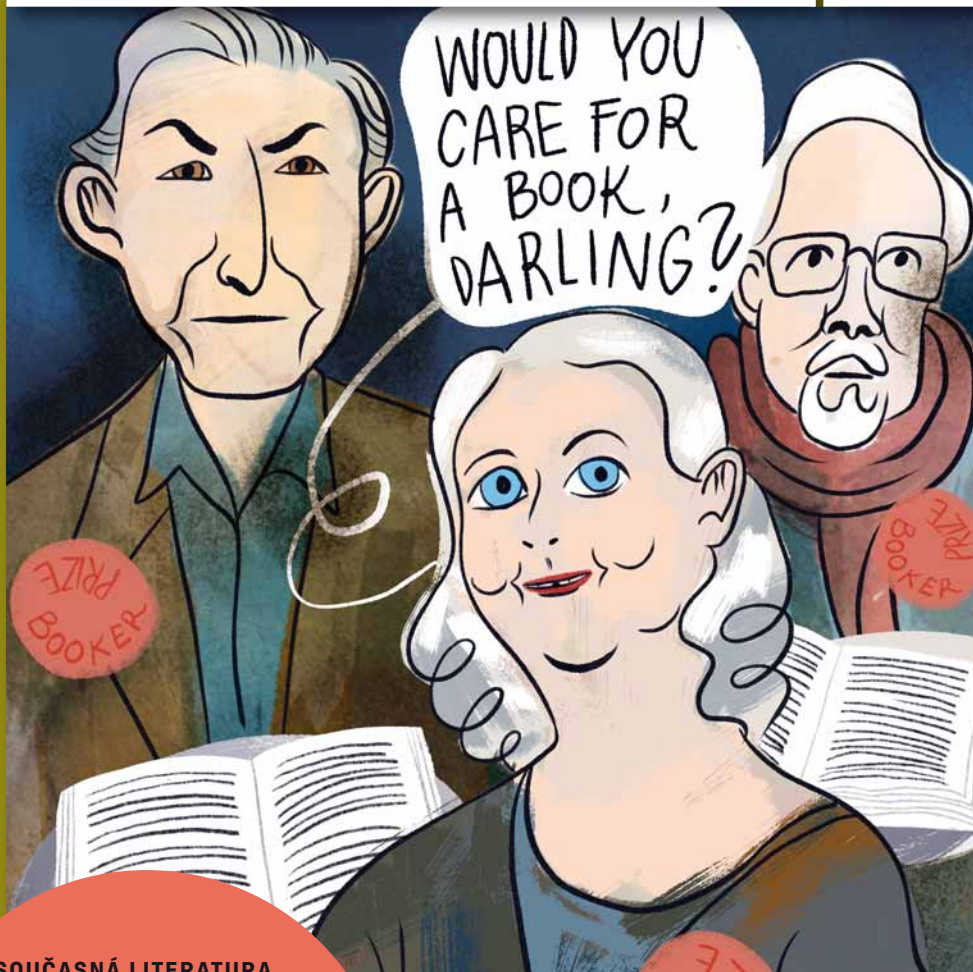
MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

78

2022

ročník 74

Cena 60 Kč

Ilustrace: Kristýna Píňhalová

SOUČASNÁ LITERATURA

- Britská literatura v českých překladech
- Nobelista Kazuo Ishiguro

Z HISTORIE

- Biskupská knihovna v Hradci Králové jubilující
- J. Š. Baar, Jan Cimbura a malá literární záhada
- Konference BB400 k výročí narození B. Balbína v Klatovech

Průzkum

Proč děti více nečtou e-knihy

Události

Memorandum o spolupráci mezi SKIP a SONS

Knihovny v novém

Městská knihovna Frýdek-Místek

Příloha „Děckaři děckařům“

(Dějinné události v literatuře pro děti a mládež)

Biskupská knihovna Biskupství královéhradeckého jubilující s. 244–247
 ← Interiér historické tzv. Trautmannдорfské knihovny

Foto: archiv Biskupské knihovny BIHK

Memorandum o spolupráci mezi SKIP a SONS s. 274–275
 ↑ Plná Zrcadlová síň Klementina byla 19. 5. 2022 svědkem podpisu memoranda o spolupráci mezi SKIP a Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých v ČR

Foto: archiv NK ČR

Jan Cimbury a malá literární záhada s. 248–251
 ↑ Hrob Jana Cimbury v Putimi (uprostřed)

Foto: Bohumír Bouška

J. Š. Baar jako abiturient gymnázia v Domažlicích

Foto: commons.wikimedia.org

Za zkušenostmi se vzděláváním dospělých do finských Helsinek s. 266–267

↑ Knihovna Fyri v městečku Kirkkonnummi nedaleko Helsinek je architektonickým skvostem

Foto: Eliška Nehybová

Knihy a nádraží v Chotyni s. 269

Děti s paní učitelkou v Místní knihovně v Chotyni, které se zapojily do projektu UŽ jsem čtenář →

Foto: Anna Hejlková

Foto: Tomáš Drobny

Obecní knihovna Kostelní Lhota s. 268

Momentka z první návštěvy dětí z místní mateřské a základní školy v Obecní knihovně Kostelní Lhota po jejím obnovení a slavnostním otevření v říjnu 2021

Téma – Z historie

- 244 **Biskupská knihovna Biskupství královéhradeckého jubilující** | Jiří Navrátil, Zdeněk Zahradník
- 248 **Jan Cimbury a malá literární záhada** | Františka Vrbenská
- 252 **Bohuslav Balbín a konference BB400** | Karel Viták

Průzkum

- 254 **Nehmatatelné kouzlo klasických knih aneb Proč děti více nečtou e-knihy** | Hana Friedlaenderová

Využití nových technologií

- 257 **Bibliografie českého literárního samizdatu** | Gabriela Romanová
- 260 **Veřejné licence v Národní knihovně České republiky** | Lenka Maixnerová, Linda Jansová, Petra Štátná
- 262 **Terminologická databáze TDKIV a zachycení vývoje knihovnické terminologie** | Jaroslava Citová

Mediální vzdělávání v knihovnách

- 263 **Konflikt může být užitečný – 5. část** | Lucie Tomanová, Tereza Lišková

Ze zahraničí

- 266 **Za zkušenostmi se vzděláváním dospělých do finských Helsinek** | Veronika Brynychová

Knihovny v malých obcích

- 268 **Obecní knihovna Kostelní Lhota** | Květa Šlemínová
- 269 **Knihy a nádraží v Chotyni** | Anna Hejlková

Příloha Děckaři děckařům

- 270 **Nudná historie? Kdepak, to nehrází!** | Pavlína Lišovská
- P1 **Top 8 knih – Odraz dějinných událostí a historických osobností v literatuře pro děti a mládež**
| vybrala Pavlína Lišovská
- P2 **Deskové hry s historickým námětem** | vybrala Pavlína Lišovská
- P3–P4 **Pracovní listy: Lidská práva – buďte zdráva** | Pavlína Lišovská

- 271 **Psal se jinde** | Renáta Salátová

Události

- 272 **Postcovidová OKna naplno** | Zlata Houšková
- 274 **Memorandum o spolupráci mezi SKIP a SONS** | Dagmar Filgasová
- 275 **Sedmý ročník konference LIB CON** | Monika Oravová
- 276 **Jak na prostory knihoven – praktický seminář (nejen) pro knihovníky** | Lenka Dostálová
- 277 **Semináře tvůrčího psaní v Městské knihovně Sokolov** | Františka Vrbenská

Přístupnost knihoven

- 278 **Certifikát Handicap Friendly pro Krajskou knihovnu Františka Bartoše ve Zlíně** | Dagmar Marušáková

Recenze

- 280 **Nekonečný zázrak knih a čtení** | Milan Valden
- 281 **Aristokrat ducha** | Václava Horčáková
- 282 **Živé rozhovory o posledních věcech člověka** | Milan Valden

Audioknižní průvodce 7

- 284 **Romantika do ucha** | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka

Kronika

- 287 **Zlatá svatba aneb Tři dny v Českém ráji** | Jan Pěta

Z Knihovny knihovnické literatury

- 288 **Zajímavé knižní novinky** | Vladana Pillerová

Knihovny v novém

- 290 **Městská knihovna Frýdek-Místek – dárek ke stoletému výročí** | Irena Liberlová

Současná literatura

- 292 **Současná britská literatura v českých překladech posledních let** | Milan Valden
- 296 **Nobelista Kazuo Ishiguro** | Milan Valden
- 297 **Ze světa** | Roman Giebisch
- 299 **Literární výročí Srpen–Zář** | Milan Valden

CONTENTS

- Topic – From history**
- 244** The Bishop's Library at the Hradec Králové Bishoprce celebrating an anniversary
| Jiří Navrátil, Zdeněk Zahradník
- 248** Jan Cimbura and a small literary mystery
| Františka Vrbenská
- 252** Bohuslav Balbín and the BB400 Conference | Karel Viták
Survey
- 254** The ineffable magic of classic books; or, Why children don't read more e-books | Hana Friedlaenderová
Utilizing new technologies
- 257** Bibliography of Czech literary samizdat
| Gabriela Romanová
- 260** Public licences at the Czech National Library
| Lenka Maixnerová, Linda Jansová, Petra Štátná
- 262** TDKIV terminological database and recording the development of library terminology
| Jaroslava Cítová
Media training at Libraries
- 263** Conflict can be helpful – Part 5
| Lucie Tomanová, Tereza Lišková
From abroad
- 266** To Helsinki in search of experience with adult education
| Veronika Brynychová
Libraries in small municipalities
- 268** Kostelní Lhota municipal library | Květa Šlemínová
- 269** Books and the station in Chotyně | Anna Hejlková
Child specialists to child specialists – supplement
- 270** Boring history? No chance! | Pavlína Lišková
P1 Top eight books – The reflection of historical events and figures in literature for children and young adults
| selected by Pavlína Lišková
- P2** Board games on historical topics | selected by Pavlína Lišková
- P3–P4** Worksheets: Human rights – be well | Pavlína Lišková
- 271** **Written elsewhere** | Renáta Salátová
Events
- 272** Post-COVID OKnA in full | Zlata Houšková
- 274** Memorandum on collaboration between SKIP and SONS
| Dagmar Filgasová
- 275** Seventh annual LIB CON Conference | Monika Oravová
- 276** How to deal with library premises – practical seminar for librarians (inter alia) | Lenka Dostálová
- 277** Creative writing seminars at Sokolov Municipal Library
| Františka Vrbenská
Library accessibility
- 278** Handicap Friendly certificate for the František Bartoš Regional Library in Zlín | Dagmar Marušáková
Reviews
- 280** The endless miracle of books and reading | Milan Valden
- 281** Aristocrat of the soul | Václava Horáková
- 282** Live interviews on the last things of man | Milan Valden
Audiobook guide 7
- 284** Romance in the ear | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
Chronicle
- 287** Golden wedding; or, Three days in the Czech Paradise
| Jan Pěta
From the library of librarians' literature
- 288** Interesting new books | Vladana Pillerová
Libraries afresh
- 290** Frýdek-Místek Municipal Library – centenary gift
| Irena Liberová
Contemporary literature
- 292** Contemporary British literature in recent Czech translations | Milan Valden
- 296** Nobel prizewinner Kazuo Ishiguro | Milan Valden
- 297** **From the world** | Roman Giebisch
- 299** **Literary anniversaries** August–September
| Milan Valden

INHALT

- Thema – Aus der Geschichte**
- 244** Bischofsbibliothek des Bistums Königgrätz feiert ein Jubiläum
| Jiří Navrátil, Zdeněk Zahradník
- 248** Jan Cimbura und ein kleines literarisches Rätsel
| Františka Vrbenská
- 252** Bohuslav Balbín und die Konferenz BB400 | Karel Viták
Umfrage
- 254** Ein ungreifbarer Zauber der klassischen Bücher oder Warum Kinder nicht mehrere E-Bücher lesen
| Hana Friedlaenderová
Benutzung der neuen Technologien
- 257** Bibliografie des tschechischen Samizdat
| Gabriela Romanová
- 260** Öffentliche Lizenzen in der Nationalbibliothek der Tschechischen Republik
| Lenka Maixnerová, Linda Jansová, Petra Štátná
- 262** Terminologische Datenbank TDKIV und die Erfassung der Entwicklung der Bibliotheksterminologie
| Jaroslava Cítová
Medienausbildung in Bibliotheken
- 263** Konflikt kann nützlich sein – Teil 5 | Lucie Tomanová, Tereza Lišková
Aus dem Ausland
- 266** Für die Erfahrungen in der Erwachsenenbildung nach finnischen Helsinki | Veronika Brynychová
Bibliotheken in kleinen Dörfern
- 268** Gemeindebibliothek Kostelní Lhota | Květa Šlemínová
- 269** Bücher und der Bahnhof in Chotyně | Anna Hejlková
Beilage Kinderbibliothekare für Kinderbibliothekare
- 270** Langweilige Historie? Wo denn, das ist nicht bedrohlich!
Pavlína Lišková
- P1** Top 8 Bücher – die Reflexion der historischen Ereignisse und historischen Figuren in der Kinder- und Jugendliteratur
| ausgewählt von Pavlína Lišková
- P2** Brettspiele mit historischen Motiven | selected by Pavlína Lišková
- P3–P4** Arbeitsblätter: Menschenrechte – Sei gesund! | Pavlína Lišková
- 271** **Es wurde woanders geschrieben** | Renáta Salátová
Ereignisse
- 272** Postcovid OKnA völlig | Zlata Houšková
- 274** Memorandum über die Mitarbeit zwischen SKIP und SONS
| Dagmar Filgasová
- 275** Der siebente Jahrgang der LIB CON Konferenz | Monika Oravová
- 276** Was soll man mit Bibliothekraum machen – ein praktisches Seminar (nicht nur) für Bibliothekaren | Lenka Dostálová
- 277** Seminare für kreatives Schreiben in der Stadtbibliothek in Sokolov | Františka Vrbenská
Barrierefreiheit in Bibliotheken
- 278** Handicap Friendly Zertifikat für die František Bartoš Kreisbibliothek in Zlín | Dagmar Marušáková
Rezensionen
- 280** Das unendliche Wunder der Bücher und Lesen | Milan Valden
- 281** Ein Aristokrat des Geistes | Václava Horáková
- 282** Live-Gespräche über die letzten Dinge des Menschen
| Milan Valden
Hörbuch Berater 7
- 284** Romantik ins Ohr | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
Chronicle
- 287** Goldene Hochzeit oder Drei Tage in Böhmischem Paradies
| Jan Pěta
Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur
- 288** Interessante Buchneuheiten | Vladana Pillerová
Bibliotheken im neuen Mäntel
- 290** Stadtbibliothek in Frýdek-Místek – ein Geschenk für Jahrhundert Jubiläum | Irena Liberová
Gegenwartsliteratur
- 292** Gegenwärtige britische Literatur in tschechischen Übersetzungen der letzten Jahre | Milan Valden
- 296** Nobelpreisträger Kazuo Ishiguro | Milan Valden
- 297** **Aus der Welt** | Roman Giebisch
- 299** **Literarische Jahrestage** August–September | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Letní bilance

V době, kdy píší tyto řádky a přejí si, abyste letní dvojčíslu časopisu shledali zajímavým, zařazené materiály pro vaši práci podnětnými a užitečnými, možná mnozí z vás tráví zaslouženou dovolenou, vyhodnocují dopad nedávno proběhlých obnovených akcí, nebo naopak vymýšlejí program na podzimní měsíce. Jarní období tohoto roku bylo ve znamení velkého oživení řady aktivit, které pandemie covidu zabrzдила nebo odsoudila k nucené přestávce. Ani ztrojnásobení rozsahu časopisu *Čtenář* by nestačilo – ovšem za předpokladu personálního posílení redakce –, aby vše na jeho stránkách mohlo být neprodleně reflektováno...

Donedávna se ještě mohlo tvrdit, že se vzdálenosti zkracují vlivem moderních komunikačních prostředků a dopravních možností. Bohužel, opak je pravdou. A opět je to neblahý důsledek nedávné pandemie. Například letecké společnosti a letiště za účelem redukce nákladů propustily řadu zaměstnanců, ale při opětovném oživení cestování se jim nedaří bývalé ani nové pracovníky získat. Má nedávná cesta do Londýna se tak protáhla o několik hodin (a rozhodně to nebylo vlivem velkolepých oslav jubilea královny Alžběty II. na trůně, které si Londýňané užívali pěkně „odspoda“ třeba na mnohých pouličních party, jež mi braly dech).

Ale zpátky k situaci v letecké dopravě: chyběla nejen letadla a jejich posádky, ale také uklízející čtyři, vázla vykládky zavazadel, obsluha „rukávů“ pro výstup a nástup cestujících. Jen se obávám, aby prosazování podobného úsporného modelu nepostihlo také knihovny... Ty prokázaly, že si se znalostí své role důvěryhodného zdroje informací a s funkcí kulturního a komunitního centra dokáží poradit, a to nejen v situaci migrace obyvatel v důsledku války. Jen je třeba mít nápady, elán a zápal a pak se rozhodně nemusejí obávat o svou existenci ani v budoucnosti.

Redakce se pro vás snažila vybrat co možná nejzajímavější materiály, přesvědčit řadu zaneprázdněných autorů, aby navzdory časové tísní zasedli před své monitory a podělili se o své poznatky, získané informace a zkušenosti. Než vám popřeji nabytí nových sil, zápalu do další práce, nesmím opominout blahopřání redakce předsedovi SKIP Romanu Giebischovi k jeho znovuzvolení do funkce předsedy, které proběhlo na červnové 11. valné hromadě v Ostravě.

Teď už vám jen přejí nerušené léto a doufám v setkávání s vámi na stránkách dalších čísel časopisu. Jeho 74. ročník se tímto překuljuje do druhé poloviny...

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávký na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbků 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojčíslu 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 25. 7. 2022.

Číslo vyšlo 1. 8. 2022.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Biskupská knihovna Biskupství královéhradeckého jubilující

V letošním roce slaví Biskupská knihovna Biskupství královéhradeckého v Hradci Králové dvě výročí, a to 210 let od svého založení a 20 let od svého nového otevření pro veřejnost.

ZAKLADATEL ARCIBISKUP MARIA TADEÁŠ TRAUTMANNSDORF-WEINSBERG

Vznik knihovny se váže k osobě patnáctého královéhradeckého biskupa a druhého olomouckého arcibiskupa Marii Tadeáše Trautmannsdorf-Weinsberga, který patřil ke královéhradeckým biskupům, jejichž význam výrazně přesáhl hranice regionu.

Narodil se 28. 5. 1761 ve Štýrském Hradci. Byl vybrán, aby se věnoval dráze duchovního. S tímto úmyslem také studoval od roku 1780 Collegium Germanicum v Římě. Zde ještě během svých studií v létě roku 1783 obdržel uprázdněné místo sídelního kanovníka v olomoucké kapitule sv. Václava, čímž získal nejen pevný zdroj příjmů, ale i životní šanci být později zvolen olomouckým arcibiskupem. Svá teologická studia ukončil v Pavii v roce 1784, když před tím 5. 6. 1783 obhájil zvolenou tezi *De tolerantia Ecclesiastica et Civili*, která byla posléze vydána tiskem. Toto dílo je silně poznamenáno autorovým nadšením pro reformní úsilí císaře Josefa II., jemuž je knižní vydání dedikováno.

V roce 1793 ho císař jmenoval biskupem v Terstu. Tohoto úřadu se však nikdy neujal, protože následujícího roku zemřel královéhradecký sídelní biskup Jan Leopold Hay a císař František II. ho jmenoval na uprázdněný biskupský stolec. Jako biskup projevoval cit pro specifické potřeby místní církve. Byl znám jako milovník knih a vzdělávacích institucí. Vyřešil problém vztahu zvýšených nároků na vzdělávání kléru a nutnosti nezávislosti na pražské teologické fakultě. Jeho zásluhou bylo obnoveno dvoustupňové církevní školství v diecézi, zahrnující gymnázium v Německém Brodě a na ně navazující tříletý kněžský seminář s teologickým institutem, zřízený Františkem II. v listopadu 1802. Tento ústav byl pouze formálně závislý na pražském centrálním semináři.

Roku 1811 byl metropolitní kapitulou u sv. Václava v Olomouci zvolen arcibiskupem, a proto rezignoval na post v biskupství královéhradeckém. Svou rozsáhlou knihovnu, kterou pořídil ze svých soukromých prostředků, daroval zdejšímu biskupství, aby tím přispěl v duchu osvícenských tradic jak k prohlubování vzdělání duchovních správců, tak studentů jím založeného teologického institutu. Hlavním pramenem k poznání tohoto daru je předávací protokol se soupisem knih, který zahrnuje 3222 knihovních jednotek a je datován k 31. 3. 1812. Hrabě Trautmannsdorf je zde podepsán již jako zvolený olomoucký arcibiskup a pečeti tohoto úřadu je protokol také stvrzen. Kapitulou při chrámu sv. Ducha zastupoval její děkan František Wurda a kanovník arcijáhen, známý malíř vedut a kartograf Jan Venuto. Jako svědci byli přizváni profesori semináře Jan Křtitel Kron a profesor dogmatiky Vincent Weber, který se stal prvním správcem knihovny.

NÁSTUPCE BISKUP ALOIS JOSEF KOLOWRAT-KRAKOVSKÝ

Po veřejnost začala knihovna fungovat za Trautmannsdorfova nástupce biskupa Aloise Josefa Kolowrata-Krakovského, který rozšířil fond o další knihy a daroval dva nejvýznamnější rukopisy psané na pergamenu: bibli z konce 14. století a rukopisná akta basilejského sněmu z 15. století. Od roku 1820 byla vedena i kniha výpůjček, přičemž výpůjční systém byl založen na maximální

Tzv. Ledečský misál, rukopis na pergamenu z roku 1493

důvěře a realizoval se absenční formou, kde maximální délka výpůjční lhůty nebyla stanovena. Čtenář si sám v knihovně vybral, co potřeboval, a učinil o tom záznam do příslušné výpůjční knihy. Ten obsahoval výčet titulů, počet svazků, národní vypůjčitel a někdy i datum výpůjčky. Mezi uživateli knihovny nalezneme významné hradecké osobnosti z doby národního obrození jako např. kněze a literáta Josefa Liboslava Zieglera, dramatika Václava Klimenta Klicperu a další.

OBNOVENÍ A REKONSTRUKCE KNIHOVNY

Během 19. a první poloviny 20. století se fond knihovny dále postupně rozšiřoval akvizicemi, dary biskupů a různými nadacemi a pozůstalostmi. Po únoru 1948 byla knihovna na dlouhá desetiletí uzavřena. Až v osmdesátých letech archivář kapitulní konzistoře František Pecina umožnil odbornou katalogizaci knihovního fondu a byl vytvořen poslední lístkový katalog knihovny. Jeho zásluhou se podařilo většinu rukopisů a starých tisků uchovat až do dnešních dnů.

Po roce 1989 rozhodl biskup Karel Otčenášek knihovnu a její činnost obnovit a daroval jí svoji soukromou knihovnu, vybudovanou zejména ze zahraničních darů. Leželo mu především na srdci, aby opět sloužila co nejširší veřejnosti. Započala rekonstrukce bývalé jezuitské koleje (dnes Nové Adalbertinum) a knihovna pro veřejnost měla být nově včleněna do těchto prostor. Ambitová chodba (bývalá sala terrena), která spojovala sakristii kostela Nanebevzetí Panny Marie se středním příčným křídlem koleje, tvoří nejstarší zachovalou část této historické památky. Záměr zrenovovat a upravit toto spojovací křídlo pro provoz knihovny bylo již od samého počátku součástí celkové koncepce obnovy objektu. Na základě zpracovaných odborných průzkumů a z nich vyplývajících doporučení byla provedena obnova jižního spojovacího křídla do podoby, jakou mohla mít tato stavba po přestavbě v první polovině 18. století. Hlavním architektem projektu byl Jiří Krejčík – ARN studio, spol. s r. o. Slavnostní otevření nové knihovny proběhlo 30. 9. 2002. Správcem obnovené knihovny byl jmenován Petr Adam, který se zasadil nejen o zrestaurování většiny vzácných rukopisů, prvotisků, ale i historických prostorů a mobiliáře tzv. Trautmannsdorfské knihovny v biskupské rezidenci.

Tehdy byl knihovní fond dočasně deponován v archivu a mobiliář včetně centrální sochy, obrazů, ozdobných prvků rozebrán a transportován do ateliéru restaurátorů. Celodřevěná barokní část knihovny, vytvořená z masivního dubu, byla v minulosti překryta nepůvodním fládem a doplněna fragmenty z pozdějších oprav. V několika partiích byla patrná zdeformovaná místa vlivem zhroutilé konstrukce knihovny. Na mnoha místech chyběly obvodové ozdobné lišty. Sloupy knihovních skříní byly též v pozdější době překryty druhotným fládem a zdobné prvky včetně řezaných rámu obrazů byly v minulosti přetřeny laciným bronzem. Zadní stěny knihovny, provedené z měkkého dřeva, byly rozestoupené a napadené plísněmi a dřevokazným hmyzem. Značný restaurátorský zásah vyžadovaly též obrazy včetně rámu a socha sv. Benedikta. Do prostoru knihovny byla instalována klimatizace a šetrnější osvětlení interiéru.

Po odstěhování mobiliáře a prken podlahy byly zjištěny statické nedostatky, které vyžadovaly zpevnění zdiva ocelovými sponami. Stavební úpravy se týkaly hlavně provedení nových elektro-

Badatelna Biskupské knihovny

Představení knihy *The Itinerarium Romanum of Ignatius Swieteczky O.P. autorů Jakuba Zouhara a Petra Polehly dne 12. 5 2022 v prostorách Biskupské knihovny*

Foto: archiv Biskupské knihovny BIHK

instalací a rozvodů k novým klimatizačním jednotkám. Dřevěná podlaha byla kompletně odstraněna, vyměněna její konstrukce a původní prkna byla přebroušena a ošetřena. Stropní konstrukce zůstaly zachovány. Pod cihlové klenby v ocelových nosičích byl po odizolování vložen nový podhled v klasickém provedení, opatřený štukovou omítkou a štukatérskou výzdobou. Okna byla osazena vitražovými skly a opatřena fólií proti UV záření. Na čelní stěně byl nainstalován nově zrestaurovaný zarámovaný obraz Karla Škréty *Svatá rodina se sv. Karlem Boromejským a sv. Františkem*. Slavnostní otevření nově zrestaurované knihovny proběhlo v únoru 2006.

POKLADY KNIŽNÍHO FONDU

Nejstaršími rukopisnými památkami ve fondu královéhradecké Biskupské knihovny jsou pergaménové fragmenty psané karolinskou minuskulou asi ve 12. století, druhotně použité v několika prvotiscích z druhé poloviny 15. století. Dalšími rukopisy jsou např. již zmiňovaný pozdně antický latinský překlad bible tzv. Vulgaty z konce 14. století, který pochází z benediktinského kláštera sv. Lamberta ve Štýrsku, a stejného původu je i rukopis akt Basilejského sněmu z roku 1442.

Důležitým pramenem pro dějiny biskupství je i třísvazkové rukopisné dílo sedmnáctého biskupa královéhradeckého Karla Boromejského Hanla *Memorabilien-Buch der königgrätzer Bisthums-Herrschaft Chrast und des königgrätzer Bisthums*, jehož první svazek je věnován biskupskému panství Chrast, jež tvořilo jádro hospodaření královéhradecké diecéze. Druhý díl se vztahuje k vlastním dějinám královéhradeckého biskupství a třetí tvoří opisy pramenů k dějinám biskupství, a doplňuje tak první dva svazky.

K nejvýznamnějším součástem knihovního fondu patří soubor necelých tří desítek inkunábulí z druhé poloviny 15. století. Nejstarším je *Bible* vytištěná v roce 1477 v Norimberku u Antona Kobergera. Jsou zde i dva provenienčně české prvotisky – tzv. *Kutnohorská bible*, vydaná v roce 1489 Martinem z Tišnova v Kutné Hoře, a *Pasionál čili Život a umučení všech svatých mučedníků* Jacoba de Voragine, z něhož jsou zachovány dva korekturní listy (vydané později v roce 1495), vlepené na předsádku basilejského vydání sentencí Petra Lombardského z roku 1492.

Vedle prvotisků je zde uloženo velké množství starých tisků od 16. do 18. století. Do knihovny se též postupně zařazují knihovní celky významných církevních představitelů i např. soubory zaniklých farních knihoven.

SOUČASNOST

Trautmannsdorfská knihovna jako součást Biskupské knihovny je dnes zapsána do seznamu kulturních památek. Je uzavřeným knihovním celkem reprezentačního charakteru a památkou na patnáctého sídelního královéhradeckého biskupa.

Biskupská knihovna je knihovnou královéhradeckých sídelních biskupů. V duchu více než dvoustoleté tradice umožňují jednotliví diecézní biskupové využívat fond této knihovny odborně

veřejnosti a dnes patří do sítě veřejných knihoven. Knihovna není samostatným právním subjektem a působí v rámci biskupství královéhradeckého. Jedná se o specializovanou knihovnu, jejíž knihovní fond obsahuje především publikace z oblasti teologie, filozofie a historie. K dispozici jsou také knihovní jednotky z hraničících oborů, zabývající se uměním, metodologií některých vědních oborů apod. V současné době knihovní systém Verbis čítá více než čtyřicet tisíc knihovních jednotek.

Pro veřejnost poskytuje knihovna kromě prezenčního studia v omezené míře i možnost absenčních výpůjček. Pořádají se zde různé kulturní a společenské akce, její prostory i fondy jsou poměrně častým předmětem odborných návštěv a exkurzí, je i jedním z reprezentativních prostor biskupství.

Knihovna se pravidelně účastní knižních veletrhů pořádaných Univerzitní knihovnou Univerzity Hradec Králové (UHK) v Hradci Králové. Specifické postavení má v programu činnosti spolupráce s Diecézním teologickým institutem, dalšími významnými knihovnami v Královéhradeckém kraji, katedrou kulturních a náboženských studií Pedagogické fakulty UHK a zejména katedrou pomocných věd a archivnictví Filozofické fakulty téže univerzity.

JIŘÍ NAVRÁTIL | navratil@bihk.cz
ZDENĚK ZAHRADNÍK | zahradnik@bihk.cz

Biskupská knihovna Biskupství královéhradeckého

Velké náměstí 35, 500 01 Hradec Králové
tel.: 495 063 450, 495 063 451
mail: knihovna@bihk.cz
<https://www.bihk.cz/vzdelani-media/biskupska-knihovna>

INZERCE

KNIHOVNY NAKUPUJÍ U NÁS.
JSME MODERNÍ ONLINE-ANTIKVARIAT.CZ
KNIHY JAKO NOVÉ JIŽ OD 40 KČ!

- Více než 50.000 knih všech žánrů
- Nechybí ani učebnice
- 1.000 nových knih každý den
- Jednoduché vyhledávání

Doplňte si poličky ve Vaší knihovně levně, kvalitně a rychle.

.....

Chcete se knih naopak zbavit? Uvítáme je na vykupujeme-online.cz! Výtěžek z knih můžete také darovat na charitu, přidáme 20% a pošleme neziskovce.

ONLINE-ANTIKVARIAT.CZ

Jan Cimbura a malá literární záhada

V hojném počtu význačných jubileí roku 2022 nejspíš zaniknou dvě půlkulatá výročí spojená se jménem spisovatele Jindřicha Šimona Baara. Od narození reálného Jana Cimbury, protagonisty Baarova stejnojmenného románu, uplynulo v červnu dvě stě pět let. V prosinci pak vzpomeneme, že před sto patnácti lety zemřel muž, který ze všech sil přispíval k české kultuře a bez něhož by Baarova jihočeská epopěj nevznikla: páter Josef Baar, Jindřichův strýc.

Chodský rodák J. Š. Baar (2. 2. 1869 – 24. 10. 1925, Klenčí pod Čerchovem) příslušel do českého literárního panteonu. Ačkoli se dosud vydává a zůstává v povědomí čtenářské obce, pomalu se na něho zapomíná, jeho muzeu v Klenčí ubývají návštěvníci. Je to škoda, protože v Baarových knihách nalezneme přesvědčivé zachycení doby a jejích reálií, empaticky zobrazené lidské osudy, výrazné sociální citění, až publicistické a znalé zaujetí pro „jak se co dělá“ i dávku černého humoru. Snad nejslavnějším autorovým dílem zůstává právě *Jan Cimbura* s doposud dvaceti šesti vydáními, překlady do půl tuctu cizích jazyků a filmovou (díleč) adaptací.

PÁTER JOSEF BAAR Z PUTIMI

Právě skutečný Jan Cimbura (17. 6. 1817 Semice u Písku – 17. 1. 1898 Putim) vnesl zásadní obrat do života Josefa Baara, v té době skromného katechety v Písku. Poprvé se potkali roku 1880. Šedesátník Cimbura byl dosud robustní obr s mohutnými rameny a s legendárně velkýma nohama, které nese rodové genetické dědictví do současnosti. Získal mezi putimskými rodáky respekt nejen majetkem a proslulou silou, ale jako výborný, pracovitý hospodář a výrazná osobnost. Duchovní a sedlák si byli navzájem sympatičtí, sdíleli také chovatelské, pěstitelské a sadařské koníčky; o lásku ke koním šlo především. O tři roky později Cimbura inicioval žádost putimské farnosti, aby ji mohl převzít právě Baar. Bez této podpory by písecký katecheta stěžejně obdržel ustanovovací dekret (1884); představme si období dnešních ostrých konkurzů na vysoce specializovaná místa. Ovšem fary nebývaly lukrativním postem, faráři nezřídka čelili ekonomickým potížím a nesobecký Josef Baar vzdor své pili zemřel chudý.

Děkan Josef Baar, nevysoký, s výraznými rysy, s darem výmluvnosti a duchaplnosti, přišel na svět dne 31. 10. 1835 v Klenčí pod Čerchovem, zemřel 15. 12. 1907 v Putimi. Chodský patriot byl až hazardně štědrý, vznětlivý, dobrosrdečný, vzdělaný. Než nastoupil na faru v Putimi, působil téměř čtvrt století v Písku jako kooperátor děkanství, kaplan, brzy poté katecheta. Patřil zde do kruhu místních intelektuálů. Přátelil se s „pootavským slavíkem“, „májovským“ básníkem Adolfem Heydukem (1835–1923) a s knězem Václavem Čeňkem Bendlem (1832–1870), básníkem, spisovatelem a překladatelem.

Patřil k nenápadným budovatelům české kultury přispívajícím drobnějšími texty, beletrií, poezií, početnou publicistikou. Jeho tvorbu charakterizovalo výstižné, vtipné vyjadřování a čistý bohatý sloh. Souborný katalog na stránkách Národní knihovny ČR uvádí celkem 21 záznamů o publikacích, kázáních nebo divadelních hrách pro mládež. Pan páter měl velký cit pro hudbu; sám hrál na klavír. Baarův literární odkaz zahrnuje také praktické návody a pokyny. Založil Spolek sadařský pro jižní Čechy se sídlem v Písku a stal se jeho starostou. Rozuměl agrotechnice, dobytku,

včelaření, zahradničení, hedvábnictví, o němž přednášel na písecké hospodářské škole. Miloval přírodu a koně, které i znamenitě léčil.

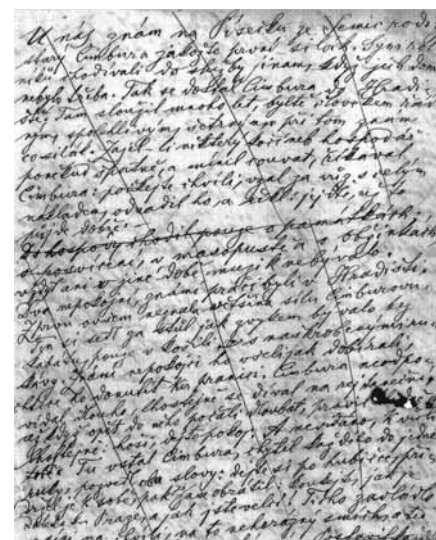
J. Š. Baar v době svého prvního působení na faře v Ořechu (1895–1897)

JINDŘICH ŠIMON BAAR A JAN CIMBURA

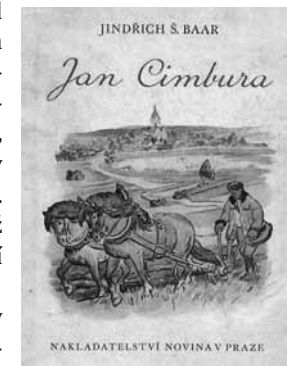
Pro talentované mladíky z nuzných poměrů se nabízely jen dvě cesty ke vzdělání a sebeuplatnění: vojenská nebo církevní sféra. To platilo pro P. Josefa Baara i pro jeho synovce Jindřicha. Strýc jej podporoval morálně, finančně a intelektuálně. Na putimské faře prožil student J. Š. Baar několikery nádherné jihočeské prázdniny a odnesl si také vzpomínku na rázovitou postavu Jana Cimbury. Starý forman a sedlák se těšil výjimečné pověsti jako člověk přímý, zbožný, neochvějně spravedlivý, tvrdý a pilný pracant, uvážlivý, ale pokud bylo třeba, energický a rázný. Nikdy neuškodil člověku ani zvířeti. Mladého Jindřicha zaujalo, jak promyšleně, až básnicky starý muž hovoří o přírodě a její nádhře.

J. Š. Baar je zástupcem literárního realismu, venkovské prózy a katolické moderny, kterou jako jediný svým dílem přežil. Křesťanství v jeho pojetí znamená vědomé hledání duchovní opory a morální jistoty. Úlohu a postavení faráře ve společnosti i církevních strukturách podává se všemi povinnostmi, zodpovědností a negativy. Baarovy prózy z mladšího období vyznívají buřičsky, anarchisticky i groteskně, ale vždy jsou prochnuty soucitem a hlubokým pochopením. Svým rozkolísaným, evropsky rozkročeným individualismem i citem pro přírodu a živé bytosti v mnohém a na dlouho předešel dobové autory. Byl i průkopníkem „lovů beze zbraní“, fotografování zvířat v jejich přirozeném prostředí a existenci.

Baarově tvorbě jsou vzdálené rurální selanky. V nejmenším si venkov neidealizoval, na to jej znal příliš dobře. Román *Jan Cimbura* nese podtitul *Jihočeská idyla*, míněný nemálo ironicky.

Stránka z rukopisu románu Jan Cimbura, uloženého v Muzeu J. Š. Baara v Klenčí

Vydání Jana Cimbury z roku 1941, ilustrované jihočeským výtvarníkem Janem Hálu

Národopisec Baar vkládá do románu apoteózu jihočeské, svébytné mentality, která se vskutku liší od ostatních částí Čech, a selství – jako náročné profese, sociálního a názorového zařazení, svébytné kultury, životního stylu. V Cimburových časech doznávala jeho éra...

Románový hrdina se zcela neztotožňuje s reálným sedlákem z Putimi. Každý protagonist, který má své (původně živé) alter ego, žije několikerym životem. Svým pravým bytím, příběhem literárním či filmovým, podobou, do níž jej promítne fantazie diváků/čtenářů, a deformací, kterou umělecké dílo znásobí už tak nepřesné vzpomínky lidí, kteří ho znali. Dozvíme se z ne vždy věrohodných pramenů, že oproti knižnímu alter ego nebyl faktický Cimbura středně vysoký, tmavovlasý, ale měřil kolem 190 cm a měl rezavé vlasy. Nikoli převážně vegetarián, nýbrž masojídek. Přísný abstinents si prý přihnul (což rozhodně neodpovídá), nežil se svou Marjánkou jako dvě holubičky, ale hádali se kvůli jejím

a společným dětem (určitě nepravda), a umřel ošklivě. Další pomluva. Skonal pokojně, třebaže mu velká kýla, kterou si uhnal při přepravě kamene, v posledních letech ztrpčovala život.

ODKAZ PUTIMSKÉHO CIMBURY

Po více než sto roce zjišťujeme, jak vizionářský a soudobý je Baarův *Jan Cimbury*: jeho (a Baarovo) porozumění zvířatům, vstřícnost a ohleduplnost k lidem, prvek rovného postavení mužů. Cimburovo prosazování domácích plemen a odrůd či zápas za záchranu rybníků, zadržujících vláhu, zní více než soudobě. Skromnost spotřeby a vědomí zodpovědnosti rezonuje s pojmy udržitelného rozvoje, ekologického chování, hnutí new age. Jeho nedůvěra (ne bezvýhradná) k nástupu strojů a odosobněnému, „průmyslovému“ vztahu k polnostem a dobytku, který nevyhnutelně nastupoval, je varováním před technokracií. Akcentuje protiválečný postoj ve smělé, působivé alegorii polí zničených bouřemi, kdy nezáleží na jejich vlastníkovi – škoda úrody, věčná škoda mladých životů... Hořce aktuální!

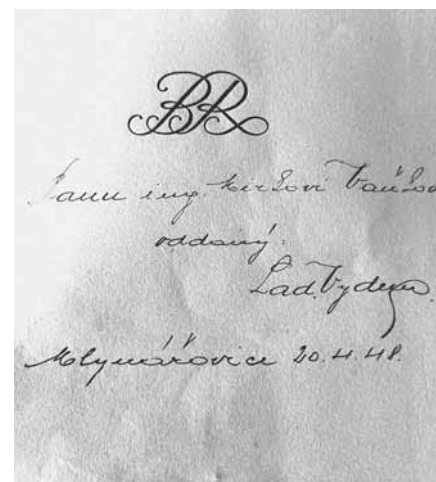
Jindřich Šimon Baar strávil s Janem Cimburou – vzpomínkou na člověka, která měla ožít coby románový protagonist a budoucí jihočeský mýtus – více než rok. Nesmírně mu na knize záleželo. Průběžně se vypytaval strýce jak na Cimburu, tak i technické detaily. Spisovatel byl vždy velmi precizní, co se reálií týče. Písemné konzultace obnášely na stovku dopisů, které si putimský jemnostpán Josef Baar vyměňoval se synovcem od poloviny roku 1906 do května 1907. Starý farář nadšeně upozorňoval své ovečky na dílo, které jeho synovec píše, už v roce 1904. Těšil se nesmírně. Zemřel půl roku před vydáním knihy. Doplněním o chovu vodňansko-netolické rasy ušlechtilých koní, který J. Š. Baar vložil do druhého vydání *Jana Cimbury* v roce 1921, uctil strýcovu památku.

Okouzující Prácheňsko není kulisou, ale jedním z ústředních aktérů románového děje. Ostatně charismatická Putim vstoupila do povědomí veřejnosti nejen pro písničku o Putimské bráně a dobrého vojáka Švejka, kterému zde postavili bronzovou sochu. Zájem o památku Jana Cimbury trvá: statek na návsi (dům č. 25 nese na boční zdi pamětní desku), útulná hospoda U Cimbury, místo jeho posledního odpočinku na svatovavříneckém hřbitově se známým nápisem, jímž emotivně končí Baarův román. Ovšem tabulku s textem neumístili na náhrobní kříž Cimburovi adoptivní synové. Byl doplněn podle knihy až deset let po sedlákově smrti. Prácheňské muzeum v Písku vzdalo Cimburovi čest, když jeho figurínu při sklizni zasadilo do expozice *Písecký venkov v 19. století*.

BIBLIOGRAFICKÝ RÉBUS

Existuje knížka *Na putimské faře* od literárně neznámého spisovatele Ladislava Vydry s půvabnými ilustracemi Vojtěcha Kubašty. Půvabně a živě vypráví o páteru Josefu Baarovi, jeho působení v Putimi, o mladém Jindřichu Šimonu Baarovi i o skutečném Janu Cimburovi. A také o farářově neteři a schovance Bábince (Barboře) Heidlerové, provdané Vydrové, autorově mamince, podle jejichž vzpomínek dílo vzniklo. Titul vydalo v roce 1947 pražské nakladatelství Bohuslav Rupp, které mj. publikovalo souborné dílo J. Š. Baara. V avizované edici *Vavřín – knihovně literárních monografií, paměti a korespondencí* zastupuje jediný svazek.

Na stránkách www.databazeknih.cz nalezneme o L. Vydrovi následné informace, převzaté z jiného webu, náležícího amatérskému divadlu: *Ladislav Matěj Vilibald Vydra (7. 7. 1864 ve Smetanově Lhotě – 13. 11. 1931 v Bavorově). Pocházel z učitelské rodiny. V roce 1885 maturoval v Písku, nedokončil studia medicíny a zaměřil se na učitelství. Učil v Čelákovících, v Klukách u Písku, v Putimi, v Protivíně a od roku 1895 v Bavorově, kde později působil jako řídící učitel. Zde se stal členem*

Předsádka s věnováním autora; monogram B. R. přísluší nakladateli Bohuslavu Ruppovi

Ochotnického souboru Šumavan, v němž také režíroval.

Knih vyšla zřejmě posmrtně... Ano, ale ve svazku doputovavším do mé knihovny je autorovo věnování datované dnem 20. 4. 1948 (!) v Mlynářovicích (dnes část Volar). Autor paměti nemůže být totožný s blondáčkem, který studoval na učitele a zakoukal se na putimské faře do tmavooké Bábinky, kterou si pak vzal za manželku. Nesmělý mládenec Ladislav z knihy je otcem Ladislava Vydry mladšího, ale ne původcem publikace, jak je na různých místech mylně uvedeno.

V kulturních institucích jsem nevyptala více informací než stručné záznamy o tom, že v letech 1945 až 1947 vydal Ladislav Vydra (mladší) v novinách *Venkov* tři stati o J. Š. Baarovi a putimské faře. Důvodem k jeho skromné, ale umělecky kvalitní a obsahově zajímavé tvorbě bylo jistě čtyřicáté výročí úmrtí pátera Josefa. S přispěním Muzea a galerie ve Vodňanech jsem nakonec zjistila, že autor memoárů *Na putimské faře* Ladislav Vydra ml. (nar. 1901) vystudoval revírnickou školu v Písku. Zůstával věrný oboru lesnictví. V letech 1945 až 1956 pracoval jako vedoucí poleší v Mlynářovicích – Státní lesní správa Boubín, Vimperk. V letech 1948 až 1953 zastával funkci předsedy Místního národního výboru v Mlynářovicích. Roku 1956 se vrátil do rodného města jako lesní dělník Státního poleší Bavorov. Zemřel 5. 11. 1984 a odpočívá na bavorovském hřbitově.

FRANTIŠKA VRBENSKÁ | dis@email.cz

Obrazové materiály: commons.wikimedia.org a archiv Františky Vrbenské

INZERCE

konference
Knihovny současnosti
13.—15. 9. 2022
22
SDRU K

Bohuslav Balbín a konference BB400

Když dnes před čtyřmi sty lety přicházela měšťanka Zuzana kolem Svatého Ducha na královéhradecké velké náměstí na trh, netušila, že dítě, které nosí a které se má každým dnem narodit, je chlapec, a už vůbec ji ani ve snu následující noci nemohlo napadnout, že za čtyři sta let se sejde v Klatovech skupina významných vědců, aby o jejím synovi diskutovala a hodnotila jeho dílo, jeho život, jeho dobu, kladla si otázky a hledala na ně odpovědi (z úvodního slova konference, Klatovy, 2. 12. 2021).

Bohuslav Balbín (Bohuslav Ludvík Balbín z Vorličné, latinsky Bohuslav Balbinus), jeden z nejvýznamnějších historických spisovatelů a teoretiků rétoriky, historik, hagiograf, zeměpisec, pedagog a nepřehlédnutelná osobnost českého baroka se narodil v Hradci Králové 3. 12. 1621. Působil v Praze, Brně, Jindřichově Hradci, Kladsku, Českém Krumlově, Jičíně... V neposlední řadě v Klatovech (patrně zde, v klatovské jezuitské koleji, sepsal *Dissertatio apologetica pro lingua Slavonica, praecipue Bohemica*).

U příležitosti čtyřsetletého výročí této události uspořádala Městská knihovna v Klatovech spolu s Historickým ústavem AV ČR a dalšími institucemi ve dnech Balbínových narozenin mezinárodní interdisciplinární setkání. Od původního plánu, tedy uspořádat vzpomínkový večer, jsme se přes jednodenní seminář dostali až k realizaci největší balbínovské konference za posledních pětadvaceti let. Vedle multidisciplinární konference samé, na které přednášelo 26 vědců (tři další se nemohli kvůli epidemiologickým omezením zúčastnit), proběhly tři tematické studentské workshopy (těch se zúčastnilo 22 studentů, z toho třináct studentů ZČU a devět studentů KTF), dvě divadelní představení, tři koncerty.

Když se v listopadu 2019 otevíral veřejnosti zrekonstruovaný refektář jezuitské koleje, plzeňský biskup Tomáš Holub zahájil jeho nový život požehnáním místu a lidem, kteří do něj vstupují. Přál mu, aby se stal místem, kde září světlo a které otevírá prostory života lidí hodnotám vznešeným. Refektář za dobu své novodobé existence dostal jen omezenou šanci přinášet vznešené hodnoty, o to větší radost byla, když v prosinci 2021 mohl přivítat v rámci konference nejen osobnosti vědeckého a akademického světa, ale i studenty, posluchače a návštěvníky.

Jezuité kladli z pastoračních i pedagogických důvodů velký důraz na rozvoj vzdělání, mj. na rozšiřování hudebních a rétorických schopností svých studentů, a tak se stal připravený umělecko-vzdělávací program konference přirozeným pokračováním této tradice řeholního domu. Historický workshop připravený pro středoškolské a vysokoškolské studenty vedly akademické, vědecké a pedagogické osobnosti. Cílem bylo seznámit žáky a studenty s osobností Bohuslava Balbína a jeho dobou formou dynamických vzdělávacích aktivit (hudba, tanec, divadlo, recitace) a zároveň do Klatov přivést členy akademické obce, a tím zlepšit povědomí o tomto městě na vysokoškolské půdě.

Prostředí jezuitské koleje bylo inspirativní kulisou pro umělecká vystoupení. Hra světla a stínů prosincových večerů navozovala atmosféru starých časů. Studenti, kteří absolvovali několik

Miroslav Herold jménem provinciála Petra Přádky a České provincie Tovaryšstva Ježíšova pozdravil účastníky konference

Divadelní soubor Lauriger v přeběhu Atalanty a Hippomaneia

workshopů zaměřených na poučnou interpretaci barokní hudby, přinesli do prostoru prostřednictvím svého koncertu náladu oněch starých časů. Časů, ve kterých vzdělanost a hudba tvořily základ duchovního života. Ať už to byla díla Händelova či Scarlattioho, vokální či instrumentální, nebo recitace barokní literatury – všechna tato krása doby 17. a 18. století byla představena na Matiné Baroque BB400,

kteří se stalo součástí doprovodného kulturního programu konference. Estetický propletenec studentstva s přednášejícími vytvořil příjemnou symbiózu a oboustranné potěšení. Dotek starých časů skrze hudbu, literaturu a divadlo byl intenzivním prožitkem pro všechny, kteří se setkali v místě k tomu určeném nejen v době dnešní, ale i v době, kdy Klatovy oživaly světskou i duchovní každodenností seminaristů a řádových bratří.

Doba Balbínova, doba barokní, to je i barokní divadlo. Pojem nejen mezi divadelníky, ale i mezi diváky. Téměř dokonale autentické barokní divadlo přinesl divákům spolek Lauriger. V době působení jezuitů v Klatovech se divadelní slavnosti konaly pod širým nebem jako zakončení školního roku; studenti se loučili se svým ročníkem a především všem ukazovali, co se za rok naučili – v latině, v rétorice, v gramatice, v poezii, v kompozici. Herci našeho barokního divadla tyto znalosti nemuseli předvádět. Diváci by jim patrně nerozuměli, ale předvedli představení způsobem, jakým by je viděli diváci před čtyřmi sty lety.

Konference do jednoho sálu přivedla vědce z různých oborů, kteří na místě probírali témata, která běžně zkoumají jednotlivě. Ale až společný pohled z různých stran a úhlů posouvá vpřed nejen výzkum samotný, ale i náš celkový pohled na historii. A že je nutné a potřebné historii znát, si uvědomujeme neustále. Dnes – zdá se – opět o něco víc. Ne pro znalost samotnou, ale především pro historickou zkušenost a budoucí chování a uvažování celé společnosti.

Viditelným a hmatatelným výstupem konference je sborník příspěvků. Jeho rozsah odpovídá rozsahu konference. Bez obrazového doprovodu se blíží čtyřem stům stranám! Sborník v elektronické podobě vydala Městská knihovna Klatovy, na jejíž webových stránkách je možné si jej i stáhnout. Ve stádiu úvah je jeho vydání v podobě knižní.

Oslava narozenin to byla vskutku velkolepá. Jediné, co opravdu chybělo, byl svíčkami ozdobený narozeninový dort.

KAREL VITÁK | vitek@knih-kt.cz

Foto: Karel Viták a Karel Nováček

Technikálie

Konferenci pořádala Městská knihovna Klatovy spolu s Historickým ústavem AV ČR pod záštitou České provincie Tovaryšstva Ježíšova a města Klatovy.

Na přípravě se kromě výše uvedených podíleli Klatovské katakomby, z. s., Ústav pro českou literaturu AV ČR, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Západočeská univerzita v Plzni, Kolegium pro duchovní hudbu, Consortium musicum, studenti FPE ZČU v Plzni, studenti Konzervatoře Plzeň, studentské divadlo KTF UK a divadelní spolek Lauriger.

Konferenci BB400 finančně podpořil Plzeňský kraj a prostřednictvím Městské knihovny Klatovy město Klatovy.

Nehmatatelné kouzlo klasických knih aneb Proč děti více nečtou elektronické knihy

V roce 2021 realizovala Národní knihovna ČR ve spolupráci s výzkumnou agenturou Nielsen Admosphere již potřetí rozsáhlý výzkum *České děti jako čtenáři*, zaměřený na zmapování čtenářského chování a volnočasových aktivit školních dětí ve věku 6–14 let a mládeže ve věku 15–19 let. Obsahově tento výzkum navazoval na předcházející studie dětského čtenářství z roku 2017 a 2013. Daný text navazuje na první výsledky výzkumu, zveřejněné letos ve *Čtenáři* (č. 3, s. 83–87). Dané výstupy možná překvapivě ukázaly, že pandemie celkově podpořila čtenářství dětí i mládeže ve srovnání s ostatními online mediálními aktivitami pouze okrajově, a to se týká i četby e-knih.

Pandemie a distanční výuka vytvořily vhodné podmínky pro rozvoj četby knih, i těch v elektronické podobě. Díky narušení běžného životního režimu dětí a s omezením volnočasových aktivit, zejména těch organizovaných, měly děti více volného času, a ten mohly věnovat četbě jak tištěných, tak elektronických knih. Výhodou elektronických knih v době pandemie však byla i jejich relativně snadná dostupnost. Děti je mohly jednoduše stáhnout z internetu, zatímco dostupnost tištěných knih byla v době pandemie naopak komplikovanější.

Knihkupectví byla část roku uzavřena. Knihovny sice většinou fungovaly, ale v přísně omezeném režimu výdejního okénka. Také to, že děti díky distanční výuce trávily mnoho času na různých digitálních zařízeních jako počítač, notebook, ale i mobilní telefon, vytvářelo vhodný prostor pro rozvoj četby elektronických knih – stačilo jen překliknout na některou z aplikací pro četbu knih na telefonu nebo otevřít příslušný soubor na počítači či notebooku.

Vliv pandemie na čtení elektronických knih

Následující grafy srovnání vývoje čtení elektronických knih u třech věkových kategorií dětí uka-

zují, že u nejmladší školní generace dětí (6–8 let) sice ve srovnání s rokem 2017 vzrostlo povědomí o tom, co elektronické knihy jsou, a mírně vzrostl i podíl jejich příležitostných čtenářů (7 %), stále však platí, že drtivá většina mladších školních dětí nemá s četbou elektronických knih žádnou zkušenost. Navíc děti v této věkové kategorii stále jednoznačně preferují čtení klasických knih a jsou v tomto názoru podporovány ze strany rodičů i školy. A tak, přestože se kvalita elektronických knih pro děti časem posunula od prostého textu k různým interaktivním e-knihám plným barevných obrázků a audiovizuálních doplňků, přetrvává v této oblasti ze strany rodičů řada „předsudků“ ohledně nízkého přínosu četby elektronických knih a jejich nižší kvality ve srovnání s tištěnými knihami.

Dítě si potřebuje držet prst na řádku, pro první stupeň to není, ztratil by se v tom textu, vyjádření matky osmiletého chlapce z 2. třídy, Praha.

Kniha v ruce je úplně jiný zážitek, voní, hodnocení matky osmiletého chlapce ze 3. třídy, Liberec.

Možná překvapivě se četba knih v elektronické podobě významně nerozšířila ani u dětí na druhém stupni základní školy (9–14 let). Drtivá

většina těchto dětí e-knihy pravidelně nečte. Část s nimi zkušenost sice má (18 %), ale často po nich sáhnou spíše „z nouze“, když například potřebují rychle sehnat povinnou školní četbu. *Jednou jsem do školy musel číst Báje a pověsti, tak jsem to začal číst na PC, ale pak jsme ji našli doma tištěnou a rychle jsem to změnil, uvedl dvanáctiletý chlapec ze 6. třídy, Praha. A tak, i když díky pandemii a zavřeným knihovnám byly některé děti donuceny sáhnout po elektronické knize, z výpovědi těchto příležitostných čtenářů e-knih jasně vyplývá, že se vždy rádi vracejí ke klasickým knihám: *Začala jsem je číst, když byl covid. Knihovna byla zavřená a neměla jsem co číst, tak mě napadlo hledat na internetu něco legálního a zadarmo, našla jsem na Databázi knih. Ale mám radši klasické knihy (jedenáctiletá dívka z primy osmiletého gymnázia, Sedlčany).**

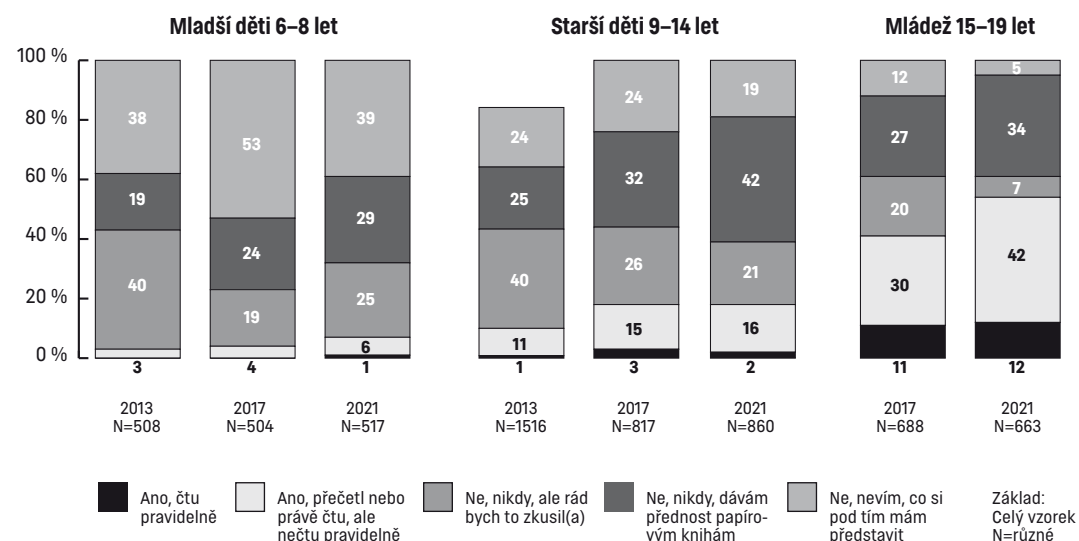
Nejvíce se pandemie promítla do čtenářství elektronických knih u nejstarší skupiny (převážně) středoškoláků (15–19 let). V této skupině se významně zvýšil podíl příležitostných čtenářů z 30 % na 42 %, počet pravidelných čtenářů e-knih však zůstal stejný jako v roce 2017 (12 %). „Alespoň někdy“ uvedla četbu elektronických knih více než polovina mladé generace (54 %). I v této věkové skupině však zároveň vzrostl podíl těch, kteří jednoznačně dávají přednost tištěným knihám, a ty elektronické je vůbec nelákají.

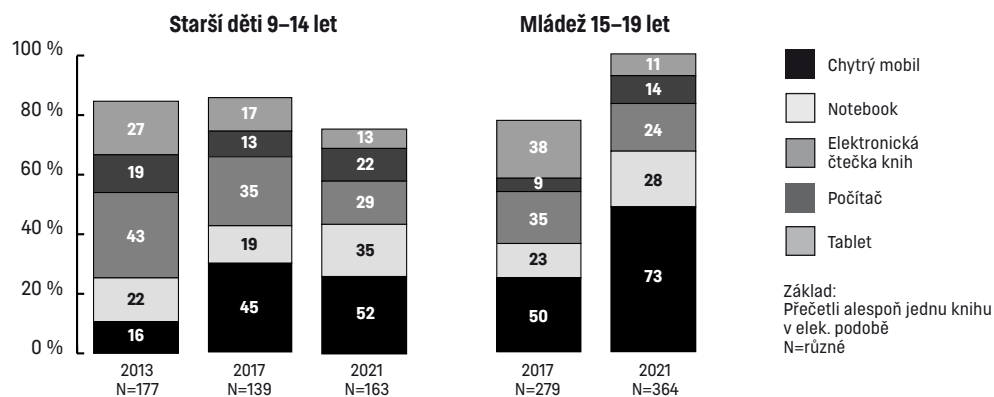
Pravidelní čtenáři elektronických knih a jejich motivace

Nejvyšší zastoupení mají pravidelní čtenáři elektronických knih ve skupině středoškoláků (15–19 let), kde tvoří zhruba 12 %. Jedná se ve větší míře o pravidelné čtenáře knih, častěji než v běžné populaci stejného věku, mezi nimi najdeme také pravidelné návštěvníky knihoven a posluchače audioknih. *Čtu víc e-knih než tištěných. Člověk je může mít pořád u sebe, papírovou knihu jsem nikdy nikam nebral. Mám na mobilu i aplikaci na stažení knih. Stáhnul jsem si jednu, která je interaktivní a můžu rozhodovat o ději, ta mě moc baví, reagoval sedmnáctiletý chlapec druhého ročníku střední školy, České Budějovice.*

Na četbě e-knih oceňují zejména snadnou dostupnost, není nutné pro ně kamkoliv chodit ani je vyhledávat. Umožňují četbu v podstatě kdykoliv a kdekoliv z různých zařízení a samozřejmě také úsporu místa. Hodí se především při cestování, je možné mít u sebe více knih najednou. Elektronické knihy vnímají mladí čtenáři také jako cenově dostupnější. Jako zdroje elektronických knih mládež uváděla zejména weby jako Uložto.cz, Google vyhledávání obecně, Kosmas.cz, Alzu nebo i učitelkou zasláný odkaz na stránky Městské knihovny v Praze.

Čet(a) jsi někdy nějakou knihu v elektronické podobě (na čtečce, tabletu nebo počítači)?

Příležitostní čtenáři e-knih

Většina příležitostných čtenářů e-knih čte knihy v elektronické podobě občas, nepravidelně a v situacích, kdy je třeba nemožné knihu sehnat jinde nebo je potřeba vozit s sebou více knih najednou, případně je pro ně získání knihy v elektronické podobě výrazně jednodušší a méně namáhavé než získání tištěné knihy. Elektronickou knihu stačí jednoduše stáhnout a nemusí se chodit do knihovny ani do knihkupectví. Pokud je ale možnost volby, sáhnou příležitostní čtenáři elektronických knih vždy raději po tištěné verzi knihy: *Kdysi jsem nějakou knihu nesehnal v knihovně, tak jsem ji četl na tabletu, nebylo to ale příjemné* (osmnáctiletý chlapec ze třetího ročníku gymnázia, Ratiboř).

Na elektronických knihách dětem i mládeži vadí nejen další „kukání do obrazovky“, od kterého si už i mladá generace čtenářů ráda odpočine, tištěné knihy však mají pro své čtenáře stále i určité nehmátelné kouzlo. Mladí čtenáři prostě nemají ze čtení elektronických knih tak příjemný pocit jako ze čtení tištěných knih, kterými mohou listovat, lépe vnímají, kolik toho přečetli, ale oceňují i jejich speciální vůni a hmatatelný charakter. *Opravdovou knihu máte v ruce, můžete si osahat stránky, vidíte progres ve čtení a kolik vám toho ještě zbývá. Knihy voní, hlavně ty nově koupené*, charakterizoval svůj vztah k tištěné knize šestnáctiletý chlapec z prvního ročníku střední školy, Havířov.

Děti i mládež dnes nejčastěji využívají k čtení elektronických knih mobilní telefon. Ten využívá k čtení zhruba polovina čtenářů elektronických knih z řad starších dětí a téměř tři čtvrtiny čtenářů z řad mladé generace. Podíl čtenářů elektro-

nických knih, kteří čtou elektronické knihy na mobilním telefonu ve srovnání s rokem 2017, vzrostl jak u generace starších dětí, tak i mládeže. Naopak stále klesá podíl těch, kteří využívají k čtení e-knih tablet.

Závěr

Výsledky výzkumu ukazují, že klasických knih se rozhodně jen tak nezbavíme. Počet dětských čtenářů e-knih víceméně neroste. Ve srovnání s rokem 2017 však významně vzrostl počet příležitostných čtenářů e-knih z řad mladé generace 15–19 let, a to zejména díky obtížnějším přístupům ke knihám v době pandemie, omezenému provozu knihoven i knihkupectví a přesunu výuky do domácností. I v případě mladé generace však distanční výuka mnohem více než čtení e-knih zvýšila četbu krátkých online textů na internetu (články, blogy atd.), což potvrzují i výsledky výzkumu *Čtení v době koronavirové pandemie*¹.

České děti a do značné míry i mládež tak zůstávají v oblasti četby e-knih spíše konzervativními čtenáři se silnou, někdy až iracionální preferencí klasických tištěných knih. Tento sentimentální a emocionální vztah pandemie spíše posílila. Částečně i díky tomu, že díky distanční výuce trávily děti i mládež výrazně více času na počítačích kvůli škole, a tak nechtěly zbytečně trávit další čas „kukáním“ do obrazovky. E-knihy si dosud našly své příležitostné čtenáře zejména v řadách mladé generace 15–19 let. Ti oceňují nejvíce jejich snadnou dostupnost. Na mladší čtenáře z řad dětí na základních školách však e-knihy stále ještě čekají...

HANA FRIEDLAENDEROVÁ

Hana.Friendlaenderova@atmosphere.cz

¹ https://text.nkp.cz/soubory/ostatni/tz_cteni_covid2021.pdf

Bibliografie českého literárního samizdatu

V roce 2016 se v rámci České literární bibliografie (ČLB) začaly zpracovávat samizdatové časopisy především české a okrajově i slovenské proveniencí. Databáze českého literárního samizdatu v současnosti obsahuje bezmála 18 000 záznamů článků vy excerpovaných z neoficiálních periodik z let 1948–1989. Příspěvek navazuje na článek o proměnách a směřování České literární bibliografie (*Čtenář*, č. 6/2022, s. 215–217).

Náplň

Výběr článků v databázi má těžiště v české i světové beletrii, publicistice a její druhý pilíř představují teoretické texty o české i zahraniční literatuře a kultuře, což kromě literárních recenzí, studií, knižních přehledů a bio-bibliografických medailonů různých autorů zahrnuje reflexi dramatu i filmu, jsou-li tyto žánry jakkoli propojeny s primární literaturou. Mezi záznamy autorové tvorby lze nalézt kromě prózy, poezie a dramatických textů i texty písní, tedy texty z produkce zejména undergroundové, folkové a rockové scény. Výběrově naše databáze nabízí i přehled filozofických esejů, historických a politických glos, aktuálních zpráv z kulturního prostředí, fejetonů a společenských komentářů – jde o případy, kdy jsou daná témata jakkoli spojena s literárními osobnostmi či událostmi.

Časopisy, které nepřestaly vycházet vlivem společenských změn spojených se sametovou revolucí, vytvářejí pomyslný přesah naší databáze většinou několika čísel do let devadesátých. Existují ovšem i případy, kdy kontinuita vydávání nebyla přerušena dodnes. Jde například o dobře známou literárně-výtvarnou *Revolver Revue* nebo o tribunu undergroundové kultury *Vokno – Voknoviny* a de facto i o deník *Lidové noviny*.

Novinky

V dubnu 2021 se excerpci záběr samizdatu rozšířil o neperiodické antologie a sborníky vypravené ve známých edicích (např. v Petlici, Popelnici, České expedici 78), ale i jako samostatné

počiny mimo ediční řady. V naší databázi je tedy možné nalézt analyticky zpracované – tj. po jednotlivých částech rozepsané – antologie k významným životním jubileím osobností české literatury i literární vědy, kompilační sborníky poezie, písňových textů a prózy, přehledové výbory textů různých autorů zaměřené na vybraná témata. Prozatím jsou takto zpracovány sborníky fejetonů editované Ludvíkem Vaculíkem a Pavlem Kohoutem *Československý fejeton/fejetón*, sborníky k narozeninám Václava Černého, Jiřího Gruši, Josefa Škvoreckého nebo Egona Bondyho, Ivana Martina Jirouse a Jiřího Němce, sborníky překladové poezie *Beat generation*, souborných vydání písňových textů předních představitelů undergroundové kultury – Plastic People of the Universe a DG 307 – a celá řada antologií českých básníků několika různých okruhů a generací (*Pohledy 1*, editované V. Havlem, *Hodina naděje* – sborník sestavený pro edici Petlice J. Grušou, L. Vaculíkem a M. Uhdem, undergroundové *Děti dvou sluncí*, *Sborník 9x kontra* nebo několik sborníků vytvořených surrealistickými skupinami: *Surrealistické východisko*, ale také například *Anděl z Cejlu* brněnské bohémy).

Výhledově je v plánu zpracování samizdatových knih, tedy především monografií vydaných v rámci samizdatových edičních řad. Zároveň bychom rádi ve spolupráci s týmem zpracovávajícím současnou literární produkci rozšířili excerpci záběr o oblast zatím v našich databázích systematicky nezpracovanou, tj. o časopisy a sborníky s tematikou sci-fi a fantasy.

Podíl žánrů mezi samizdatovými články za období 1975–1989

Žánr	Počet
česká poezie	5388
zprávy	1746
české prózy	1272
recenze	983
úryvky	869
úvahy	789
eseje	744
fejetony	737
české povídky	727
články	679
dopisy	673
glosy	434
medailony	429
francouzská poezie	400
rozhovory	374
poznámky	356
komentáře	344
polemiky	334
studie	326
písnové texty	300
americká poezie	239

Pod pokličkou bibliografy práce

Samizdatový tým intenzivně spolupracuje zejména s knihovnou Libri prohibiti, disponující největším fondem české samizdatové a exilové literatury v České republice, a využívá ke své práci webovou stránku *scriptum.cz*, kde jsou fondy zmíněné knihovny postupně zveřejňovány v podobě souborů PDF či PDF/A. Přístup k některým samizdatovým exemplářům nám umožňuje i archiv Československého dokumentačního střediska či majitelé soukromých sbírek. Na mezinárodním poli se spolupráce odehrává především v intencích bilaterálních projektů, do nichž je vedle ČLB zapojena polská literární bibliografie (Polska Bibliografia Literacka) z Institutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. Dosavadním výsledkem této spolupráce je webový portál LiBRI (<https://literarybibliography.eu/>), který prostřednictvím discovery systému VuFind zpřístupňuje z jednoho místa obsah české a polské literární bibliografie. Unikátní je zde přístupná databáze polonik v českém samizdatu, která se postupně rozšiřuje.

Proč v bibliografii oddělujeme samizdat od oficiálních tiskovin

Pomineme-li politické okolnosti vzniku, které lze považovat za jeden z hlavních distinktivních rysů mezi oficiální a neoficiální literární scénou

daného období, musíme poukázat na to, že samizdatové časopisy vykazují mnoho formálních odlišností oproti časopisům dodržujícím jednotnou úpravu. Tyto odlišnosti pochopitelně pramení z technických možností výroby a představují pro bibliografy překážky různé míry obtížnosti. Přehledně se dají shrnout do několika bodů, které bibliograf samizdatu musí denně řešit:

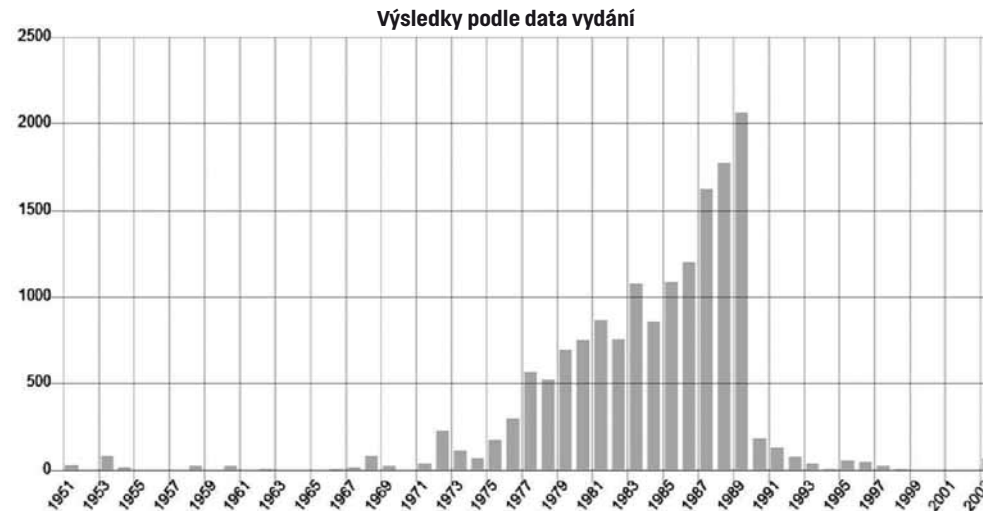
1. Nepravidelnost a nedůslednost v číslování, uvádění ročníku a četné změny v názvu časopisu. Oproti standardizovaným periodikům nabízí samizdatový materiál taková překvapení, jako je číslování typu 7 a půl (u undergroundového časopisu *Sado-Maso*), č. 49, 50, 50a, 51 (trampský časopis *Mažnost*), č. 2,5 (hippie časopis *Jen pro blázny*). Setkáváme se také s různě obměňovanými variantami názvů jako *Historické studie – Historický sborník – Historické a sociologické studie, Albín – Bonifác – Čestmír – Drozd* (souhrnně se tento časopis začal označovat za *Abecevní almanach*), *Dynamit – Upír – Hustolesský upír* atd. Uvádění ročníků nebo roku vydání je zpravidla luxus, kterým se pyšní jen časopisy míněné jako rovnocenná alternativa k tehdejší oficiální časopisecké produkci.

2. Chybějící nebo nepravidelná paginace. Standardně nejsou ve zpracovávaných časopisech uvedena čísla stránek, nebo se naopak paginace opakuje, protože každý článek je číslován znovu od strany jedna. Nežádá se setkáváme s případy, že některé články v témže svazku jsou psány pouze jednostranně, jiné naopak oboustranně.

3. S existencí různých verzí téhož čísla jednoho časopisu se setkáváme méně často, přesto ale takové případy jsou. Třeba židovský časopis *Kalendář* z roku 1982 má dvě verze, bez uvedeného vročení byl opsán ještě pod názvem *Nový Petřín* a k článkům publikovaným v příslušném *Kalendáři* byly přidány výpisky z kronik o pražském vrchu Petřín.

4. Absence podpisů u článků, signování šiframi nebo pseudonymy či záměrně chybně uvedené autorství jsou jedním z nejběžnějších jevů u samizdatových textů. Na této půdě tak začíná pro bibliografa cesta za leckdy dobrodružným pátráním po autorech daných textů a dešifrováním autorských značek.

5. Přebírání článků z jiných periodik bez uvedení zdroje, překládání textů z cizích jazyků bez uvedení skutečnosti, že jde o překlad, či bez uve-

dení zdroje originálu jsou situace, které značně komplikují a zpomalují bibliografovu práci, a pokud nejsou odhaleny, mohou zakládat prostor k chybovosti.

Přes tato úskalí se samizdatová databáze denně rozrůstá o desítky nových záznamů a rozšiřuje uživatelské povědomí o této doposud neuspokojivě uspořádané sféře české a slovenské kultury. Společně s oficiálním a exilovým tiskem totiž samizdat tvoří tři samostatné publikační okruhy českého písemnictví druhé poloviny 20. stol. a ani jeden z těchto proudů nemůže v seriálním bádání o literatuře zůstat stranou. Zároveň jsou tyto tři celky poměrně svěbytné a oddělené, takže lze z dat, která se k nim vážou, na základě statistického modelu vyčíst různé tendence. Z analýz samizdatové bibliografie je tak možné vyčíst např. průměrný věk autorů publikujících v samizdatu své prvotiny, poměr autorek a autorů, nárůst po-

čtu samizdatových časopisů po roce 1977 a 1985 a naopak jejich rapidní úbytek v roce 1990. To i mnohé další informace se lze dozvědět na stránkách ČLB (<https://clb.ucl.cas.cz/>), ze kterých lze též vstoupit do databáze a vyhledávat v ní podle různých kritérií.

GABRIELA ROMANOVÁ | romanova@ucl.cas.cz

Gabriela Romanová vystudovala bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Věnuje se především české samizdatové produkci v období normalizace, je autorkou knihy *Příběh Edice Expedice* (2014), pojednávající o charakteru a chodu samizdatové edice, jejímž iniciátorem byl Václav Havel. Nepravidelně přispívá recenzemi do kulturních a literárních časopisů a odbornými přednáškami na konferencích, vysokých školách a v online prostoru. Od ledna 2016 pracuje v rámci výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie v Ústavu pro českou literaturu AV ČR, kde vede tým zpracovávající bibliografii samizdatu.

Do čísla přispěli

Mgr. Veronika Brynychová – Městská knihovna Milovice ■ **Bc. Jaroslava Citová, DiS.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Lenka Dostálová** – Moravská zemská knihovna v Brně ■ **Ing. Dagmar Filgasová** – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS), Vsetín ■ **Mgr. Hana Friedlaenderová** – společnost Nielsen Admosphere ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Anna Hejlková** – Místní knihovna v Chotyni ■ **PhDr. Václava Horčáková** – Historický ústav AV ČR ■ **Mgr. Zlata Houšková** – SKIP ČR ■ **PhDr. Linda Jansová, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Irena Liberová** – Městská knihovna Frýdek-Místek ■ **Tereza Lišková** – Nadace Open Society Fund ■ **Mgr. Pavlína Lišovská** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Dagmar Marušáková** – Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně ■ **Mgr. Jiří Navrátil** – Biskupství královéhradecké ■ **Mgr. et Bc. Monika Oravová** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ **Mgr. Jan Pěta** – emeritní ředitel Knihovny města Hradce Králové ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Gabriela Romanová** – Ústav pro českou literaturu AV ČR ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **Květa Šlemínová** – Obecní knihovna Kostelní Lhota ■ **PhDr. Petra Štátná** – Národní knihovna ČR ■ **Ing. et Bc. Lucie Tomanová** – žurnalistka ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Lukáš Vavrečka** – Univerzita Pardubice ■ **Karel Viták** – Městská knihovna Klatovy ■ **PhDr. Františka Vrbenská** – spisovatelka, publicistka ■ **PhDr. Zdeněk Zahradník** – Biskupství královéhradecké

Veřejné licence v Národní knihovně České republiky

V dubnu letošního roku Národní knihovna ČR (dále jen NK ČR) zpřístupnila databáze Česká národní bibliografie, Národní autority NK ČR a Centrální adresář knihoven a informačních institucí pod veřejnou licenci Creative Commons – CC0¹. Creative Commons (CC) je americká nezisková organizace, která si klade za cíl rozšířit množství autorských děl dostupných veřejnosti k legálnímu využívání a sdílení.²

Veřejnou licenci se označují všechny licence, které jsou uzavírány zveřejněním díla s licenčními podmínkami (či odkazem na ně) a u kterých poskytovatel a nabyvatel licence nejsou v přímém kontaktu.³ Licence Creative Commons jsou souborem veřejných licencí, které přinášejí nové možnosti v oblasti publikování autorských děl: posilují pozici autora při rozhodování, za jakých podmínek bude dílo veřejně zpřístupněno. Autor jejich prostřednictvím nabízí neurčitému počtu potenciálních uživatelů licenční smlouvu, na základě které jim poskytuje některá svá práva k dílu a jiná si vyhrazuje.

Creative Commons nejsou popřením klasického pojetí autorského práva, jsou jeho nadstavbou a jako takové vycházejí z občanského zákoníku (§ 2358–2389 zákona č. 89/2012 Sb.⁴ Veřejná licence CC0 umožňuje nejširší možné užití databází, a to jak pro nekomerční, tak komerční účely, bez nutnosti uvedení autorství. Zveřejnění databází pod veřejnou licenci CC0 NK ČR provedla se schválením Ministerstva kultury ČR, které je jejím zřizovatelem.

NK ČR vytváří celou řadu databází různého charakteru: bibliografické, autoritní, faktografické. Zájem o databáze NK ČR je dlouhodobý, jedná se zejména o Českou národní bibliografii a soubor jmenných autorit. NK ČR se vždy snažila externím subjektům z nekomerční sféry data poskytnout, většinou na základě licenčních smluv.

Z legislativního hlediska mají pro NK ČR vliv na zpřístupňování databází následující zákony a směrnice:

- autorský zákon č. 121/2000 Sb.;
- zákon o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb.;
- směrnice EP a Rady 2019/1024 o otevřených datech a opakovaném použití informací veřejného sektoru;
- zákon o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích č. 2019/2000 Sb.;
- zákon o rozpočtových pravidlech č. 2018/2000 Sb.;
- Listina základních práv a svobod.

Z hlediska autorského práva je NK ČR pořizovatelem databáze a má právo na vytěžování a na užitkování celého obsahu databáze, má rovněž právo udělit jinému subjektu oprávnění k výkonu tohoto práva. Databáze vytvářené v NK ČR vznikly z veřejných prostředků a slouží k veřejnému účelu. Z hlediska zákona o svobodném přístupu k informacím je NK ČR povinným subjektem, je tedy zmocněna poskytovat i takové informace, které není nijak ze zákona povinna zveřejňovat; poskytované informace mají být co nejotevřenější. NK ČR je právnickou osobou, má zásadu smluvní svobody, je tedy primárně na jejím rozhodnutí, kterému subjektu umožní vytěžovat a užívat databázi nebo její část a za jakých podmínek. Podle evropské směrnice o otevřených

datech a opakovaném použití informací veřejného sektoru nesmí povinné subjekty vykonávat zvláštní práva pořizovatele databáze s cílem bránit opakovanému použití dokumentů/informací nebo je omezit nad rámec stanovený touto směrnicí. Podle zákona o majetku a zákona o rozpočtových pravidlech jsou databáze vytvářené v NK ČR majetkem státu.

V roce 2019 bylo v NK ČR odsouhlaseno, že (jen) autoritní a bibliografické záznamy budou knihovně poskytovány bez nutnosti uzavírat smlouvu.⁵ Rozhodnutí bylo učiněno na základě vyjádření Ministerstva kultury ČR v roce 2018 ke „Stanovisku k možnosti poskytnutí záznamů z databází pořizovaných NK ČR“, ve kterém bylo doporučeno poskytovat databáze NK ČR pouze pro nekomerční využití, pro komerční využití za úplat. Doporučením CENL (Conference of European National Librarians), jehož členem je i NK ČR, bylo již v roce 2011 poskytovat metadata co nejvolněji.⁶ Kladně se k této problematice staví i IFLA.⁷

Na základě smluv poskytla NK ČR databáze např. těmto externím subjektům: VIAF (Virtual International Authority File), Europeana, Wikimedia ČR, ExLibris.

Databáze vytvářené v NK ČR jsou volně přístupné přes internet, některé s možností stažení přes protokol OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting).

V NK ČR byla v roce 2021 vytvořena pracovní skupina, která se problematikou zveřejnění těchto databází začala intenzivně zabývat. Členy pracovní skupiny byli zástupci řady oddělení knihovny: právního, IT, zpracování fondů, Knihovnického institutu atd. Pracovní skupina jednala o zpřístupnění databází NK ČR pod veřejnou licenci CC0 nebo CC4 se zástupci Ministerstva kultury ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva financí ČR. Výsledkem jednání bylo doporučení vystavit databáze vytvářené v NK ČR pod veřejnou licenci CC0, ale se souhlasem zřizovatele, tj. Ministerstva kultury ČR. NK ČR připravila prohlášení o zveřejnění a zpřístupnění tří databází pod licenci CC0: České národní bibliografie, Souborů národních autorit NK ČR a Centrálního adresáře knihoven a informačních institucí ČR. Prohlášení bylo odsouhla-

seno Ministerstvem kultury ČR a databáze byly vystaveny na stránkách NK ČR pod veřejnou licenci CC0 s týdenní aktualizací ve formátu MARCXML, v případě České národní bibliografie i ve formátu Dublin Core.

Aby zpřístupněné databáze NK ČR mohly být označovány jako otevřená data, je nutné jejich zveřejnění v Národním katalogu otevřených dat⁸, který spravuje Ministerstvo vnitra ČR. Zákonná definice otevřených dat podle zákona o svobodném přístupu k informacím zní: *informace zveřejňované způsobem umožňujícím dálkový přístup v otevřeném a strojově čitelném formátu, jejichž způsob ani účel následného využití není omezen a které jsou evidovány v národním katalogu otevřených dat*⁹. Databáze Česká národní bibliografie nyní prochází registrací a postupně budou registrovány i další datasety, pokud to bude vhodné.

NK ČR zvažuje vystavení databází i v dalších formátech, např. CSV, RDF atd. Probíhají též diskuze, které další databáze NK ČR jsou vhodné ke zveřejnění pod veřejnou licenci.

Poskytování obsahu databází NK ČR je ve veřejném zájmu, slouží k podpoře vědy, výzkumu, vzdělávání, k vývoji nových aplikací a dá se považovat za dobrou praxi. Zpřístupněním databází pod veřejnou licenci CC0 se NK ČR může zařadit po bok významných zahraničních knihoven, jako jsou např. národní knihovny v Dánsku, Estonsku, Finsku, Lotyšsku, Lucembursku, Německu, Polsku, Rakousku, Švédsku, USA, které také svá data zpřístupňují pod obdobnou licenci. Vystavení databází NK ČR v jejich originální podobě dává možnost každému data hodnotit, odkazovat, upozorňovat na chyby, a tím i přispět k vyšší kvalitě vytvářených dat. NK ČR zpřístupněním knihovnických metadat pod veřejnou licenci CC0 a jejich propojením v digitálním prostředí přispívá k plnění jednoho ze strategických cílů *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030*¹⁰.

LENKA MAIXNEROVÁ

Lenka.Maixnerova@nkp.cz

LINDA JANSOVÁ *Linda.Jansova@nkp.cz*

PETRA ŠTASTNÁ *Petra.Statna@nkp.cz*

¹ <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.cs>

² https://cs.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons

³ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Licence>

⁴ <https://www.creativecommons.cz/uvod/>

⁵ viz Zápis z porady vedení NK ČR – 34/2019

⁶ <https://creativecommons.org/2011/10/04/europes-national-librarians-support-opening-up-their-data-via-cc0/>

⁷ <https://www.ifla.org/news/ifla-signs-the-wikilibrary-manifesto/>

⁸ <https://data.gov.cz/datov%C3%A9-sady>

⁹ <https://opendata.gov.cz/>

¹⁰ <https://www.nkp.cz/ipk/ipk/docs/koncepce-rozvoje-2021-2027>

Terminologická databáze TDKIV a zachycení vývoje knihovnické terminologie

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) je online výkladovým slovníkem, který nabízí vysvětlení téměř 5000 termínů z oboru knihovnictví a informační vědy. Spravuje ji Knihovnický institut Národní knihovny ČR. Vznikla v letech 2001–2002 v rámci projektu podpořeného grantem Ministerstva kultury ČR. Přístup je z adresy <https://aleph.nkp.cz/cze/ktd>. Chtěla bych vám představit její aktuální podobu.

Novou a přínosnou informací pro uživatele je datum vzniku neboli zpracování hesla (zobrazeno jako „Založení záz.“). Někdy jsou hesla upravena např. z důvodu zastaralosti vzhledem k aktuální terminologii, která se stále vyvíjí. V tom případě lze najít v hesle také datum jeho poslední aktualizace či jiné změny (uvedeno jako „Aktualizace“).

Pro zájemce o konkrétní úpravy hesla je užitečný formát zobrazení „Heslo s historií“ (kolonka „Historie hesla“). Zde jsou zachyceny změny hesla v průběhu času. Pokud heslo nedosáhlo určitých změn, najdete zde pouze informaci „Heslo nebylo dosud upravováno“. V historii nejsou zaznamenány úpravy typu změny či doplnění příbuzného termínu (příbuzné termíny jsou pouze vzájemně propojené tematicky blízké termíny, které jsou zpracovány v TDKIV). Také úpravy rozpracovaných hesel v pracovní verzi databáze se nezapisují do historie hesla.

Velká část hesel byla zpracována v rámci projektu v letech 2001–2002, kdy na tvorbě databáze spolupracovalo 23 autorů, 21 lektorů a dva redaktory. Avšak terminologie zejména v oblasti informačních a komunikačních technologií se stále vyvíjí, a tak bylo potřeba po letech zaktualizovat hesla z této tematické oblasti. Revizi některých těchto hesel jsme uskutečnili v roce 2019, a tak např. u hesla „chat“ (https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=00000591&local_base=KTD) najdete datum zpracování záznamu 10. 2. 2003, datum aktualizace 3. 7. 2019 a v historii hesla zaznamenané úpravy.

Také terminologie v oblasti katalogizace doznala změn v souvislosti s přechodem z Angloamerických katalogizačních pravidel na pravidla RDA a úpravou dalších standardů. Jedná se např. o heslo „autoritní záznam“ (https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001231&local_base=KTD).

Naopak terminologie související s historickými fondy (s popisem rukopisů a starých tisků) zůstává téměř neměnná. Pokud v databázi TDKIV spatříte velmi staré datum vzniku záznamu u hesla z dynamicky se vyvíjející oblasti, je ke zvážení, jestli nejsou jeho výklad a pojetí terminologie (termín a ekvivalenty) zastaralé. Hesla se snažíme postupně kontrolovat a upravovat, ale vzhledem k jejich velkému množství nám může něco uniknout. V případě, že uznáte, že určité heslo má neaktuální či nesprávné údaje, můžete mi to jakožto správci databáze oznámit na moji mailovou adresu. Předem děkuji za zaslání námětů a návrhy úprav hesel.

Podrobné informace o databázi najdete na: <https://tdkiv.nkp.cz>.

JAROSLAVA CITOVÁ | Jaroslava.Citova@nkp.cz

Konflikt může být užitečný

My lidé máme v zásadě stejné potřeby a lišíme se především v tom, jakým způsobem je naplníme. Platí přitom, že člověk chce být slyšen, pochopen a brán vážně. Lektor a vysokoškolský pedagog Petr Sucháček ze spolku NVC Brno popisuje principy nenásilné komunikace, které jsou užitečné i v kontextu mediálního vzdělávání, kde se pracuje i s výbušnými tématy: *Konflikt není špatného, ba naopak, je užitečný. Jde jen o to, jakým způsobem ho zvládneme. Dodává: Je dobré vědět, že si mohu zvolit, jak zareaguji.*

Kdy jste se s principy nenásilné komunikace setkal poprvé?

Jsem vystudovaný pedagog a teď učím budoucí učitele, jak učit. S konceptem nenásilné komunikace jsem se potkal jaksí „po cestě“. Dlouho to pro mě byla spíš technika, která mi pomáhala lépe fungovat v osobním životě. A v určité chvíli se ty dvě linie, moje pedagogická profese a nenásilná komunikace, protkaly. Ty principy využívám i jako učitel. Vzdělávání se od vztahů oddělit nedá. Učitel musí se svými žáky dobře vycházet, aby je vůbec mohl učit historii nebo třeba fyziku.

Jak vám pomohly principy nenásilné komunikace v osobním životě?

Jsem kluk z malé vesnice. Během dětství nebo školní docházky jsem nebyl vedený k tomu, abych se nějak zabýval tím, co prožívám, proč na věci reaguji tak, jak reaguji. Nikdy mě nenapadlo, že bych si vlastně mohl vybrat, jak zareaguji. Takže když jsem se ve třinácti letech potkal s nenásilnou komunikací, dost mi to otevřelo oči. Zjistil jsem, že to, co se ve mně děje, není nějaká černá skříňka, jejíž obsah neznáme a nemůžeme ho ovlivnit. Naopak, můžeme se v sobě vyznat a můžeme ovlivnit své reakce. Máme možnost volby. Od té doby vnímám, odkud se berou moje emoce. Proč jsem v některých situacích naštvaný, a v jiných ne, i když jsou zdánlivě stejné. Jsem schopný vnímat jiné lidi s tím, že jim taky o něco jde a možná jenom jedním způsobem, který mně neseď, nebo dokonce způsobem, který mi extrémně neseď, a tím pádem se vůči tomu chci

Ilustrace: archiv Nadace OSF

vymezit. Ale zároveň vím, kde končí moje zodpovědnost, co můžu ovlivnit, a kde už je to fakt věc toho druhého.

Jak vám to pomohlo konkrétně v roli učitele nebo lektora?

Přijde mi zásadní umět tu připsanou autoritu a moc používat způsobem, který není destruktivní. Aby to nebyl boj. A celkově dokážu mít nadhled. Vnímám ostatní lidi tak, že jsou v pořádku tak, jak jsou. A když mi na nich něco neseď, může to být i můj problém, ne jejich. Dokážu pojmenovávat, co se děje, a hledat cesty, jak věci dělat tak, abychom byli v pohodě nebo abychom aspoň pochopili, proč v pohodě být nemůžeme.

Jaké jsou základní principy nenásilné komunikace?

Klíčová premisa je, že sdílíme všichni stejné potřeby – a těch je omezené množství. Není to tak, že by lidé dělali věci z nepředvídatelných důvodů. Jen se vzájemně lišíme v tom, jakými cestami se snažíme naše potřeby naplnit. Podstatné tedy je, abychom v komunikaci pochopili, o co druhé-

mu jde. Nemusíme s ním souhlasit. Když na vás někdo agresivně nastoupí, můžete říci: *Chápu, oč vám jde, tak pojďme hledat cesty, jak to spolu zvládnout*. A když to spolu nezvládneme, tak víme, že jsme to aspoň zkusili, a nevyšlo to, což je taky legitimní. A rozcházíme se s tím, že jsme se nedohodli, ale ne s tím, že ten druhý je naprostý idiot. Je důležité být v kontaktu s vlastními pocity a dokázat je tomu druhému srozumitelným způsobem sdělit. Zároveň je důležité umět druhého člověka vyslechnout a brát ho vážně. Protože každý člověk chce být slyšen, pochopen a chce být brán vážně. I to jsou ty potřeby, které sdílíme.

Mohli bychom vybrat nějaké modelové situace, na kterých by byla nenásilná komunikace lépe vidět? Jak vyřešit ožehavé situace tak, aby z toho nebyl zbytečný konflikt nebo aby se ten druhý neurazil?

Ano, ale než se do toho pustíme, rád bych zdůraznil, že součástí naší volby, jak reagovat, je i možnost, že si nenásilnou cestu nezvolíme. Možná nás ten druhý irituje natolik, že se dohodnout nechceme. Možná nemáme kapacitu na to, abychom reagovali příjemně, protože jsme unavení. Například když je moje žena celý den doma s dětmi a je utahaná, možná už nemá kapacitu, aby na mě ještě večer byla příjemná. Nebude empatická, už nemá kde brát. Zároveň je důležité jednat autenticky, tedy podle toho, jak to cítím. Takže nebyť příjemný je také v pořádku. A žádná komunikační metoda na světě nezajistí, že se ten druhý člověk třeba neurazí, protože jeho reakce je zase na něm.

Jak například ukončit konverzaci, která je nám nepříjemná nebo už se táhne příliš dlouho? Záleží na kontextu. Proč ten druhý mluví? Ujistím se, jestli mluví proto, že mu o něco konkrétního jde, nebo se má vypovídat. Položím tedy otázku: *Začínám se v tom trochu ztrácet. Můžeš mi říct, k čemu tím směřuješ?* Nebo řeknu: *Rád jsem si s tebou povídal, ale už je to na mě trochu dlouhé*. To se děje v situacích, kdy si povídáme s někým blízkým. Když je to v jiném kontextu a ten druhý je třeba klient, který přijde k mému pultu, můžu říci třeba: *Mám na vás omezený čas, pojďme tedy v tom čase spolu vyřešit váš požadavek. Kvůli čemu přicházíte?* Pak existuje varian-

ta, která je trochu tvrdší a zároveň legitimní: upřímné sebevyjádření. Když mi vadí, že daný člověk mluví dlouho, já už to slyšel stokrát, řeknu: *Promiňte, já už nemám kapacitu, je to na mě moc. Pokud je něco, co ještě potřebujeme vyřešit, pojďme to vyřešit. Ale pokud byste si chtěl jen povídat, tak já prostě k tomu nejsem teď k dispozici*. Na vyučovací hodině funguje dobře poukázat na čas: *Máme na sebe hodinu, teď jsme ve čtyřicáté minutě. Co se má v těch dalších dvaceti minutách stát? Změníme téma?*

Jak reagovat, když je druhý člověk arogantní, nenávistný?

I tady záleží na kontextu. Pokud jde o kolegu, kterého budu potkávat často, můžu si dovolit řešení konfliktu odložit. Možná se dnes na to necítím a on možná jen nemá zrovna svůj den. Dneska se s ním nechci hádat na téma homosexuálové a uprchlíci. Budu si s ním ale stejně muset promluvit jindy. Nenechám to vyšumět, protože tyto věci mají tendenci v čase eskalovat a problém mezi námi se bude spíš zvětšovat.

Pokud je to situace jednorázová, zase je to něco jiného. Musím se v tu chvíli rozhodnout, jestli budu intervenovat, třeba i za použití fyzické síly. Pokud se děje něco, co opravdu ohrožuje zdraví nebo fyzické bezpečí moje nebo druhých lidí, je použití síly zcela legitimní. Ne proto, abych dotyčného ztrestal, ale proto, aby ochránil sebe nebo ostatní.

Taktéž pokud se někdo projevuje nenávistně ve veřejném prostoru a já chci, aby zazněly i moje hodnoty, tak zvážím, jestli se pustit do diskuze. Tam je pak podstatné vědomí, že úkolem není druhému jeho názory vyvracet, ale sdělit ty svoje. Říci: *Já vidím svět diametrálně odlišně. A kdybyste byl ochotný se o tom bavit nějak slušně, můžeme si chvíli povídat*. V tu chvíli ale musíte opravdu druhého vyslechnout, ne tam jen vlepit verbální facu a z konverzace utéct. Je potřeba vnímat reakce druhého. My lidé se musíme učit spolu komunikovat i v hodně náročných situacích. Není to příjemné a není to snadné, ale musíme se to učit, pokud nechceme, aby společnost byla rozdělená. Holt musíme být schopni slyšet nepříjemné zprávy a být jejich svědky. Snažit se o maximum empatické energie a mít stále na paměti, že druhý člověk chce být slyšený, pochopený a bráný vážně.

Když se setkávám s tím, že lidé šíří lži, dezinformace – jak s tím naložit?

Přijde mi dobré nejít do té situace s energií, že jdu někomu pomoci. Ten člověk je kompletně fajn, stejně jako já, nepotřebuje pomoci. Potřebujeme, aby byl schopen se podívat na svět i jinými očima. A já musím být ochoten udělat to samé. A to znamená dát druhému prostor, být ochoten vést konverzaci. Jedna z definic komunikace říká, že komunikace je ochota být ovlivněn. Když tuto ochotu nemám a ten druhý člověk to má stejně, tak pak nenastane debata v tom pravém slova smyslu. To znamená, že tam půjde jen o to ubít druhého argumenty. Jeden z nás z toho pak vyjde jako ubitý, ale názor nezmění.

Konflikt ale do komunikace patří...

Ano. Někdy otázka není, jestli budeme mít konflikt, ale jak ho zvládnout užitečně. Nenásilná komunikace nabízí určitou cestu, jak vědomě rozvíjet dovednosti, které nám v tom pomohou. Ale jsou i jiné cesty, jak se v takové situaci pohybovat tak, abychom z ní ideálně vyšli spíše posílení, při nejhorším trochu poboučení, ale vcelku byli O. K. Já bych vlastně slovo konflikt rád rehabilitoval. Je to úplně normální součástí života. Kdykoliv se setkají dva lidé, tak dřív nebo později se jejich dvě integrity o sebe prostě otřou. Úspěšné kolektivy umí konflikty procházet, nevyhýbají se jim. Přijde mi to samozřejmé, zároveň mi ale přijde fascinující, jak málo v této oblasti umíme chodit. Konflikt je strašně důležitý, my bez něj neumíme jít dál, nemůžeme růst, zlepšovat se, posouvat se.

Pokud tedy chceme vést společnou debatu, u které předpokládáme nějaký spor, co funguje?

Dobré je si uvědomit, že neumíme nemít pohled. Pokud nějaký odstraníme, musíme ho hned nahradit jiným. Nesnažím se tedy lidi přesvědčit o tom, že jejich pohled je špatně. Zažil jsem, že nejlepší je doptávat se na jejich zdroje informací. Ptát se, zda by byli ochotni se podívat na ty, ze kterých čerpám já, říkat, že já to vidím odtud, možná naopak. Ale je to opravdu těžké, protože to často brousí základní hodnoty, které nám přijdou ve společnosti jako klíčové. Když ale v takové konverzaci vydržíme nějakou dobu, jsme schopni vidět i jiné části narativu. Je prostor připustit,

že to může být i trochu jinak. Nebo že vlastně něco třeba nevíme? My lidé tak 99,9 % věcí nevíme, ale protože je pro nás ten stav nepříjemný, tak si všechno ostatní domyslíme a pak podle toho jedeme, jako by to byla pravda. A dávat světu smysl je naše přirozenost. A někdy mu dáváme prostě špatný smysl. Trochu více pokory při tom našem pohledu na svět by nám neuškodilo.

LUCIE TOMANOVÁ

Další tipy pro vás

— **Podcast o efektivní, otevřené a empatické komunikaci:** www.nenasilnypodcast.cz je audio projekt dvou trenérů nenásilné komunikace, Petra Holíka a Petra Sucháčka.

— **Neo-sokratovský rozhovor**, který vychází z osobní zkušenosti, vzájemného porozumění a snahy dosáhnout konsensu v Česku rozvíjí **spolek Sokratovské rozhovory**. Rozhovor, kde skupina společně vytváří a kriticky ověřuje své poznání, může trvat 1–5 dní (<https://www.socraticdialogue.org>).

— Iniciativa **HateFree Culture** nám přináší koncept párových diskuzí **Česko si povídá**, které přivedou k jednomu stolu lidi s odlišnými názory. Setkání názorových oponentů poprvé zorganizovala redakce německého týdeníku *Die Zeit* v roce 2017.

Článek vznikl ve spolupráci s Nadací OSF, která v rámci programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* podporuje knihovny v jejich úsilí v oblasti celoživotního vzdělávání veřejnosti zaměřeného na rozvoj mediální gramotnosti a schopnosti rozvíjet dialog v rámci komunit.

Posláním Nadace OSF je podpora živé občanské společnosti. Nadace se nebojí otevírat citlivá a opomíjená témata a společně s dárci hledat průkopníky, kteří taková témata budou rozvíjet.

Lucie Tomanová je nezávislá publicistka s hlubokým zájmem o vědu a nové společenské fenomény. Vystudovala agrobiologii na ČZU a žurnalistiku na FSV UK.

TEREZA LIŠKOVÁ | tereza.liskova@osf.cz

Za zkušenostmi se vzděláváním dospělých do finských Helsinek

Před více než dvěma lety jsme se jako Městská knihovna Milovice dozvěděli o zajímavém programu, který si klade za cíl zvýšit kvalitu a dovednosti v různých oborech. Program se nazývá Erasmus+ a financuje ho Evropská unie. Naším hlavním cílem vždy bylo zlepšování služeb pro návštěvníky a čtenáře. Projekt, se kterým jsme do Finska vyjeli, se zaměřoval na vzdělávání dospělých. Chtěli jsme se nechat inspirovat od těch nejlepších, a tak jsme se domluvili s knihovnou v Helsinkách.

Po schválení projektu jsme se začali pomalu připravovat na zajímavou a dobrodružnou cestu. Jenže pak přišla pandemie, zavírání hranic i knihoven. V průběhu dvou let jsme měli domluvené tři termíny, které jsme museli postupně rušit. Ale trpělivost se nakonec vyplatila. Na konci dubna 2022 jsme odletěli do Helsinek a poznávání finských knihoven mohlo po dvou letech konečně začít...

Mechanismus spolupráce

Knihovní systém v Helsinkách je velmi propracovaný mechanismus. Všechny knihovny, které ve finském hlavním městě a jeho blízkém okolí navštívíte, spolu úzce spolupracují – od manažerů v kancelářích po knihovnice v přímých službách. Každá knihovna je specifická svým zaměřením na jiné téma, ale zároveň ve všech knihovnách naleznete podobné příležitosti. Šicí koutek, půjčování hudebních nástrojů nebo 3D tiskárny už jsou samozřejmostí.

Knihovny ve Finsku jsou zpravidla rozlehlé, nejméně dvoupatrové budovy, kde se čtenáři mohou rozptýlit a najít si svůj koutek klidu, kde se mohou začíst nebo pracovat na svém notebooku (v několika knihovnách byla dokonce možnost si notebook nebo tablet zapůjčit). Většinu akcí dělají knihovníci ve spolupráci s dobrovolníky, externími spolupracovníky, s lidmi, kteří dostanou nápad a chtějí ho realizovat. Prostoru na vy-

Z interiéru knihovny Rikhardinkatu, nejstarší knihovny v Helsinkách

stavu, meeting nebo pro kurz pro přátele je ve finských knihovnách dost. Hlavním mottem finských knihoven je otevřený prostor pro všechny na setkávání a učení. Nemálo důležitá je také podpora demokracie, svobody a společenského dialogu.

Co jsme navštívili

V průběhu šesti dnů jsme navštívili šest knihoven a do některých jsme se i vraceli. První na-

vštívená knihovna **Rikhardinkatu** je nejstarší knihovna v Helsinkách. Letos slaví 140 let a je postavena v novorenesančním stylu. Navštívili jsme zajímavé výstavy: 140 let knihovny, výstavu ke Dni psů nebo Umělecky ztvárněné knihy. Zaujal nás i batoh se sportovním náčiním a aktivizačními pomůckami pro seniory. Knihovna je známá svým nadstandardním přístupem ke čtyřnohým mazlíčkům, kteří jsou tam s radostí vítáni. Do této knihovny jsme se vydali ještě jednou, protože nás zaujala aktivita čtení pro psy. Malá fenka jménem Hæxa nás okouzila. Jejím úkolem je poslouchat malé děti i dospělé v jejich čtecím umění, aby se nebáli číst nahlas, a procvičili tak své čtenářství.

Následující den nás čekal skvost světových knihoven. Nejmodernější knihovna **Oodi**, která byla slavnostně otevřena v roce 2019, nabízí množství zajímavých příležitostí. Chcete si zapůjčit meetingovou místnost, nahrávací studio nebo střížnu? Potřebujete se setkat s lidmi na klidném místě? Zapůjčit knihy nebo jen posedět? Vítejte v Oodi. Oodi nabízí prostor pro všechny, a jak jsme se sami na vlastní kůži přesvědčili, nemusíte z knihovny vystrčit paty po celý den. Nacházíte nové možnosti, kde strávit svůj čas, ať studujete, nebo pracujete. Pokud se chystáte do Helsinek, nenechte si tuto budovu přímo v centru města ujít. Stojí za prohlédnutí.

Knihovna **Töölö** byla další na seznamu navštívených finských knihoven. Budovu postavili v 70. letech minulého století a rekonstruovali v období 2014–2016. Zaměřuje se hlavně na rodiny s dětmi a hudbu. Pořádají zde mnoho koncertů, spolupracují s místními podniky od květinářství po základní uměleckou školu. Knihovna je umístěna v parku, takže je zde spousta možností i pro venkovní aktivity. Velmi populární jsou zde čtenářské kluby, které probíhají ve finštině, švédštině, estonštině a ruštině.

Architektonickým skvostem je knihovna **Fyri** v Kirkkonummi, městečku nedaleko Helsinek. Knihovna byla otevřena v listopadu 2020. Zajímavostí je, že stará budova knihovny se stala součástí nové knihovny, která zvětšila svou plochu na 4000 m². Mezi její nejoblíbenější akce patří čtení s háčkováním nebo jazykové kavárny. V každé navštívené knihovně myslí i na své seniory. Ve Finsku je speciální skupina dobrovolníků, kteří pomáhají seniorům se vším, co potřeb-

Knihovna Sello se nachází v nákupním centru; byla otevřena v roce 2003

bují. Úzce spolupracují s knihovnami, které jim zapůjčí prostor pro pořádání například individuálních konzultací pro seniory na počítačích.

Námi předposlední navštívená knihovna **Pasila** v Helsinkách se zaměřuje na cizince žijící ve Finsku. Najdete zde spousty cizojazyčných knih od čínštiny po perštinu a samozřejmě zde objevíte i knihy v češtině. Pořádají zde jazykové kurzy a pomáhají cizincům s učením finštiny. V této knihovně vznikla myšlenka, která se rozšířila do všech spolupracujících knihoven – jazykové kavárny. Mají za úkol pomoci cizincům žijícím ve Finsku naučit se finsky. Pomocí moderátora diskuze, který vymyslí téma jazykové kavárny, si spolu cizinci povídají.

Knihovna **Sello** se nachází v nákupním centru a byla otevřena v roce 2003. Tato knihovna má velmi zajímavý prostor pro teenagery. V místnosti naleznete kulečnickový stůl, společenské hry, Young adult knihy, komiksy nebo speciální počítače na hraní her. V knihovně nás zaujala i streamovací místnost, která byla hojně využívaná hlavně v době pandemie. Ve třech knihovnách jsme také narazili na půjčování hudebního nástroje ukulele, na místě se zároveň můžete zúčastnit kurzu hraní na tento nástroj. Mezi další oblíbené akce v knihovnách patří čtenářské kluby (v různých jazycích), kurzy finanční gramotnosti, environmentální kurzy, tvůrčí psaní a další zajímavé a inspirativní nápady.

Již v Helsinkách jsme plánovali, co budeme v milovické knihovně moci použít. Doufáme, že se nám to podaří co nejdříve.

VERONIKA BRYNYCHOVÁ

veronika.brynychova@mesto-milovice.cz

Foto: Eliška Nehybová

Obecní knihovna Kostelní Lhota

Historie knihovny v naší obci sahá hluboko do minulosti. V naší obecní škole byla žákovská knihovna zmiňována již v roce 1887. Čítala 183 svazků a bylo v ní tehdy za rok vypůjčeno 1475 knih.

V roce 1954 byla zřízena Místní lidová knihovna v bývalé „Restauraci u Štajnerů“, kde pravidelně promítalo i obecní kino.

Podle zápisu kronikáře Josefa Kuchaře byla v roce 1985 provedena generální oprava knihovny a její rozšíření o jednu místnost, která patřila kinu. Ve fondu knihovny bylo v té době na 700 knih. Ve spolupráci s knihovnou v Sadské se čtvrtletně obnovoval knižní fond.

V roce 1994 byla knihovna přemístěna do budovy obecního úřadu (čp. 82) místo zrušeného skladu civilní obrany a o čtyři roky později byla knihovna zrušena na základě rozhodnutí zastupitelstva z důvodu malé návštěvnosti.

Na místě původního objektu OÚ čp. 82 bylo v roce 2021 dokončeno komunitní centrum obce. Na projekt byla poskytnuta finanční podpora z EU z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) prostřednictvím MAS Podlipansko, o. p. s. V něm byla v duchu 21. století obnovena i knihovna, která není jen „výdejnou tištěných knih“, ale věřím, že se již nyní stala novým kulturně-společenským centrem obce. Zřizovatelem knihovny je obec Kostelní Lhota.

V současné době je v knihovně k dispozici téměř 400 titulů, přes 15 druhů časopisů a přes 500 titulů zapůjčených z výměnného fondu Knihovny Kutná Hora. Další knihy průběžně doplňujeme. Máme přes 50 stálých čtenářů a další noví čtenáři nám stále přibývají.

Když jsme 2. 10. 2021 slavnostně knihovnu i komunitní centrum otevřeli a současně uspořádali kulturní akci *Valašsko v Polabí*, sešlo se přes 100 občanů naší obce, ale i z okolních měst a obcí.

Letos jsme zorganizovali první návštěvu dětí z místní mateřské a základní školy. Děti se seznámily s prostředím knihovny, dozvěděly se, jak se v knihovně i ke knihám chovat, poslechly si

Foto: Zdeněk Martinek

krátký příběh z prostředí knihovny a vyrobily si vlastního skřítku – Knižníka.

Za spolupráce s Centrem sociálních a zdravotních služeb Poděbrady, o. p. s., jsme v květnu 2022 uspořádali v prostorách komunitního centra kulturní akci *Jarní setkání seniorů*. Setkání zpestřila živá hudba i vystoupení žáčků místní mateřské školy, kteří si připravili pásmo básniček a veselých písní. Sešlo se bezmála 50 seniorů a více než polovina z nich využila i možnost navštívit knihovnu. Někteří se zaregistrovali jako noví čtenáři a vybrali si z naší nabídky nabízených titulů knih a časopisů.

Knihovna též zaštiťuje i dva kurzy příměstského Letního minitábora v Kostelce, který je určen nejen pro děti z místní mateřské školy. Mohou se tak těšit na společné chvíle s kamarády a společné hry v knihovně a v komunitním centru, ale samozřejmě také v přírodě.

V letošním roce ještě plánujeme a připravujeme pro děti a jejich rodiče projekt *Bookstart – S knížkou do života*, setkání dětí z mateřské i základní školy, pasování dětí na čtenáře za spolupráce s místní základní školou, pravidelná setkání seniorů, tvořivé dílny, výstavy a besedy.

KVĚTA ŠLEMÍNOVÁ

knihovna@kostelni-lhota.cz

Knihy a nádraží v Chotyni

Ve středu 11. května 2022 jsem v Místní knihovně v Chotyni přivítala devět žáčků první třídy v doprovodu jejich paní třídní učitelky. V rámci projektu *Už jsem čtenář* jsme se setkali až na třetí pokus. Rovněž byla doba nemocí, a proto dorazilo tak málo dětí.

Foto: Anna Hejlková

Děti se v knihovně zakrátko cítily jako doma

Po vzájemném seznámení si malí návštěvníci prohlédli knihovnu, vyslechli pár vět o jejím fungování a provozu, jak se tady chovat, jak ji využívat apod. Všechny zvláště zaujala celoroční výstava dobových fotografií (*Minulost vs. současnost*) a hlavně modely zdejšího nádraží. Jeden model vytvořil pan Jaroslav Morgenstern od nás z Chotyně a druhý německý modelář pan Bernd Sonsalla, který žije kousek za hranicemi.

Foto: Anna Hejlková

Model chotynského nádraží vytvořený panem Berndem Sonsallou

Foto: Eva Kocourková

Rozdávání odměn – knižních dáreků prvňáčkům

Modely jsou o to cennější, že chotynskému nádraží hrozila z větší části demolice. Ale loni bylo prohlášeno kulturní památkou!

Po volné zábavě paní učitelka s dětmi rozebrala knihu *10 dobrodružných únikovek* od Honzy Smolíka. Všem se kniha velmi líbila a paní učitelku napadlo knihu zakoupit dětem za vysvědčení. Super nápad!

A nastal také čas předvést čtenářské umění. Děti se snažily: někomu to šlo samo, někomu hůř, ale ve finále zjistily, že vlastně umí číst všechny, a to je to hlavní.

Poté přišla chvíle předat knížky prvňáčkům. Tentokrát jsem předala dětem knížku *Dubánek a tajný vzkaz – prvňáčkovo čtení*, která se opravdu moc povedla. Jako bonus děti také dostaly záložku do knihy, pohlednice obce, omalovánku s tématem první pomoci a sladkou odměnu.

Všichni jsme si tu hodinku užili a já jen budu čekat, kolik dětí si přijde zřídit průkazku do knihovny a začne si půjčovat z nepřeberné nabídky knížek.

ANNA HEJLKOVÁ

knihovna.chotyne@seznam.cz

Nudná historie? Kdepak, to nehrozí!

Pracovat s historickými tématy není úplně jednoduchá záležitost. Pokud si nenastavíme práci tak, že nám jde jen o pouhé předání zábavy, vždy chceme, aby naše děti pracovaly s materiály, které jsou ověřené, přinášejí zajímavá fakta a dovysvětlují náročnější historické pasáže nebo osvětlují život a dílo významných osobností přístupnou formou.

Slovo **přístupnou** bych zdůraznila a dvakrát podtrhla. Nudná historická fakta totiž nebudou to, co děti dokáže zaujmout a podnítit v nich zájem o dějiny. Dodnes vzpomínám na učitele dějepisu ze střední školy, který nám vyprávěl historická fakta jako příběh, dával věci do souvislostí. Obdivuji tento přístup, protože je jedním z nejnáročnějších na přípravu a zpracování.

My v knihovnách máme v zádech armádu beletrie (i naučných knih), která předkládá historická témata ve formě příběhů dětí a mládeže zasazených do různých období, a vnímáme potenciál, jenž se nám otevírá, když vybereme vhodnou ukázkou na zpracování – někdy sám text nabídne nápad, jak může být zpracován.

V doporučených titulech (jejichž seznam by mohl být nekonečný, neboť toto téma je i v rámci literárního vývoje velmi oblíbené a často užívané) tentokrát najdete osm knih, jejichž příběhy se odehrávají ve vybraných historických érách – některé jsou psány na základě skutečných událostí, jiné jsou fiktivními příběhy postavenými na historických faktech a situacích, jež se reálně mohly odehrát. Každému z dětí vyhovuje jiný styl, proto se i zpracování knih v tomto výběru liší – někde je to forma komiksu, klasické beletrie, jinde i úniková hra.

V souvislosti s historií se dostává nezřídka do popředí diskuzí také problematika potlačování a upírání lidských práv určitým vrstvám nebo skupinám obyvatelstva. Toto téma prostupuje více či méně všemi historickými obdobími a dává nám opět prostor otevřít s dětmi problémové učení, pracovat s faktografickými údaji, je to propust' k třibení názorů na náročná témata. V příloze najdete dvoustránkový pracovní list *Lidská práva – buďte zdráva*; můžete jej využít při práci s různými prozaickými texty odkazujícími k porušení lidských práv v historii.

V poslední části přílohy najdete tipy na deskové hry, jejichž téma je také podloženo určitým historickým obdobím. Herní systém těchto deskovek bývá trochu náročnější, co se pravidel týká, ale vše vyvažuje fakt, že se jejich prostřednictvím výborně rozvíjí strategické myšlení, schopnost plánování a témata mohou rovněž podnítit k dalšímu zájmu o dané historické období.

Přeji vám, abyste nacházeli knihy, které budou k užítku při motivaci dětí k dalšímu bádání (nejen) v našich dějinách a aby nechyběl zápal pro práci s těmito sice náročnými, ale důležitými tématy, neboť poučený člověk bude vědět, kterých věcí se do budoucna vyvarovat, aby se tragické momenty z historie neopakovaly, a naopak si bude také vědom hodnot, jež nám vývoj lidstva potvrzuje jako ty, jichž si máme vážit a zhodnocovat.

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

TOP 8

Odraz dějinných událostí a historických osobností v literatuře pro děti a mládež

V tomto výběru najdete tipy na zajímavé tituly, s jejichž pomocí můžete s dětmi na lekcích prozkoumat nejrůznější historické události, osobnosti či období. Výčet rozhodně není vyčerpávající, ale snaží se postihnout různé knižní zajímavosti, které by neměly stát mimo naši pozornost.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-87595-65-7>

2. světová válka, židovský holocaust: Doktor Korczak a jeho děti

COHEN-JANCA, Irène *Poslední cesta: doktor Korczak a jeho děti*

Havlíčkův Brod: Petrkov, 2017. 57 s. ISBN 978-80-87595-65-7

Poetická kniha o osudu jedné z významných osobností, které svým hrdinstvím nastavily zrcadlo nacistické zločinnosti. Doktor Korczak pečoval o sirotčinec židovských dětí, a když byly děti vyzvány k deportaci do Treblinky, neopustil je a doprovodil na jejich poslední cestě, ačkoliv tušil, že bude poslední i pro něj.

1. světová válka

MCKAY, Hilary *Skřivánci ve válce*

1. vyd. V Praze: Cooboo, 2020. 310 s. ISBN 978-80-7661-052-1
Citlivě zpracované téma dospívání a hledání sama sebe očima teenagerů žijících v době 1. světové války v Anglii. Dojemný příběh o sourozencích a bratranci, kterým se jednoho dne změnil život, když bratranec narukuje do armády.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7661-052-1>

Univerzální kniha

LESIV, Andrij a Romana ROMANYŠYN
Válka, která změnila Rondo

Brno: Větrné mlýny, 2022. ISBN 978-80-7443-448-8

Válka zachycená z pohledu křehkých bytostí z poklidného městečka Rondo, do jejichž života přišla nečekaně tato tragická událost. O nezdolné síle sounáležitosti, vzájemné pomoci, odvaze a touze po spravedlnosti. Laskavě zpracování náročného tématu způsobem dávajícím naději v beznaději.

Zdroj obálky: <https://www.vetremnemyly.cz/valka-kttera-zmenila-rondo-vijna-so-zminila-rondo/p1097>

Terorismus v Izraeli

BAXTER, Jack a Joshua FAUDEM
Mike's place: pravdivý příběh o lásce, blues a teroru v Tel Avivu

1. vyd. Praha: Aligier, 2015. 189 s. ISBN 978-80-904895-3-0

Na základě skutečné události pro mládež komiksově zpracované téma terorismu. Sebevražedné atentáty jsou dodnes diskutovaným jevem, který rezonuje společností. Život mladých lidí před a po atentátu v Izraeli ve čtivém zpracování, které si na nic nehraje.

<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-904895-3-0>

50. léta 20. století, procesy

LEŽÁK, Zdeněk *Milada Horáková: skutečný příběh jedné z největších osobností novodobých českých dějin*

Praha: Argo, 2020. Cca 120 s. ISBN 978-80-257-3220-5

Spisovatel Zdeněk Ležák věrně zachytil život Milady Horákové od jejího dětství až do hanebného procesu na přelomu 50. let, jeho vypravěčský um podpořila výtvarnice Štěpánka Jislová. Lekce věnující se této výrazné osobnosti československých dějin může otevírat k diskuzi tématu ze sociální politiky, lidských práv, problematiky vlády komunismu i protikomunistického odboje i práv žen.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-257-3220-5>

2. světová válka, Hitlerjugend vs. Romové

MATTHIAS, Sarah *Hvězdy nad Berlínem*

1. vyd. V Praze: CooBoo, 2018. 396 s. ISBN 978-80-7544-686-2
Velmi raritní téma v literatuře pro mládež je zobrazení života romské menšiny za 2. světové války. Zakázaná láska chlapce patřícího k Hitlerjugend a mladé cikánské dívky na pozadí válečných událostí. Má takový vztah vůbec šanci na přežití?

Zdroj obálky: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7544-686-2>

1989, pád Berlínské zdi

SCHOTT, Hanna *Fany byla při tom*

1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2019. 87 s. Pikola. ISBN 978-80-7617-908-0

Sice fiktivní, ale ryze realistický příběh ze života dětí, které žily v době pádu Berlínské zdi. Pohledem dítěte zachycený život ve Východním Německu, kde měli lidé znemožněno stýkat se se svými příbuznými žijícími „za Zdí“. Na reálných základech postavený příběh z nedávné historie. Má i své filmové zpracování *Fany a pes*.

Zdroj obálky: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7617-908-0>

Život J. A. Komenského

SMOLÍKOVÁ, Klára *S Komenským do komiksu: únikovka s Amosem*

1. vyd. Praha: Portál, 2020. 110 s., 7 nečísl. s. ISBN 978-80-262-1656-8

Příběh party dětí lušticí zrádné záhady únikové hry nás postupně provede životem Komenského, a to velmi hravým způsobem. Současná forma zpracování příběhu (komiks, únikovka) dává dětem příležitost seznámit se s touto významnou osobností naší historie tak, že je i jinak „nudná“ historie bude bavit!

Zdroj obálky: <http://klarasmolikova.cz/kniha/s-komenskym-do-komiksu>

● Deskové hry s historickým námětem

V tomto čísle přinášíme zajímavosti ze světa deskových her, kde se do herního tématu promítla historie. Vydáme se do novodobých dějin a studené války, či naopak do starověku nebo renesance. Herní mechanismy jsou povětšinou pro náročnější hráče, ale zážitek z her složitější pravidla plně vyváží.

Studená válka 1945–1989 (Twilight Struggle)

Zajímavý typ na hru pro herní fajnšmekry (doporučený věk 13+), která je velmi zdařilou simulací této éry. Cílem je vytvořit strategii, díky níž protihráči získávají na svou stranu spojence či zastráší nepřítele a blokují postup ve válce. Hra získala řadu ocenění i v zahraničí.

Výrobce: MindOK

Dostupná ke koupi (+ zdroj obrázku) např.: <https://www.planetaher.cz/detail/deskove-hry/studena-valka>

Pax Renaissance

Strategická hra pro hráče ve věku 12+ nás přivádí do středověké Evropy a je postavena na budovatelském principu, kdy je cílem hráčů budovat a zvelebovat své říše, tvořit proti sobě spiknutí, plánovat vraždy, popravy, podporovat kapitálem křižácké výpravy aj. Taháním za nitky ovlivňují hráči-bankéři celý svět. Můžete se stát zástupci Medicejských, Fuggerů, Coeurů či Marchionniů. Kterým směrem se vydáte?

Výrobce: Fox in the Box

Dostupná ke koupi (+ zdroj obrázku) např.: <https://www.planetaher.cz/pax-renaissance-cesky>

7 divů světa – edice 2020

Karetní budovatelská hra je zasazena do starověku a cílem je (hráčů může být až 7!) budovat svou civilizaci a jedno ze slavných starověkých měst. Draftový systém hry umožňuje rychlou hratelnost, podporuje strategické myšlení. Doporučený věk pro hráče je 10+. Ke hře existuje i celá řada rozšíření či subverzí.

Výrobce: Blackfire CZ

Dostupná ke koupi (+ zdroj obrázku) např.: <https://www.planetaher.cz/detail/karetni-hry/7-divu-sveta>

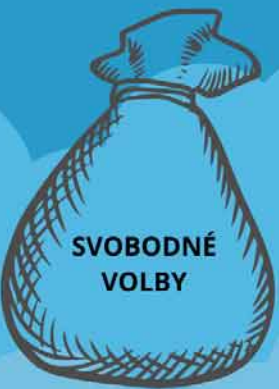
Lidská práva – buďte zdráva

Nejen v naší historii najdeme období, kdy byla lidská práva silně porušována - připomeňme např. válečné stavy, holocaust, procesy v 50. letech 20. století, náboženský terorismus, diskriminace LGBT+ osob aj.

Může bez stanovení lidských práv společnost fungovat? Co se stane, když se začne nějaké skupině obyvatel odpráť být jen jedno jediné lidské právo?

Které z lidských práv je to nejdůležitější?

Instrukce pro lektora lekce:

Aktivité může předcházet čtení tematických knižních ukázek, kde bude porušení (jakýchkoliv) lidských práv v historii zachyceno. Při této metodě využíváme mezipředmětového propojení Občanské výchovy a Dějepisu. Žáky rozdělíme do skupin po 4-5 osobách. Pytlíky s lidskými právy můžeme nakopírovat nebo vystříhat pro každou skupinu. Zaveďme s žáky **diskuzi nad tématem**, která z těchto práv byla porušena např. v době 2. světové války vůči Židům či Romům? **Která práva podle nich jsou nejdůležitější** pro společnost obecně? Chybí tu nějaké důležité právo?

Varianta: Vyzkoušejte let balónem - aby přežili ve společnosti (balón začíná klesat), musí se (postupně) vzdát lektorem určeného počtu lidských práv (vyhodit pytlíky z koše balónu). Bez kterých práv se obejdeme snáz? Jak společnost funguje, když někdo smí víc než druhý? Kdy je vhodné lidská práva omezovat? Existuje vůbec taková situace? Aktivitu je možné využít i při obecné diskuzi o lidských právech, ovšem při propojení s literaturou a historickým tématem může mít zajímavější vyznění, můžeme se v diskuzi opřít o literární texty a v nich předložené myšlenky či fakta.

Inspirace na metodu získána v knize: GÖLLOB, Rolf a Peter KRAPF, ed. *Výuka demokracie: sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6089-0.

Metoda je upravena a vizuálně zpracována Mgr. Pavlínou Lišovskou.

Psalo se jinde

Podklady jsou čerpány z databáze Anopress.

BAUTZOVÁ, Libuše. Nový domov pro sto tisíc knih. Týden [online]. 2022, (3), 30 [cit. 2022-06-10]. ISSN 1210-9940. Dostupné z: <http://www.tyden.cz/>.

Jihočeská vědecká knihovna stavebně upravila budovu a vybudovala přístavbu v Lidické ulici. Autorka předkládá důvody rekonstrukce. Jak vyplývá ze slov ředitele Ivo Kareše, má knihovna funkci knihovny vědecké i městské. Přístavba by měla sloužit k volnému výběru knih. Dále je popsán způsob financování této přístavby, výše dotací, výhody rekonstrukce.

DOLANSKÁ, Jitka. Zachránili unikátní kodex. Teď ho představí lidem. Mladá fronta Dnes [online]. 2022, (84), 14 [cit. 2022-06-10]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Popis záchrany vzácného středověkého kodexu ze sbírek zámku Kynžvart, a to díky pomoci organizace The Friends of Czech Heritage. Vzácná kniha z poloviny 13. století prošla procesem restaurování, trvajícím dva roky. Kodex se vystavuje za přísných klimatických podmínek například v rámci víkendových prohlídek. Později bude součástí expozic věnovaných kynžvartské daguerrotypii. V článku také nalezneme nejen detaily restaurování kodexu, ale také informace o kynžvartské sbírce knih, která bude také potřebovat odborný zásah. Další zajímavostí je, jakým způsobem se tento knižní poklad na Kynžvartu objevil.

BOHÁČKOVÁ, Kamila. Od Krameria po Tima Burtona. Týdeník Rozhlas [online]. 2022, (17), 6 [cit. 2022-06-10].

Stručný popis historie knihovny Českého rozhlasu, která letos slaví 90 let. Od roku 2020 je v určité dny přístupná širší veřejnosti. Autorka popisuje její služby, uživatele (pedagogy, studenty žurnalistiky či jiných mediálních oborů, zaměstnance Rozhlasu), kteří čerpají hlavně z jejích fondů, a typ dokumentů, který se v této zajímavé knihovně nachází. Věnuje se také unikátním této knižní sbírky, například nejstarší knize z roku 1806. Příspěvek obsahuje informace o prostorech, kde knihovna sídlí, a o průběhu

digitalizace písemných dokumentů. Ta započala již v roce 2017. Knihovnou provází knihovnice Eva Kopřivová.

HOMOLOVÁ, Tereza. Ostravské knihovny po zkušenosti s pandemií stále více digitalizují. Ostravský týdeník [online]. 2022, (12), 2 [cit. 2022-06-10]. ISSN 2533-770X.

Stručné informace týkající se fondů, zajímavých a unikátních služeb, projektů, akcí pro veřejnost z Knihovny Ostravského muzea, Moravskoslezské vědecké knihovny, Lékařské knihovny Fakultní nemocnice Ostrava, Univerzitní knihovny Ostravské univerzity. Jedná se o různé typy knihoven; každá nabízí speciální fond a má své uživatele. *Knihovna Ostravského muzea* je určena zejména badatelům a studentům zabývajícím se hlavně historií tohoto regionu. *Moravskoslezská vědecká knihovna* má univerzální fond zaměřený hlavně na odbornou literaturu a disponuje právem povinného výtisku. Buduje také Digitální knihovnu Moravskoslezského kraje. *Lékařská knihovna* se nedávno přestěhovala do nových prostor a nabízí své služby studentům, lékařům a zaměstnancům nemocnice. Spravuje digitální repozitář dostupný v on-line katalogu knihovny a obsahuje publikace zaměstnanců Fakultní nemocnice Ostrava. *Univerzitní knihovna Ostravské univerzity* nabízí přístup do prestižních databází a zabývá se také rozvojem informačních kompetencí svých uživatelů.

PŘENDÍK, Petr Lexa. Knihovny a čítárny v dějinách jihu. Jižní listy [online]. 2022, (3), 28 [cit. 2022-06-10]. Reg. č. MK E 12808. Dostupné z: http://www.ovajih.cz/view_list.php?section=45/.

Popis vzniku a historie několika knihoven a čítáren: v jižní části města Ostravy – v Hrabůvce, v Zábřehu nad Odrou a dalších. Jejich počátky se datují do 90. let 19. století, kdy se zakládaly nové čtenářské spolky. Poté byly zřízeny knihovny v návaznosti na první knihovní zákon z roku 1919. Autor se stručně věnuje osudu těchto knihoven za druhé světové války, v období komunismu až po současnost.

Postcovidová OKnA naplno

Po dvouleté „covidové“ přestávce se ve dnech 21. a 22. 4. konečně opět konala, tentokrát v Liberci, celostátní soutěžní přehlídka OKnA (O Knihovnických Aktivitách), již pravidelně pořádá Klub dětských knihoven SKIP. Dlouhodobým cílem akce je prezentovat zajímavé a inovativní programy knihoven pro děti a mládež, které mohou být zdrojem inspirace pro ostatní, a také ocenit ty nejlepší z nich.

Foto: archiv KVKL

Letošní jubilejní 10. ročník byl v souladu s aktuálním zaměřením na udržitelnost v knihovnách věnován environmentálním tématům pod společným mottem **Příroda potřebuje i tebe**. Program měl být tentokrát určen dětem prvního stupně základních škol.

Průběh

Šest soutěžních pořadů shledlo v průběhu dvou dnů více než šedesát soustředěných a dychtivých diváků (rozumí se pracovníků knihoven) z celé ČR. Před jejich očima se střídali autoři

a zároveň interpreti jednotlivých programů, tedy odvážné, ale rozehvělé kolegyně (a jeden kolega!), a také početné školní třídy ze šesti libereckých základních škol. Každý program je totiž na přehlídce prezentován „v reálu“, tedy s dětmi věkové kategorie, pro něž byl vytvořen, ovšem za mnohem těžších podmínek, než je tomu v „domácí“ knihovně. Děti i pedagogy soutěžící vidí poprvé v životě a celý pořad navíc sledují znaleckým okem desítky zainteresovaných knihovníků (většina soutěžících potvrzuje, že nést na trh kůži před kolegy z oboru je velmi stresující). Program,

který má probíhat v intimním klidu a pohodě mezi dětmi a knihovníkem, se tak současně stává divadelním představením pro odbornou kritiku. A navíc jde o soutěž! Přesto se pravidelně daří získat soutěžící odváživce. A zároveň lze říci, že kvalita prezentovaných programů se ve všech ohledech stále zvyšuje, stejně jako roste zájem „diváků“.

Ocenění

Absolutním vítězem soutěže se letos stala Helena Kovalová z hostitelské Krajské vědecké knihovny v Liberci. Ve svém pořadu *Ze starého* nově propojila práci s knihou a téma udržitelného rozvoje. Na udělení hlavní ceny se tentokrát vzácně shodla porota s diváky, což nebývá pravidlem.

Další ocenění získali:

— Kristýna Havlová a Matty Čechovských (Knihovna Jiřího Mahena v Brně) za využití neotřelých informačních zdrojů při environmentální lekci s názvem *Po nás potopa?*;

— Zuzana Mišterová (Knihovna města Plzně) za zábavné představení závažného tématu, při jejím programu s názvem *Bruno Banán* se děti upřímně bavily a byly jím mimořádně zaujaty;

— Míša Sehnalová (Městská knihovna Jičín) za příkladné partnerství knihovnice a dětských čtenářů v pořadu ke knize *Začarovaný hvozď Kláry Smolíkové*;

— Jindřiška Soudková (Městská knihovna ve Svitavách) za vhodné propojení práce s krásnou a odbornou literaturou v lekci nazvané *Les a jeho nepřítelé*;

— Jana Vartová (Městská knihovna Milovice) za komplexní představení významu regionálního tématu v celosvětovém kontextu, její pořad byl důkazem toho, že mimořádná a výjimečná fakta a události mohou být součástí života i v nejnemenších místech naší země.

Každý pořad byl něčím zajímavý a inspirativní, každý měl v publiku své příznivce a spokojené účastníky mezi dětmi.

Doprovodný program

Vstřícnou a obětavou hostitelkou akce, která má na jejím úspěšném průběhu velkou zásluhu, byla

tentokrát Krajská vědecká knihovna v Liberci. Zajistila nejen skvělé prostředí, zázemí, organizační výpomoc, workshopy na odpolední část akce, tedy dobu, kdy děti prvního stupně již nemají výuku, společenský večer s překvapením v podobě módní přehlídky Střední průmyslové školy textilní, ale především velmi vstřícnou a přátelskou atmosféru.

V odpoledním programu si mohli účastníci vybrat mezi únikovou hrou *Případ ztracené knihy*, prací s knihou jako výtvarným objektem (workshop pod vedením Jitky Mrázkové) a skvělým programem s knihou *Brumla a Remčík* knihovnice Radky Vojáčkové. I o těchto odborných programech účastníci hovořili v superlativech. Večerní program pak byl nejen zajímavý a inspirativní (spolupráce se středními školami), ale také pohodový a při dobrém jídle, o němž se postarala liberecká Střední škola gastronomie a služeb. Jak už to na „Oknech“ bývá, vyměňovaly se zkušenosti z děckařské práce a diskutovalo se do pozdních večerních hodin.

Závěrečné hodnocení

Díky za zdárný průběh soutěžní přehlídky patří především soutěžícím – za odvahu, kreativitu, profesionální přístup a skvělé provedení pořadů, dále všem libereckým kolegyním a kolegům v čele s ředitelkou Danou Petrýdesovou a vedoucí dětského oddělení Kateřinou Vítkovou, dále soutěžní porotě: Editě Vaničkové Makosové z Národní pedagogické knihovny NPMK, Ivetě Novotné z Městské knihovny Chrudim, Heleně Šlesingerové z Knihovny města Plzně a liberecké pedagožce Veronice Lacmanové, ale také žákům a učitelům z libereckých škol a samozřejmě hlavní organizátorce celé přehlídky Marice Zadembské z Klubu dětských knihoven (KDK) z Městské knihovny Třinec, která převzala štafetu garance akce po Ivetě Novotné z Chrudimi.

Přehlídka OKnA má tedy za sebou první dekádu existence. Získala si pevné a významné místo mezi vzdělávacími projekty KDK a SKIP i zájem a oblibu mezi děckaři. Kdo ještě nenaštlivil, případně nesoutěžil, měl by to urychleně napravit! Tak tedy na shledanou na OKnA 2023. Již se vybírá nové aktuální téma...

ZLATA HOUSKOVÁ

zlata.houskova@gmail.com

Memorandum o spolupráci mezi SKIP a SONS

Zrcadlová kapele Klementina v Praze se ve čtvrtek 19. 5. 2022 stala místem konání konference s tématem příkladů dobré praxe v oblasti spolupráci mezi knihovnami a Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých České republiky (SONS). V úvodu konference podepsali předseda výkonného výboru Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) Roman Giebisch a prezident SONS Luboš Zajíc *Memorandum o spolupráci mezi SKIP a SONS* (pozn. red.: Úplné znění textu tohoto dokumentu naleznete jako přílohu tohoto příspěvku v e-verzi časopisu *Čtenář*).

Základní linii programu tvořily prezentace oblastních odboček SONS Havlíčkův Brod a Kyjov a knihoven Česká Lípa, Vsetín a Ostrava. Konference se účastnili zástupci knihoven a SONS ze všech krajů České republiky, kteří si vyslechli také odborné informace z oblasti architektonické a webové přístupnosti knihoven pro osoby se zrakovým postižením.

Lidé se zrakovou vadou využívají v knihovnách především zvuková oddělení, kde naleznou zejména audioknihy a v některých knihovnách také přehrávače těchto knih vhodné právě pro tyto uživatele. V současné době se prostředí knihoven stává i místem pro realizaci různých typů aktivit ve vzájemné spolupráci s oblastními odbočkami SONS. Důležitým prvkem budoucí spolupráce je vzájemné poznání možností, jak uspokojit potřeby zrakově postižených v oblasti čtenářské gramotnosti a jak rozšířit účast knihoven při zvyšování kompetencí zrakově postižených.

Členská základna SONS zahrnuje v rámci naší republiky velké množství osob se zrakovým postižením, kterým oblastní odbočky a pracoviště pomáhají k začlenění do běžného života. Prostředí knihoven se tak leckde stává místem pro konání volnočasových aktivit, soutěží, tréninku jógy, výtvarných aktivit, besed a přednášek, promítání filmů se zvukovým popisem apod. Významným prvkem spolupráce je také společná prezentace pomůcek a dovedností ze strany zrakově postižených a možností pomoci této komunitě ze strany knihoven. Vyhledávány jsou také aktivity SONS v oblasti vzdělávání dětských čte-

Vystoupení pracovníků odbočky SONS Havlíčkův Brod Marie Heilandové (v popředí) a Marie Vinklerové

Foto: Roman Giebisch

nářů, zejména ukázky dovedností a práce vodičích psů.

Oblíbenou aktivitou v knihovnách se stává přehlídka profesionálních zrakově postižených umělců *Dny umění nevidomých*, ve které se představují hudební skupiny, hudebníci, zpěváci a výtvarníci z celé republiky. Umění nevidomých přitahuje laickou i odbornou veřejnost, která tak začíná vnímat svět zrakově postižených jako součást naší společnosti. Dalším oblíbeným festivalem je přehlídka zájmové umělecké činnosti *Tyfloart*, která se koná jednou ročně v průběhu několika dnů a v různých městech naší země. Úroveň těchto festivalů je vysoká; jejich hlavním prvkem je vzájemné souznění světa vidomých a nevidomých.

Důležitým bodem spolupráce je informovanost a proškolení zaměstnanců knihoven o práci s osobami se zrakovou vadou. V současné době dochází k aktualizaci metodiky práce knihoven s touto komunitou a připravuje se proces školení knihovníků. Součástí budoucích vztahů jsou setkání SONS a knihoven na místní a krajské úrovni pro bližší poznání možností spolupráce.

Nezbytným prvkem při budování vzájemných vztahů je odstraňování architektonických a informačních bariér pro zrakově postižené v prostředí knihoven a také zajištění přístupnosti webových stránek. Odborní zaměstnanci SONS budou nápomocni při konzultacích knihoven v této oblasti, která je pro samostatnost zrakově postiženého čtenáře velmi důležitá.

Celostátní periodikum ZORA, vydávané SONS, přináší informace potřebné a zajímavé pro zrakově postižené čtenáře, ale nejen pro ně – i pro jejich rodiny, přátele, majoritní publikum. Jde o rozmanitá témata z různých oblastí života a je důležitá, aby také knihovny mohly prezentovat

v tomto časopise své možnosti a aktivity nabízené osobám se zrakovým postižením. Vzájemná inspirace je významnou součástí spolupráce a bude přínosem pro rozvoj budoucích vztahů.

Konference zcela jistě splnila svůj účel – představit příklady dobré praxe spolupráce knihoven a SONS – a stala se inspirujícím podnětem pro její účastníky. Nyní probíhají konzultace o vzájemné spolupráci v intencích podepsaného memoranda a je zřejmé, že vůle spolupracovat je umocněna. Lidem se zrakovou vadou se rozšíří možnost realizace v prostředí knihoven, a tak se zvýší jejich začlenění do běžného života.

DAGMAR FILGASOVÁ | filgasova@sons.cz

Sedmý ročník konference LIB CON

Konferenci LIB CON již tradičně pořádala příspěvková organizace města Hostivice MKSH (Město – Kultura – Sport – Hostivice). Dne 8. 4. 2022 proběhl již sedmý ročník této akce. Letošní podtitul konference zněl „knihovny v kontextu společenských změn a vzdělávání“, což bylo vzhledem k současné situaci velmi aktuální téma.

Příspěvky se věnovaly zejména změnám role knihoven v současnosti, a to jak v České republice, tak i v zahraničí. Pozornost byla věnována dopadům pandemie, brexitu či války na Ukrajině, byla vyzdvihována vzdělávací funkce knihoven a význam spolupráce a partnerství mezi knihovnami.

Konferenci zahájil ředitel Městské knihovny v Praze **Tomáš Řehák** svým příspěvkem „Knihovny na prahu nového světa“. Zaměřil se na proměny postavení knihoven v důsledku koronavirové pandemie, a to i v souvislosti s výpočtem návratnosti investic (ROI), která se významně odvíjí od absencí výpůjček. Jako možné řešení ústupu tradičních služeb uvedl roli knihovny jako vydavatele a poskytovatele elektronických knih.

V následující přednášce **James Partridge** z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy popsal negativní vliv covidu i brexitu na veřejné knihovny ve Velké Británii. Zmínil výrazný pokles počtu knihoven i knihovníků, který nastal v předchozích letech v důsledku ekonomických škrtů.

Dalším významným tématem konference se stalo partnerství. Příklad dobré praxe představil ve své prezentaci **Tomáš Fiala** z Centra vedeckotechnických informací SR. Díky kooperativnímu projektu *Knihnice pre Slovensko* se zintenzivnilo využívání knihoven jako míst celoživotního vzdělávání, a to například v oblastech počítačových a STEM dovedností.

Problematické změn v oblasti vzdělávání a nutnosti přizpůsobit pojetí výuky současným požadavkům se věnoval **Clément Lafon Placette** z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.

Své zkušenosti s vysokoškolskou výukou v období pandemie prezentoval **Richard Papík** z Ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity v Opavě. Na něj pak navázala **Michaela Dombrovská**, která shrnula výsledky průzkumu, v němž zjišťovala informační chování studentů v tomto období.

Konferenci zakončilo zajímavé představení Řízení letového provozu ČR, které tuto knihovnickou konferenci obohatilo o pohled na jiný obor.

MONIKA ORAVOVÁ | monika.oravova@msvk.cz

Jak na prostory knihoven – praktický seminář (nejen) pro knihovníky

Jednou z činností metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven je seznamování odborné i široké veřejnosti s aktuálními trendy týkajícími se architektury knihoven, proto byl ve spolupráci s Knihovnickým institutem Národní knihovny ČR (NK ČR) připraven praktický seminář **Jak na prostory knihoven**. Konal se celkem ve třech termínech – v Moravské zemské knihovně v Brně 12. 4., Knihovně města Ostravy – pobožce Podroužkova 4. 5. a v NK ČR 18. 5. Akce byla prioritně určena knihovnám v obcích do 10 000 obyvatel, regionálním metodikům a zřizovatelům knihoven.

Cílem semináře bylo přiblížit proces rekonstrukce na praktických příkladech, ukázat, jak postupovat při reorganizaci a modernizaci knihovny, včetně zpracování strategie a plánu knihovny v návaznosti na její další rozvoj. S touto problematikou seznámili účastníky celkem čtyři přednášející. Činnost metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven včetně modernizovaných knihoven jako příkladů dobré praxe představila Lenka Dostálová, která v metodickém centru působí.

Praktickou částí semináře byly prezentace jednotlivých architektů pod názvem *Jak to vidí architekt knihovny*. V Brně architektka Radmila Velechovská (ateliér RAAN) představila modernizaci Obecní knihovny v Otčicích, v Ostravě Petra Závacká (ateliér Projektstudio EUCZ) seznámila posluchače s rekonstrukcí pobožky Podroužkova a v Praze architekt Tomáš Hořava provedl účastníky projektem Zahradní město (pobožka Městské knihovny v Praze).

Ředitel Knihovnického institutu NK ČR Vít Richter představil ve své přednášce aktuální dotační možnosti pro knihovny a obce – kde a za jakých podmínek mohou dotace čerpat, a to především z programů a projektů IROP, MAS a NPO. Závěrečný příspěvek Marie Šedá z Knihovnického institutu NK ČR rozdělila na dvě části: v pre-

zentaci *Místo knihovny v životě obce* přiblížila důležitost a funkci obecní knihovny a příspěvek *Standardy pro knihovny* představil výtahy z metodických pokynů adresované zřizovatelům knihoven a odborné knihovnické veřejnosti. Tyto metodické pokyny vydává NK ČR již od roku 2012.

Součástí semináře v Brně byla možnost zhlédnout výstavu *(re)Vize knihoven 21. století: funkce-prostor-příležitost*, která je k dispozici i v online podobě (pozn. red.: byla představena i v *Čtenáři* č. 6, 2022, s. 230–231). V Ostravě po skončení semináře proběhla komentovaná prohlídka nové pobožky Podroužkova.

Text a foto:

LENKA DOSTÁLOVÁ | dostalova@mzk.cz

POZNÁMKA:

Webové stránky semináře s prezentacemi přednášejících naleznete na: <https://jak-na-prostory-knihoven.webnode.cz/>.

Semináře tvůrčího psaní v Městské knihovně Sokolov

Pokud to možnosti knihoven dovolí, snaží se rozšířit své aktivity nad rámec běžného půjčování knih. Tak je tomu i v případě sokolovské městské knihovny. Od roku 2007 zde probíhají mimo jiné úspěšné kreativní semináře.

Ve svých moderních, přívětivých prostorách zajišťuje knihovna bohatý kulturní program. Podporu získává od Ministerstva kultury ČR, Karlovarského kraje, svého dlouhodobého partnera Sokolovské uhelné, a. s., i dalších firem. Dříve sídlila ve zdejší zámku. Vybavení a uspořádání nového interiéru i pečlivou akvizici jsem ocenila letos na jaře, když jsem vedla další z ročníků semináře tvůrčího psaní.

Sokolovská knihovna organizuje i festivaly. Několikrát zde probíhal *BookCon!* – setkání příznivců sci-fi a fantasy. Mimo jiné bylo zaměřeno na soutěž o nejlepší amatérskou povídku v daném žánru fantastiky, již se účastnili především velmi mladí lidé. Jako porotci vystoupili renomovaní spisovatelé Jiří Walker Procházka, Pavel Renčín a Michal Březina. Měla jsem také možnost hodnotit soutěžní práce a příjemně mne překvapila literární úroveň přihlášených textů a soustředěný zájem začínajících autorů.

Souvisí to se snahou sokolovské knihovny připravovat pro mladší generaci čtenářů akce, které je zabaví a otevřou jim obzory poznání a seberealizace. Kupodivu víkendové kreativní kurzy nezačaly přímo z literárního soudku, ale zrodily se díky spolupráci s malířem a ilustrátorem Adolfem Dudkem. Výtvarné semináře, které pan Dudek pravidelně vede, probíhají každý rok s různou tematikou, ale vždy s velkým úspěchem.

Hned nato se připojil seminář tvůrčího psaní, který se rovněž pořádá každoročně a už dávno není omezen jenom na teenagery; účastní se zájemci o literární tvorbu i z řad seniorů. Přibyl také profesionálně vedené semináře žurnalistiky, grafologie, hudby (přednášel například jazzový

hudebník a učitel hudby Jan Bisek, africký bubeník Papis Nyass, Martin Kreuzberg z Tam-Tam Orchestra) a divadla (lektorem byl režisér Divadla na Vinohradech Jan Novák). Z výtvarných i literárních seminářů vznikají souborná díla frekventantů, která jsou dostupná přímo v knihovně nebo na jejich webových stránkách.

První semináře tvůrčího psaní zkušeně řídila spisovatelka Ivona Březinová. Další ročníky převzali osvědčení literáti Jiří Dědeček, Jiří W. Procházka, Klára Smolíková, Václav Dušek, Vlastimil Vondruška, Daniela Fischerová, Lucie Lomová, Petra Braunová. Vždy se zadalo ústřední téma jako komiks, fantastická povídka aj. Účastnilo se obvykle od deseti do dvanácti zájemců.

Osobně jsem měla úžasné štěstí na skupinu talentovaných a pro psaní zanícených lidí: velmi nadaný chlapec, starší dáma chystající memoáry, zcestovalý pán s působivými fejetony, autorka vtipných glos a sloupků či slibná tvůrkyňe spirituálních textů... Od úvodního tématu převyprávění jsme přešli k detailům procesu literární tvorby, ale také k podmínkám jednání s editory a nakladateli. S účastníky jsem v aktivním kontaktu a velice mě těší jejich zaujetí pro literární tvorbu.

Ráda bych poděkovala paní Emě Reismüllerové z oddělení pro děti a mládež v Městské knihovně Sokolov, která se prakticky od počátku podílí na organizování kreativních kurzů a jejíž obětavá podpora a pomoc jak účastníkům, tak lektorům zpřijemňuje a usnadňuje celou akci. Mohu jen přát sokolovské knihovně a jejím čtenářům zdar, lásku ke knihám, tvořivosti a literatuře jako kulturnímu fenoménu.

FRANTIŠKA VRBENSKÁ | dis@email.cz

Certifikát Handicap Friendly pro Krajskou knihovnu Františka Bartoše ve Zlíně

Ústřední knihovna Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně (KKFBZ) získala k 30. 4. 2021 certifikát Handicap Friendly pro osoby se zrakovým postižením. Byla posuzována odbornou komisí podle Standardu a Metodiky Handicap Friendly vypracovanými odborníky z jednotlivých oborů a knihovníky ze sekce Bezbariérové knihovny, spadající pod SKIP ČR. Komise vyhodnotila zlínskou knihovnu jako instituci, která v maximální míře usnadňuje v ústřední knihovně přístup skupině uživatelů se zrakovým postižením. Článek popisuje zkušenosti knihovny s přípravou, realizací i dalším rozvojem souvisejícím s budováním přístupné knihovny.

KKFBZ poskytuje své služby uživatelům se zrakovým, smyslovým, fyzickým či kombinovaným postižením, a to na úrovni individuální pomoci v knihovně, pořádání akcí pro tuto skupinu uživatelů nebo spolupráce se specializovanými institucemi. Nejdelší tradici má v knihovně práce s uživateli se zrakovým postižením. Zvuková knihovna pro nevidomé byla založena již v roce 1995. Velkou zásluhu na tom má knihovnice Jana Řeháková, která ji vedla až do roku 2015, kdy odešla do důchodu. Zahájila spolupráci s Knihovnou a tiskárnou pro nevidomé K. E. Macana v Praze (KTN), odkud knihovna získává nahrávky knih, dále se Sjedenou organizací nevidomých a slabozrakých ČR (SONS) a také zapojila knihovnu do akce Dny umění nevidomých na Moravě. Tento festival zrakově postižených profesionálních i amatérských umělců a souborů je v knihovně už tradicí.

Od roku 2013, kdy se krajská knihovna přestěhovala do nové budovy, je zvuková knihovna umístěna ve třetím podlaží ústřední knihovny, budova 15, Vavrečkova 4070. Je součástí oddělení pro dospělé čtenáře a dostupná 50 hodin týdně. Na tomto pracovišti se mohou uživatelé registrovat, půjčit a vrátit dokumenty zvukové knihovny a využít další knihovnické a informační služby. Počet registrovaných uživatelů zvukové

knihovny se stabilně pohybuje okolo 50. Handicapovaným uživatelům se speciálně věnuje knihovnická asistentka Petra Janošová; ale také ostatní pracovníci jsou pravidelně školeni pro poskytování služeb uživatelům se specifickými potřebami.

Od roku 2015 byl nákup zvukových dokumentů téměř každoročně podpořen dotací Ministerstva kultury z projektu Knihovna 21. století. Tento fond slouží nejen nevidomým a slabozrakým uživatelům, ale podle licenčních podmínek i jinak zdravotně znevýhodněným občanům, kterým jejich zdravotní stav znemožňuje nebo výrazně komplikuje čtení tištěných dokumentů. V roce 2019 jsme rozšířili fond o přepisy filmů s komentářem z produkce KTN a o kolekci časopisů, které vydává SONS na CD jednou měsíčně. Na uživatelských počítačích jsme zpřístupnili ozvučený portál Friendly Vox, do ústřední knihovny jsme získali darem druhou kamerovou stolní lupou.

V této době jsme se také začali zajímat o podmínky získání certifikátu Handicap Friendly pro osoby se zrakovým postižením. Zjistili jsme, že zatím neposkytujeme donáškovou službu knih domů, což byl závažný nedostatek. To se změnilo v druhé polovině roku 2019, kdy jsme zavedli na

Petra Janošová (vlevo) s autorkou příspěvku Dagmar Marušákovou se získaným certifikátem Handicap Friendly

území statutárního města Zlína rozvoz knih v rámci služby Kniha do domu. Mimo Zlínský územní úřad jsme začali dokumenty zasílat zdarma poštou domů prostřednictvím Slepecké zásilky České pošty. A když SKIP ČR nabídl vybraným knihovnám částečnou úhradu nákladů na certifikaci, neváhali jsme a o certifikát požádali.

Certifikace probíhala v období od 1. 6. do 30. 9. 2020, a to posouzením informací z webových stránek knihovny, dotazováním emailem i osobní návštěvou knihovny v několika vlnách. Hodnocení bylo vcelku příznivé. Komise vyzdvihla především vstřícný a profesionální přístup zaměstnanců knihovny k uživatelům se specifickými potřebami a přístupnost webových stránek po technické stránce. Na budovu ústřední knihovny a její okolí je kladen vysoký architektonický důraz (smysl pro detail, barvy, tvar hmoty, jednoduchost apod.), ale ne vždy je to v souladu s uživatelským komfortem (zejména pro skupinu osob se specifickými poruchami).

Udělení certifikátu bylo podmíněno dvěma změnami: doplnit výstupní hlasovou informaci ve výtahu přístupném uživatelům a přidat zkrácenou informaci, co v daném podlaží naleznou. To se podařilo ve spolupráci se 14/15 Baťovým institutem, který je správcem budovy. Hlasová informace ve výtazích pro veřejnost byla dopl-

něna navíc i v budově 14, kde sídlí krajská galerie a muzeum. Dále jsme aktualizovali a doplnili web po obsahové stránce, aby zde nechyběly informace zásadního významu pro samostatnou orientaci a využívání služeb osobami se specifickými potřebami, a to s důrazem na osoby se zrakovým postižením. Přímo na domovské stránce je nyní umístěn odkaz na sekci „Bez bariér“, kde jsme uvedli všechny informace doporučené komisí, např. souhrnné informace o možnostech pěší i automobilové (či jinými dopravními prostředky) dostupnosti ke knihovně nebo komunikační pravidla v kontaktu s osobami s různými specifickými potřebami. Byl vytvořen výtah z knihovního řádu v audio podobě pro zrakově znevýhodněné uživatele i v jednoduché grafické podobě.

Jsme rádi, že jsme proces certifikace úspěšně absolvovali. V jeho průběhu jsme si lépe uvědomili bariéry, se kterými se uživatelé v knihovnách mohou setkat. Stále pracujeme s doporučeními hodnotící komise, abychom vytvořili pro uživatele s handicapem přívětivé a bezpečné prostředí a certifikát opět obhájili.

DAGMAR MARUŠÁKOVÁ

dagmar.marusakova@kfbz.cz

Foto: Gabriela Winklerová

Nekonečný zázrak knih a čtení

VALLEJO Irene. *Nekonečný zázrak: jak člověk stvořil knihy a jak knihy utvářejí člověka*. Přel. Vladimír Medek. Voznice: LEDA, 2021. 566 s. ISBN 978-80-7335-713-9

Knih o knihách a o čtení vyšlo i u nás v posledních letech mnoho. Za všechny jmenujme alespoň tituly *Dějiny čtení* a *Knihovna v noci* Alberta Manguela, *Knih se jen tak nezabavíme* Umberta Eca a *Jeana-Clauda Carrièra*, *Ženy a knihy* Stefana Bollmanna, *Svět ve slovech* Martina Puchnera, *Noc, kdy Frankenstein četl Quijota* Santiaga Posteguilla, *Obklopeni knihami* Ángela Estebana, *Jak mluvit o knihách, které jsme nečetli* Pierra Bayarda nebo dvě publikace Thomase C. Foster *Jak číst literaturu jako profesor* a *Jak číst romány jako profesor*; patří k nim i knihy Jiřího Trávnička o čtení a čtenářství v Česku (mj. *Česká čtenářská republika*) nebo soubor rozhovorů *Knihy a jejich lidé*.

Nyní k nim přibyl i mezinárodní bestseller ***Nekonečný zázrak*** španělské autorky **Irene Vallejo** (* 1979). Sama spisovatelka, rodačka ze Zaragozy, o sobě píše: *Jednou mi otec před spaním vyprávěl o Odysseovi a jeho setkání se Sirénami. Tím příběhem to pro mě všechno začalo. Sluncem zalévané Středomoří mě od té doby ještě víc přitahovalo, a tak jsem dostala výstřední nápad studovat klasické jazyky. Nakonec jsem v roce 2007 opravdu získala doktorát na univerzitách v Zaragoze a Florencii. Právě tam jsem několik let žila, navštěvovala jsem knihovny staré stovky let, hýčkala starověké rukopisy a studovala jsem je. Tady začal Nekonečný zázrak, který čtenáři a kritici přijímají tak úžasně vřele.*

Irene Vallejo je bezesporu vášnivá čtenářka a milovnice knih a historie a tuto svou vášeň dokáže v rozsáhlé, ale velice čtivé knize přenést na čtenáře strhujícím a neodolatelným způsobem. A také svůj zájem o rukopisy a znalosti starověku, protože od toho se její kniha odvíjí. Nejde

však o souvislé dějiny knih a čtení od počátků po dnešek. Autorka se narodila v době, kdy sehnat knihy a mít je není žádný problém. Ale jak to bylo ve starověku a středověku? Jak to bylo před vynálezem knihtisku a jak po něm? Jak se knihy psaly, rozmnožovaly, archivovaly v knihovnách a prodávaly? *Knih obstála ve zkoušce času, dokázala, že je běžec na dlouhých tratích. Pokaždé, když jsme se probudili ze sna našich revolucí nebo z noční můry lidských pohrom, kniha tam stále byla. Jak říká Umberto Eco, patří do téže kategorie jako lžíce, kladivo, kolo nebo nůžky. Jakmile je někdo vynalezl, nic lepšího se vymyslet nedá.*

Podtitul *Jak člověk stvořil knihy a jak knihy utvářejí člověka* je výstižný. Kniha je dokonalý vynález a předmět, bez něhož si dnes neumíme představit naši kulturu, náš život, naše volné chvíle, naše vzdělávání a zvědavost, ale mj. taky třeba spoustu filmů natočených podle knih. Irene Vallejo se vydává k samým počátkům knih, do starověku. A knihu dělí na dvě části: první, delší, má název *Řecko si domýšlí budoucnost* a druhá, kratší, má název *Po cestách Říma*. Líčení dějin knižní kultury začíná v egyptské Alexandrii, kde stávala legendární velká knihovna, a obrací se k celé řecké společnosti, ale i do Egypta či jiných starověkých světů. Ovšem autorka současně překračuje věky a příběhy a příklady si bere i z pozdějších období i ze současnosti. Ve druhé části je centrem její pozornosti antický Řím, opět s mnoha „výlety“ jinam.

Témata jsou tu nejrůznější a kniha je plná zajímavosti a příběhů a úvah o tom, co znamenají pro člověka knihy a co dal člověk knihám, a to včetně autorčina vlastního vášnivého vyznání

lásky ke knihám a četbě, tak trochu jako nádherné *Dějiny čtení* Alberta Manguela, ale zase trochu jinak. Alexandr Veliký, Kleopatra, Homér, Aristotelés, Platón, Hérodotos, Sappó, řečtí dramatici, filozofové a řečníci, vládcí a aristokracie, knihovny, svítky, papyrus, rukopisy, ztracené knihy, obchod s knihami, uspořádání knihovny, písmo, ženy-spisovatelky, studium, přednášky,

ničení knih, nebezpečné knihy a zakazované čtení, gramotnost, smích a satira, tragédie a komedie, Ovidius, Julius Caesar, literární kánon, iluminace, knihtisk atd. atd. Možná bude čtenář množstvím informací, faktů a příběhů až zahlcen, ale kdo knihy miluje, ví, jak těžké je tomuto tématu odolat, ať už jako čtenář, nebo jako autor.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Aristokrat ducha

POLÁKOVÁ, Ivana (ed.). *Miloš Kovačka – aristokrat ducha: zborník príspevkov k nedožitým 80. narodeninám doc. PaedDr. Miloša Kovačku, CSc. – bibliografa, literárno-kultúrneho a cirkevného historika, pedagóga a redaktora*. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2021. 191 s., fotografie. ISBN 978-80-8227-006-1

Člověk musí být velkou osobností, aby bylo možné nazvat jej aristokratem ducha a přitom to neznělo falešně a nadneseně. Miloš Kovačka (1940–2019) takovou osobností vskutku byl, jak dokládá i sborník věnovaný jeho životu a tvůrčímu odkazu. Patřil k výjimečně všestranným osobnostem, které ovlivnily širokou oblast života slovenské, ale i české společnosti v době, kdy končila významná etapa vývoje slovenského národa, završená vznikem samostatného státu.

Studie v první části recenzovaného sborníku vydaného k nedožitým 80. narozeninám doc. Kovačky mapují jednotlivé etapy a oblasti zaměření jeho života a díla. Byl významným vědcem, knihovníkem, bibliografem, literárním a církevním historikem, ale i skvělým organizátorem odborného i kulturního veřejného života, pedagogem a redaktorem. Zasloužil se o vývoj a modernizaci Slovenské národní knihnice, kterou posunul do 21. století. Při zachování tradic a toho nejlepšího z minulosti včetně podpory česko-slovenských vztahů chápal a podporoval i nové trendy doby, na předním místě digitalizaci a využití moderních médií.

Patřil k lidem, kteří uměli nekonfliktním způsobem vést a ovlivňovat své okolí. K tomu by

však sebevětší nadání a pracovitost nestačily. Miloš Kovačka byl ovšem i velmi moudrým, laskavým a hluboce věřícím člověkem, jak dokládá druhá část sborníku věnovaná osobním vzpomínkám z okruhu jeho přátel evangelického vyznání.

Závěrečný, třetí oddíl knihy obsahuje vybrané texty Miloše Kovačky, které publikoval v závěru svého života na sociálních sítích. Po jejich přečtení pochopíme, proč všichni autoři předchozích statí tak často jeho dílo citují. Byl mistrem slova a mohl být, kdyby chtěl, i spisovatelem a básníkem. Neubráním se proto také jedné zde uvedené citaci, která je ódou na bibliografii: *Bibliografie je niečo ako 'pozemská kniha života'. Jasne vypovedá o znalostiach dejinných období a osobností, o ich kvalite, ohlasoch, originalite myšlienok i o myšlienkových derivátoch, dokonca plagiatoch, ba i falzách. O intelektu i o ne-intelekte. Ale vypovedá, a to s veľkou výpovednou silou, i o duchovnosti, a tak i o étose. O pevnosti, statočnosti, nepodkupnosti. O strate tváre, ale i o nadobudnutí tváre. O špinavostiach a padlosti, ale i o katarzii a čistote. O tyranii, ale i o pokání. O časovosti a nadčasovosti. O filozofii dejín i o ich kontinuite.*¹

¹ KOVAČKA, Miloš. Dnes je 14. januára 2019. Ibid. S. 161.

Sborník byl sestaven z příspěvků připravených odborníky, spolupracovníky i přáteli Miloše Kovačky pro vědecký seminář, který plánovala uspořádat Štátní vědecká knihovna v Banské Bystrici ve spolupráci se Slovenskou národní knihovnou v Martině na podzim roku 2020. Pandemie a s ní spojená karanténní opatření zabránila uskutečnění těchto plánů. Banskobystrické knihovně se přesto podařilo shromáždit všechny příspěvky a vytvořit vzorně vypravenou knihu, opatřenou úvodem editorky Ivany Polákové, rozsáhlou obrazovou přílohou, mapující různé etapy života Miloše Kovačky, jmenným rejstříkem a seznamem zkratk.

Recenze knihy by měla obsahovat i kritickou část, zde je však těžké něco připomínkat, aby recenzent nepadl jako hnidopich. Snad jen

jednu myšlenku si dovoluji vyslovit, která není ani tak kritikou, jako spíše shrnutím dojmů z četby knihy. Chybí zde přehledné shrnutí a zhodnocení života a díla Miloše Kovačky, v úvodu nebo závěru knihy, které by méně znalému nebo méně trpělivému čtenáři umožnilo vytvořit si základní přehled a pak lépe pochopit mozaiku dílčích studií. Zároveň chápu, proč takový text napsán nebyl. Kniha je do značné míry i výpovědí o názorovém roztržitém slovenské společnosti, které se nevyhnulo ani obci knihovníků a bibliografů. V Čechách to ostatně není jiné. Možná proto je ztráta Miloše Kovačky, který byl, řečeno moderním jazykem, influencer v tom nejlepším slova smyslu, pocítována tak těžce.

VÁCLAVA HORČÁKOVÁ | horcakova@hiu.cas.cz

Živé rozhovory o posledních věcech člověka

PLZÁK, Michal a Lucie VOPÁLENSKÁ. *Pro smrt uděláno: živé rozhovory o posledních věcech*. Fot. František Plzák. Praha: Kalich, 2021, 688 s. ISBN 978-80-7017-298-8

O smrti a umírání mluvíme a snad i přemýšlíme neradi, ale jsou naší nedílnou součástí a čeká nás to všechny. Přitom třeba umění, literatura, film či výtvarné umění, jsou plné obrazů a scén smrti a úvah nad umíráním a odcházením člověka. Ale současný člověk smrt vytěsnil, nebo se o to aspoň snaží, být samozřejmě všichni víme, že dřív nebo později si nás najde... *Smrt není společenské téma*, píše se v úvodu ke knize **Pro smrt uděláno**, což je soubor rozhovorů s šestadvaceti osobnostmi právě na nelehké téma smrti. *My jsme ale o smrti mluvit chtěli – zajímalo nás, jak se toto téma projevilo i na našich otázkách*, pokračují autoři knihy v úvodu. *Budeme je formulovat ve stínu smrti, nebo ve světle života, osvobozeného od úzkostí ze zamlčování smrti? [...] Budou lidé, které oslovíme, otevření? Budou ochotní se s námi podělit o své intimní*

zážitky a úvahy? Překonáme my sami ostych a budeme zdvořile neodbytní? Naštěstí se autoři setkali až na výjimky s překvapivě souhlasnými reakcemi, a tak vznikla pozoruhodná kniha rozhovorů na nelehké téma, rozhovorů odlišných, protože každý se na toto téma dívá jinak, po svém.

K neznámějším osobnostem, které v knize najdeme, patří socioložka a publicistka Jiřina Šiklová, biolog, filozof a spisovatel Stanislav Komárek, katolický kněz Václav Malý, rabín a spisovatel Karol Sidon, kybernetik a vědec Ivan Havel, psychiatr, publicista a pedagog Radkin Honzák, psycholožka a bývalá disidentka Dana Němcová, politik Karel Schwarzenberg, filozof, estetik a překladatel Miroslav Petříček, básník a hudebník J. H. Krchovský či básník, spisovatel a literární historik Petr Hruška. Autoři zpodobili také třeba

evangelického faráře Miloše Rejchrtu, lékařku a pedagožku Ivu Holmerovou, malířku a sochařku Věru Novákovou, lékařku Janu Šeblovou, válečného veterána Lumíra Němce, sklářského výtvarníka Zdeňka Lhotského, hudebníka Jana Spáleného, filozofa Petera Wilberga či ilustrátorku a spisovatelku Martinu Špinkovou.

Jsou tu osobnosti různých zaměstnání, zaměření, životních i profesních zkušeností či vyznání i různých generací. Jiřina Šiklová říká, že smrt se dá *přihostit*, Václav Malý se ptá, s kým tam bude, Ivan Havel si myslí, že *smrt je pořad a jen na chvíli rozsvítí náš život*, Radkin Honzák vtipkuje, že bude třeba kaktus. Věra Nováková chce dodělat, než dodělá, pro Janu Šeblovou je smrt soupeř i konečná všech životů, Miroslava Petříčka se jeho smrt netýká, podle J. H. Krchovského je smrt jen účelovka, Jan Spálený jim stejně zdrhne a Petr Hruška tvrdí, že smrt náš život zpozorňuje.

Radkin Honzák přesně říká, že *civilizace současná před smrtí utíká, ale za první neuteče a za druhé je to věc, která by se měla řešit dávno zaživa*. Popření přináší stres a stres pracuje... Pro Danu Němcovou je příkladem dobré smrti

smíření se vším a se všema. S lidmi, se smrtí a s Pánem Bohem. Pro Karla Schwarzenberga byla smrt normální věc už od dětství, nikdo ji před ním neskrýval, není to pro něj tedy tabu ani teď. A dobrá smrt podle něj? *Když vypořádám všechno, co jsem měl*. Podle Miroslava Petříčka nemá 21. století postoj ke smrti: *Je to směs nej-různějších fragmentů z nej-různějších oblastí a dohromady to nedává žádný smysl*. Petříček si myslí, že nejde o nějaký jednotný postoj v této věci, ale *abychom uměli mluvit o smrti tak, jak je o ní možný a nutný mluvit v jednadvacátém století*.

Podle Václava Malého by měl člověk být svobodný přijmout smrt *jako průvodce svého života*, i když to není snadné. Smrt nelze vytěsnit, je to *součástí lidského života a pobývání na této zemi*. A přemýšlí, co bude po smrti? *Vůbec si to nedovedu představit. Bráním se různým představám...* Ať už se smrti bojíme nebo jsme na ni naopak připraveni, může nám být docela dobrým průvodcem třeba právě tato kniha, kterou fotografiemi doprovodil František Plzák.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Téma měsíce:**
 - Přístupnost knihoven
- **Cyklus o dezinformacích**
- **Představování krajských knihoven**
- **Cyklus o současné literatuře: americká literatura**
- **Knihovny v novém:**
 - MĚK Kutná Hora
- **Cenzura a regulace knižního fondu v knihovnách**
- **Pestrý svět bibliografií (edice Bibliographica)**
- **Události:**
 - festival muzejních nocí
 - česko-německý knihovnický kongres
- **PŘÍLOHA pro knihovníky dětských oddělení, tentokrát o práci s obrazovou knihou a další materiály.**

Věříme, že zůstanete našimi čtenáři a předplatiteli!

Romantika do ucha

Romantické tituly bývají vysmívány, znevažovány jako červená knihovna, tedy lehké čtivo pro ženy, nicméně v knihovnách masivně čteny. Mají audioknihy řazené do žánru romantiky šanci zaujmout, když ženské čtenářky dávají přednost tištěné knize? Najdou cestu k poslechu? A opravdu by se za zálibu v romancích měly vzdělané ženy stydět?

Do knihoven častěji chodí ženy, v průměru každá druhá. Dávají přednost beletrii, jenže označení romantika bývá velmi široké a vejdu se do něj díla klasické literatury i módní jednohubky. Audioknižní vydavatelé si nemohou dovolit velký risk, protože posluchačská základna je stále neporovnatelně menší než ta čtenářská. Počet romantických audioknižních titulů tedy roste zatím spíše zvolna.

Předsudky proti ženám v literatuře

Už u desetiletých, mnohdy i osmiletých čtenářů se projevuje tendence odmítat knihy s dívčími hrdinkami, zatímco dívkám chlapecký hrdina ve čtení nepřekáží. U pubertálních mladíků pak nechut číst o ženských prožitcích přejde do vyloženého vysmívání titulům, které jejich vrstevnice dojmají. I dospělí muži si zachovávají zdvořilý odstup nejen od romantické literatury, ale často od literatury psané ženami obecně. Právě ta se ale začíná stále výrazněji prosazovat v knižní, ale též už v audioknižní produkci.

Ženy čtou knihy od mužů a žen zhruba půl na půl. U mužských čtenářů tvoří knihy od autorek průměrně jen dvacet procent z přečtených děl, z toho někteří čtenáři se titulům napsaným ženami vyhýbají zcela. Muže – neuvyklé mluvit o svých pocitech a zaobírat se vztahy – ženské psaní dráždí a zhusta je považují za povrchní a prostoduché. To poněkud komplikuje poslech audioknih nahlas. Nejenže muži by si romanci, a navíc psanou ženou nepustili, ale ještě se neubrání nevhodným poznámkám, pokud takový titul poslouchá někdo jiný. Na druhou stranu výzkumy publika romantických televizních seriálů ukazují, že muži je se svými ženami často

pozorně sledují, jen to nikde nevykládají. Pokud se ženy rozhodnou dát poslechu šanci, stejně jako se naučili poslouchat fanoušci fantastiky, počet titulů v kategorii romantika bude rychle přibývat.

Nejen ženy mají romantickou duši a nejen muži jsou vtipní

I když zdaleka ne všechna romantická literatura je psaná ženami, ženské autorky převažují.

Pokud do romantického žánru zabrousí mužští autoři, často vyprávění okoření větší dávkou humoru. Zmínit můžeme třeba *Projekt manželka* (OneHotBook 2021). Graeme C. Simson knihu nejen vtipně napsal, Jan Zadražil ještě vtipné momenty svým čtením prohloubil.

Pokud však titul porovnáme s audioknihou *Eleanor se má vážně skvěle* (Nakladatelství Plus 2019) od Gail Honeymanové, dostane se nám stejně kvalitně zpracovaného obdobného tématu, tentokrát navíc vyprávěného ženou, herečkou Petrou Špalkovou. Ani zde nechybí vtip a audiokniha byla dokonce nominována v kategorii jednohlasé četby ceny Audiokniha roku. Humorný nadhled provází i oblíbenou sérii knih Helen Fieldingové s hlavní hrdinkou Bridget Jonesovou. Všechny tři díly energicky namluvila Martina Hudečková, přestože vyšly u různých vydavatelů: *Deník Bridget Jonesové* (OneHotBook 2016), *Dítě Bridget Jonesové* (XYZ 2016) a *Bridget Jonesová: Láskou šílená* (XYZ 2014).

Na pomezí humoru a romantiky se bezesporu nachází román Miroslava Skály *Svatební cesta do Jiljí*, který načetli Tatiana Vilhelmová a Vojtěch Dyk (Supraphon 2018). Pravdou však je, že humor v romancích psaných muži není podmín-

kou. Důkazem toho mohou být literárně vytříbená, mnohdy až esejisticky laděná vyprávění českých i zahraničních autorů. Zmíňme například *Možnosti milostného románu* Jana Němce, které v rozhlasové úpravě a nenapodobitelné interpretaci Ondřeje Brouska vydal Radioservis (2020), *Jediný příběh* Juliana Burnese načtený vynikajícím Viktorem Preissem (Témbr 2020) nebo *Na Chesilské pláži* Iana McEwana v podání Petra Lněničky (Témbr 2021). Všechny tři audioknižně vydané romány nabízejí hlubokou sondu do mužského i ženského prožívání milostného vztahu a jeho různých fází i podob.

Kombinaci rozervaně romantického příběhu s tajuplnou atmosférou nabízí *Stín větru* Carlose Ruize Zafóna v interpretaci Gustava Haška. Mužského autora má i velmi zdařilý titul *Dobrý proti severáku* (Radioservis 2016) od Daniela Glattauera, napsaný jako milostný román v e-mailech. V audioknižním zpracování pod režijním vedením Petra Kopeckého byl v kategorii vícehlasá četba nominován v Audioknize roku.

Ve stínu filmových adaptací

Posun k jakési genderové vyváženosti často vidíme při porovnávání knihy s filmovou adaptací, kde přibývá nejen vtipu, ale především jedinci postav a rozličných perspektiv. Nesledujeme jen sladkobolné toužení jedné hrdinky či jednoho hrdiny, ale děj se rozvine i do epizodních zákrutů. Audiokniha takové košatění neumožňuje, nanejvýš se vydá opačným směrem a romantický text krátí či dramaturgizuje.

Porovnávání trojice kniha – film – audiokniha se nám nabízí z prostého faktu, že úspěšná filmová adaptace knihy podnítl audiovydavatele, aby titul nabídli posluchačům. Na tuto vazbu od-

kazuje často audioknižní booklet, který zachycuje filmové představitele hlavních postav. Může to být značně matoucí, protože například Kate Winsletová a Idris Elba na obálce audioknihy *Hora mezi námi* (Motto 2018) příliš neodpovídají charakterům, které v knize vylíčil Charles Martin. Jímavostí vyprávění tak můžeme být při poslechu zaskočení, přestože interpretace Marka Holého příběhu rozhodně prospěla.

Také *Cizinka* (OneHotBook 2018) od Diany Galdonové získala velkou popularitu díky seriálu, proto na bookletu neuvídíme herečku Jitku Ježkovou, ale filmovou představitelku hlavní hrdinky Caitrionu Balfe. V tomto případě však posun není tak výrazný, koneckonců právě v dabingu Jitky Ježkové si lze herečku bez problému představit. Audioknižní zpracování opět olámalo hroty melodramatickým pasážím, dodalo příběhu jemný nadhled i občasnou ironii. Posluchači, či spíše posluchačky si mohou navíc vychutnat pečlivou výslovnost skotských výrazů, jmen, názvů měst a jezer, které se libozvучně proplétají s češtinou.

Aktuálně jedna z nejpobulárnějších audioknižních romancí *Vévoda a já* (Témbr 2022) se přirozeně vrací k původnímu textu Julie Quinnové, prvnímu dílu série Bridgertonovi, kde se setkáme s urostlou tmavovlasou Daphne a světlavým vévodou Simonem. Z bookletu na nás však hledí drobná bílá blondýnka a pohledný tmavovlasý mladík, poloviční Zimbabwan, který se do prostředí britské smetánky 19. století dvakrát nehodí. Netflixový seriál však k průměrné romanci přistoupil poměrně razantně. Audiokniha takové možnosti nemá, přesto i v tomto případě hlas Lucie Pernetové pod vedením režiséra Jana Drbohlava přidal celkem textu několik bodů navíc.

Romantika britského klasického střihu

Britské autorky Jane Austenovou a Charlottu Brontëovou či její sestru Emily netřeba představovat. Právě ony ukázaly čtenářům a zejména čtenářkám, jak lze literárně zachytit pohnuté emoce a silně vášně. Generace čtenářek zažívají pocity uspokojení a zadostiučinění, když v nestárnoucích příbězích rezonují jejich vlastní zkušenosti a prožitky. Romantické knihy umožňující únik z každodenní rutiny a vcítění se do milostných vztahů, které musí obstát navzdory nepříznivým okolím, poskytují nesporně čtenářské potěšení.

Filmových adaptací se nejnámějším romantickým románům dostalo nepočítaně, a tak není divu, že i nabídka audioknih u těchto autorek potěšeně roste. V nekrácené verzi nejnověji namluvila dva romány Jane Austenové bravurní Dana Černá: *Rozum a cit* (Tympanum 2022) a *Pýcha a předsudek* (Tympanum 2021). Krácené verze románů stejné autorky dramatisoval Český rozhlas, který je vydal pod hlavičkou Radioservis: *Emma* (2018), *Opatství Northanger* (2013), *Rozum a cit* a *Pýcha a předsudek* (obojí 2012).

Tvorba sester Brontëových je zatím k poslechu k dispozici pouze v krácených verzích. *Jana Eyrová* od Charlotty Brontëové byla nahrána vydavatelstvím AudioStory v roce 2015 v podání Gabriely Vránové a Radioservisem v roce 2012 tentokrát načtená hlasem Marty Vančurové. Radioservis vydal také roku 2016 *Na větrné hůrce* od Emily Brontëové opět jako původně rozhlasovou dramatisaci.

Americké vzory silných žen

Americké spisovatelky, jejichž zásadní díla formují už několik pokolení čtenářek, Louisa May Alcottová a Margaret Mitchellová, se posluchačům představily poměrně nedávno. Alcottové nejnámější román *Malé ženy* načetla slovo od slova Andrea Elsnerová před čtyřmi lety (OneHotBook 2018). Téměř dvacetihodinovou nahrávku režijně vedla Jitka Škápíková a díky ní se posluchači ve štěbetání čtyř sester neztratí.

U stejného vydavatelství aktuálně vychází monumentální *Jih proti severu*. První díl v délce dvaceti sedmi a půl hodiny koncem roku 2021, druhý téměř o hodinu delší jsou aktuální novinou. Představitelka románu Margaret Mitchellová

z dob americké občanské války se rozhodl režisér Hynek Pekárek, který svěřil četbu Martině Hudečkové. Ta se jako mávnutím kouzelného proutku vymanila ze spřízněnosti se zakomplexovanou Bridget Jonesovou a stala se svéhlavou a divokou Scarlett O'Harovou. Podobně nelze nezmínit světoznámé *Ptáky v trní* Colleen McCulloughové, kteří se taktéž pojí s válečnou tematikou a které coby pětadvacetihodinou vícehlasou četbu v interpretaci Dany Černé a Lukáše Hlavici vydal Témbr (2022).

Provinilá potěšení a mladí, kteří to až tak neřeší

Romantické toužení, které se zdá být samo o sobě prožitkem na hranici bolesti a rozkoše, hledání ideálního vztahu a splynutí bývá podrobováno zatěžkávacím zkouškám. *Paní Bovaryová* Gustava Flauberta, kterou pro audioknižní vydání načetla Valérie Zawadská (Bookmedia, Audiotéka 2019), je postavou pomýlenou četbou romantických knih. Přesto čtenářky a potažmo i posluchačky po šťastných koncích touží. Jistě je mezi příznivci tohoto žánru mnoho mužů, jen se tím tak okatě nechlubí.

Jenže mladí čtenáři už tak nelpí na hranicích ženské a mužské literatury, romantické příběhy hledají i mezi muži. Uvedme třeba *Muffin a čaj* (Témbr 2020) od českého autora publikujícího pod jménem Theo Addair, který se necítí být ani mužem, ani ženou. Audioknižní vydání se dočkal i román *Dánská dívka* Davida Ebershoffa (Tympanum 2017). Příběh prvního muže, který ve dvacátých letech 20. století podstoupil operativní změnu pohlaví, načetla Dana Černá.

Pro mladší čtenářky je současnou hvězdou britská novelistka Jojo Moyesová. Posluchačům jsou dostupné dva tituly: *Než jsem tě poznala* (OneHotBook 2019), namluvený Evou Josefíkovou, a *Jako hvězdy v temné noci* (Témbr 2021), promlouvající hlasem Jany Štvrtecké a věnovaný všem knihovnicím a knihovnicům na celém světě.

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

LUKÁŠ VAVREČKA

| lukas.vavrecka@upce.cz

Foto: Lukáš Vavrečka

Příště: **Společenská próza do ucha**

Kronika

Zlatá svatba aneb Tři dny v Českém ráji

Foto: František Najman

A. Pospíšilová s manželem Pavlem a se svatozáří...

Padesát let s knihovnou oslavila v květnových dnech tohoto roku široké knihovnické obci dobře známá kolegyně Alena Pospíšilová. Přesněji bych měl napsat: padesát let s knihovnami. Po maturitě nastoupila v roce 1972 do tehdejší Okresní knihovny Semily. Poté pracovala dvacet let v Městské knihovně Fráni Šrámka v Sobotce. Mnozí z nás na ni vzpomínáme v souvislosti s Knihovnickými týdny, které probíhaly od roku 1993 spolu s festivalem *Šrámkova Sobotka* a které byly především jejím dílem. V profesním curriculum následovalo po roce 1998 dvanáct let v dětském oddělení Knihovny Václava Čtvrťka v Jičíně.

Partnerství s knihovnami však nepřerušila ani po odchodu do penze: čtenářům je dál k dispozici v Knihovně Antonína Bocha v Libošovicích, nedařle Sobotky a hlavně blízko rodného hnízda v Malechovicích. Odtud, „ze samoty u lesa, kde vysoko jsou nebesa“, posílá přátelům své zdravice a pozvánky na četné akce, které velkoryse pořádá. Lze jen žasnout nad jejím uměním dávat lidi dohromady i nad činorodostí, invencí a elánem, se kterými slouží kulturnímu životu tohoto krásného kraje.

Po svém, zcela v duchu předcházející věty, pojala i oslavu svého výročí – akcí nazvanou Osobností Českého ráje. Třídenní setkání za účasti východočeských knihovníků a sousedů z Libošovic i širokého okolí proběhlo pod záštitou senátora Tomáše Czernina. Spolupořadatelé byly libošovická a jičínská knihovna, regionální výbor SKIP 08 a Pekařova společnost Českého ráje.

Program byl vpravdě opulentní; z větší části se odehrával v libošovickém penzionu Do-Ni. Zahájil jej film *Poetická procházka Českým rájem* s verši básníka Josefa Brože. Místní knihovna má zásluhou Aleny a starosty obce výstavní síň, kde jsme si mohli prohlédnout pohlednice a jiné artefakty vztahující se k nedalekému hradu Kost z bohaté sbírky Pavla Pospíšila. V protější útulné kavárně Doma nechyběly svatební koláčky. Na výstavu navázala přednáška Nadi Kubů o historii sběratelství u nás

a vyprávění Jaromíra Kubů o radostech a strastech karlístejnského kastelána. Následovala chvilka poezie z mé loni vydané sbírky *Pozpátku*. Večer se kolegyně a kolegové pokusili revanšovat Aleně pásmem *Zlatá svatba s knihovnou* v režii Bobiny Blažkové: živé obrazy, kvíz, abeceda, pasování na rytíře krásného slova, na závěr se do svatby připltli i čerti. Knihovníci se umí bavit!

Druhý den byl celý zasvěcený Josefu Pekařovi. Začal filmovým dokumentem o tomto významném historikovi, který doplnila beseda s producentkou, scenáristkou a režisérkou Janou Tomsovou. Kolegyně Lenka Dědečková nás seznámila s prezentací Josefa Pekaře na webu jičínské knihovny. Velkým lákadlem programu byla přednáška prof. Petra Čorneje na téma Pekařův Žižka. Pocta rodákovi a milovníkovi Českého ráje, autorovi *Knihy o Kosti*, vyvrcholila koncertem smíšeného pěveckého sboru Aurea Rosa z Liberce v místním kostele sv. Prokopa. Během slavnostního večera bylo uděleno čestné občanství Libošovic Josefu Pekařovi in memoriam. Nelze zapomenout ani na odpolední projížďku dvěma kočáry k Pekařově lavičce, Semtínské lípě a do Vesce nebo na pěší putování ke Kosti.

Následující dopoledne čekalo účastníky radostné povídání s Ladislavem Špačkem o etiketě, spolupráci s Václavem Havlem a knižním cyklu *Dědečku, vyprávěj...*

Během celého třídenního setkání mě osobně několikrát překvapila aktivní účast místních. Bylo evidentní, že všichni svoji knihovnici nejen znají, ale že ji mají rádi. Je obdivuhodné, jak dokáže spolupracovat s vedením obce – nejen v tomto případě. Svědčí o tom třeba obnovená Pekařova lavička nebo samotná Knihovna Antonína Bocha. Nezbyvá než Aleně poděkovat za tři rajské dny a popřát pocit uspokojení při ohlédnutí zpět i dobré výhledy do časů budoucích.

JAN PĚTA | j.a.peta@seznam.cz

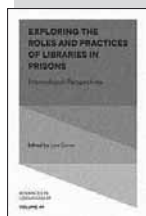
Zajímavé knižní novinky

Zajímavé zahraniční knižní novinky dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR, v databázi knihovnické literatury KKL (https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=kk1).

KENDRICK, Terry. *Engaging your Community through Active Strategic Marketing: a practical guide for librarians and information professionals.* London: Facet Publishing, 2021, 198 s. ISBN 978-1-78330-383-0

Kniha si klade za cíl být praktickým průvodcem pro zaměstnance knihoven všech typů při jejich úsilí povzbudit uživatele i členy komunity, kteří knihovnu nevyužívají, a další zainteresované strany k většímu zapojení do aktivit knihoven. Je určená ředitelům a manažerům knihoven, ale také všem jejich pracovníkům, kteří se zabývají strategickým plánováním nebo marketingem. Knihovny více než kdy předtím musí hledat způsoby, jak prokázat hodnoty, které vytvářejí a nabízejí, a zároveň angažovat komunitu v místě knihovny. Zaměstnanci knihoven musí pochopit, proč někteří lidé knihovny nevyužívají, a orientovat se v tom. Strategický a aktivní marketing je důležitým nástrojem při zviditelňování knihovny. Kniha nabízí přehled nejlepších příkladů z této oblasti a rady, jak implementovat účinné marketingové aktivity do knihoven. Vysvětluje každý prvek strategického marketingu za použití nejlepších příkladů z praxe a podrobně popisuje jeho aplikaci do činnosti knihovny. Podrobně jsou zpracovány kapitoly zabývající se následujícími tématy: plánování strategického marketingu, jak porozumět uživatelům a jejich potenciálu, formulace hodnot a vytvoření cílových skupin uživatelů pro marketingové aktivity, vytváření zpráv a komunikace s veřejností, identifikace účinných marketingových kanálů, digitální marketing a hodnocení zpětné vazby.

GARNER, Jane, ed. *Exploring the Roles and Practices of Libraries in Prisons: international perspectives.* Bingley: Emerald Publishing, 2021, 334 s. Advances in Librarianship, Volume 49. ISBN 978-1-80043-861-3

Za posledních padesát let bylo publikováno pouze malé množství poznatků o knihovnách ve věznicích. Cílem knihy je rozšířit tento soubor znalostí. Každá kapitola se zabývá různými aspekty a příklady knihovnických služeb pro věznic a vězně. Najdeme zde zkušenosti a přístup vězeňských knihoven z různých zemí a světadílů: Chorvatsko, Srí Lanka, Skotsko, Severní Irsko, Austrálie, Norsko, Německo a Spojené státy americké. Příklady z jednotlivých zemí se zaměřují především na programy vězeňských knihoven, roli vězeňských knihoven jako podporovatelů rozvoje gramotnosti vězňů, cenzuru a budoucí vize. Nejedná se jen o příklady z různých zemí, ale také z různých vězeňských systémů. Uvedené příklady zahrnují věznic pro dospělé nebo mladistvé i příklady z rychle se rozšiřujícího amerického vězeňsko-průmyslového (karcerálního) systému nebo „normalizační“ věznic v Norsku. Kniha může být zajímavá pro pedagogický a vězeňský personál, vězeňské knihovníky, akademiky a studenty knihovnických a informačních studií, výzkumné pracovníky a odborníky z praxe, čtenáře zajímající se o sociální spravedlnost, vzdělávání, cenzuru, život ve vězení a reformu vězeňství.

TANNER, René, ed. et al. *Libraries and Sustainability: programs and practices for community impact.* Chicago: ALA Editions, 2022, xiii, 156 s. ISBN 978-0-8389-3794-5

Kniha se věnuje aktuálnímu tématu udržitelnosti, které se „skloňuje“ také v knihovnách. Má ambici být snadno stravitelným úvodem do této problematiky; je určená pracovníkům všech typů knihoven a studentům knihovnictví a informačních věd. Nalezneme zde příklady aktivit, které jsou výsledkem začlenění tématu udržitelnosti při rozhodovacích procesech a do činnosti knihoven. Udržitelnost by neměla být konečným cílem, ale spíše objektivem, jehož prostřednictvím lze činit provozní a další rozhodnutí. Knihovny mohou hrát významnou roli při vzdělávání a prosazování udržitelné budoucnosti. Jak ukazují popsané programy a aktivity, udržitelnost může znamenat také zapojení komunity do diskuze o sociální spravedlnosti, obnovitelnosti a dalších tématech. Kromě toho v knize najdeme příklady reálné fungujících příkladů programů udržitelnosti v knihovnách, komunitního partnerství nebo příklady a postupy pro udržitelnost budov. Nápomocné mohou být poznatky a doporučení pracovníků knihoven, kteří aktivně zaváděli téma udržitelnosti do praxe své knihovny. Zajímavá je kapitola o průniku tématu udržitelnosti s tématy, jako je sociální rovnost nebo inkluze.

DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš a kol. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových: právně rozdělený svět v globálním on-line prostředí.* Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021. 96 s. ISBN 978-80-7630-017-0

Jedná se již o několikátou publikaci věnovanou Směrnici o autorském právu, která měla být implementována ve vnitrostátních předpisech členských států EU do 7. 6. 2021. Konsekvence Směrnice jsou však nadále aktuální, jelikož většina států stále nestihla harmonizovat své národní autorskoprávní předpisy. To svědčí o složitosti i rozporuplnosti dané digitální problemati-

ky, ale také o náročnosti sblížení jednotlivých právních řádů. Autoři se v kontextu Směrnice zabývají tzv. uměleckými ustanoveními (čl. 18–23), jejichž cílem mělo být zlepšení postavení umělců. Blíže představují transpozici nového institutu poskytovatele služeb pro sdílení obsahu online, obsaženého v diskutovaném článku 17 Směrnice. Také se kriticky zamýšlejí nad možnými negativními důsledky návrhu transpoziční novely ve vztahu k stávající úpravě sui generis práva k databázi. S globálním on-line prostředím je úzce spojena dynamicky se rozvíjející otázka tzv. umělé inteligence, kterou autoři rozebírají v souvislosti s autorským dílem a autorstvím.

RUSH, Elizabeth Barrera. *The efficient library: ten simple changes that save time and improve service.* Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, [2020]. ISBN 978-1-4408-6981-5

Cílem této knihy je pomoci knihovníkům zlepšit služby knihovny díky snadno proveditelným postupům a technikám. Doporučení pro rychlou a snadnou implementaci kroků, které povedou k vylepšení prostoru, lepšímu nakládání s časem a zefektivnění postupů. Pojednává také o základech managementu obchodu a služeb, vedení týmu, veřejném zdraví a dalších oblastech, které se přímo týkají zlepšování služeb a řízení knihoven. Podrobný popis možností cenově dostupných úprav prostoru knihovny a přínosné informace pro ty, kteří se budou podílet na projektech renovace nebo výstavby nových knihoven: tipy pro vytváření funkčních a inspirativních prostor; postupy pro zefektivnění rutinních úkolů; metody pro plánování a objednávání technickoadministrativních potřeb a možné způsoby přestavby nebo plánování prostor. Poskytne knihovníkům pracovní znalosti procesního managementu, které jim pomohou posílit jejich kompetence a vybudovat sebevědomí při řešení problémů a umožní jim zapojit se do smysluplnějších činností, které budou přínosem pro komunitu. Bere do úvahy bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců a jejich důležitost pro dlouhou profesní kariéru.

VLADANA PILLEROVÁ | vladana.pillerova@nkp.cz

Městská knihovna Frýdek-Místek – dárek ke stoletému výročí

Knihovny ve Frýdku a v Místku mají již stoletou tradici. Jejich historie se váže k historii dvou samostatných měst – slezskému Frýdku a moravskému Místku. V roce 1943 došlo k jejich spojení v současný Frýdek-Místek. V tomto roce byla sloučena také knihovna, která zastávala funkci okresní knihovny. V roce 1993 se začala psát její novodobá historie pod názvem Městská knihovna Frýdek-Místek (MěK F-M). Ta se skládá z ústřední knihovny v městské části Frýdek, pobočky na základní škole Jiřího z Poděbrad, pobočky v Místku a dalších tří malých poboček v okrajových částech města.

Místecká pobočka je největším provozem celé MěK F-M. Nachází se v blízkosti centra města i zastávky MHD. Svým uživatelům byla zpřístupněna v roce 1995 v budově, jejíž historie sahá až do roku 1910. V roce 2003 byla rozšířena o část opravené budovy Nové scény Vlast. Vznikla zde studovna, hudební oddělení a Modrý salonek, který se využívá pro pořádání kulturních a vzdělávacích akcí knihovny. Obě budovy na Hlavní třídě č. 111 a 112 byly propojeny ve druhém podlaží.

Průběh rekonstrukce

Stav budovy na Hlavní třídě 111, která prošla rekonstrukcí naposledy v roce 1995, byl více než nevyhovující. V neutěšeném stavu se nacházela střecha, okna a také vytápění. Rovněž fungování budovy bylo energeticky náročné. Původní záměr byl opravit pouze střechu. Nicméně stavební průzkum ukázal, že jsou potřebné rozsáhlejší opravy, a nakonec se vedení města rozhodlo pro celkovou rekonstrukci. Výsledkem je budova, která splňuje požadavky moderní veřejné knihovny.

Rekonstrukce knihovny byla investičním projektem statutárního města Frýdek-Místek. Ve veřejné soutěži byla vybrána ostravská firma KANIA se zodpovědným projektantem Danielem Vaňkem. Zhotovitelem stavby se stala firma MORYS, s. r. o. S realizátory jsme měli možnost

Letní čítárna

vše potřebné pravidelně konzultovat a v případě potřeby řešit změny nebo drobné úpravy. Rekonstrukce proběhla v dohodnutém termínu, tj. v období září 2020 – březen 2022.

V předprojektové přípravě se diskutovalo především o stavební části a statické budovy. Nevěděli jsme, zda budeme mít finanční prostředky také na vybavení knihovny nábytkem a designovými prvky. V průběhu přestavby nakonec výměna nevyhovujícího mobiliáře v půjčovnách proběhla. Některé detaily v interiéru se ale budou ještě postupně doplňovat.

Jedním z úskalí se ukázala skutečnost, že se pobočka nachází ve dvou budovách. Muselo se tedy vycházet z dispozic a možností, které obě

budovy nabízely. I přesto, že se rekonstrukce týkala jen jedné z nich, naším požadavkem bylo budovy propojit v nejvyšším patře tak, aby byl zajištěn bezbariérový přístup výtahem do Modrého salonku. Dalším naším požadavkem bylo využití půdního prostoru a rozšíření knihovny o přístavbu nad stávajícím skladem. Změnou sedlové střechy na pultovou vzniklo celé jedno patro, kde najdeme oddělení beletrie, jehož součástí je nová letní čítárna. Ta přímo vybízí k nerušenému čtení, studiu či relaxaci. Zde je také možnost občerstvit se kávou nebo čajem.

Útulné prostředí oddělení pro děti a mládež

Výsledek

Novinkou pobočky jsou i dvě multifunkční učebny. Knihovníci v nich mohou realizovat své projekty a aktivity kdykoliv v provozní době knihovny. Zároveň je možné tyto prostory nabídnout spolupracujícím spolkům a jiným komunitám i v době, kdy je knihovna pro veřejnost uzavřena.

V rámci rekonstrukce došlo také k výměně veškeré instalace. Nechybí RFID systém, čtenáři mají možnost využít samoobslužné půjčování a samozřejmě je i wi-fi připojení ve všech prostorách. Součástí projektu nebyla nová IT technika. Využíváme proto nadále stávající, kterou však plánujeme v brzké době doplnit o nové položky.

Do místecké pobočky jsme uložili přes padesát tisíc dokumentů. Naším cílem ale také bylo vytvořit místo, které bude pro návštěvníky příjemné, s dostatečným počtem studijních a čtecích míst, prostorem k setkávání a ke konání doprovodných programů. Částečně proto bylo nutné i působení na knihovníky, aby sami změnili svůj postoj. Přesvědčit je, že není záměrem vrátit do půjčoven všechny knihy, což by bylo na úkor vzdušnosti a útulnosti místa. Během stěhování jsme proto vyřadili 5000 zastaralých svazků. Oceníme to až v příštím roce, ve kterém knihovnu čeká revize knihovního fondu. Kromě půjčoven je přehlednější také uložení dokumentů ve skladu, který je vybaven novými posuvnými regály.

V budově došlo k novému uspořádání jednotlivých oddělení tak, aby lépe vyhovovalo potřebě

bám čtenářů i knihovníků. Pobočka po rekonstrukci nabízí vhodné zázemí v podobě moderně zařízených kanceláří, kuchyněk, sociálního zařízení. V celé knihovně existuje jednotný informační systém.

Co nás čeká dále?

Rekonstrukce skončila; koncem dubna 2022 byla knihovna slavnostně otevřena a předána veřejnosti. Nás nyní čeká naplnit ji obsahem. Opět jsme zpřístupnili knižní fond a postupně obnovujeme aktivity, kterým jsme se věnovali před uzavřením knihovny. Hledáme i další inspiraci, jak tento prostor využít.

Už nyní, krátce po otevření pobočky, vidíme, že čtenáři rádi využívají letní čítárnu v oddělení beletrie. Určitě si ji užijí ještě více po dokončení obchvatu města. Přestože je terasa orientována do parku, je v tuto chvíli poměrně hlučným místem. Také oddělení pro děti a mládež se stává atraktivní pro rodiny s dětmi. Do budoucna bychom rádi využili i sklepní prostory budovy, které je však potřeba vybavit.

Těšíme se, že knihovna opět bude prostorem pro setkávání nejen na kulturních akcích, ale také „jen tak“ – mezi regály knih, u vypůjčovacího pultu nebo při posezení na terase. Věříme, že bude vyhledávaným místem pro trávení volného času, ale také pro celoživotní vzdělávání.

IRENA LIBERDOVÁ | liberdova@mkmistek.cz

Foto: Libor Solář

Současná britská literatura v českých překladech posledních let

Britská literatura patří u nás stále k oblíbeným a také k těm nejpřekládanějším. Čeští nakladatelé se k ní obrací rádi, stejně jako čtenáři, sledována je i kritiky a recenzenty. Není to jen stále oblíbená a vydávaná klasika (nejednou v nových překladech) velikánů jako William Shakespeare, Jane Austenová nebo Charles Dickens, ale samozřejmě i slavní autoři současnosti, stejně jako objevování nových jmen, přičemž častým vodítkem bývají i prestižní literární ceny, jako jsou Booker Prize, Orange Prize, resp. nyní Women's Prize for Fiction nebo Costa Book Award. Následující přehled českých překladů současné britské literatury si nedělá nárok na úplnost. Snaží se upozornit na to nejzajímavější a na to, co vzbudilo ohlas.

Velká jména současné britské literatury

Na úvod bych rád připomněl jednoho z nejvýznamnějších britských básníků druhé poloviny 20. století **Teda Hughese** (1930–1998), protože

loni konečně v českém překladu Vandy Senko Ohniskové a Milana Ohniska vyšla v Argu v edici AAB jeho poslední básnická sbírka *Dopisy k narozeninám* (1998). Básně této obsáhlé sbírky jsou adresovány (až na dvě výjimky) Sylvii Plathové, americké básnířce, s níž Hughes pojilo nejen sedmileté manželství, ale také dcera Frieda a syn Nicholas. Básně vznikaly během dlouhých pětatřiceti let: ty nejstarší Hughes napsal pouhých pár měsíců po sebevraždě Sylvie Plathové v roce 1963, ty poslední těsně před svým úmrtím v říjnu 1998. *Dopisy k narozeninám* jsou jeho jedinou „výpovědí“ o partnerském vztahu se Sylvii i o bolestném, emocionálně vypjatém období, během něhož Plathová vytvořila své nejsilnější básně – a zároveň se rozhodla pro dobrovolný odchod ze života. Sbírkou se okamžitě po vydání stala bestsellerem, byla

ověřena všemožnými respektovými cenami, např. T. S. Eliot Prize, Forward Prize for Poetry či Whitbread Poetry Prize. Mnozí kritici ji považují za vrchol autorova díla.

Hilary Mantelová (* 1952) získala dvakrát Booker Prize za první dva díly historické trilogie *Wolf Hall* (2009, česky Argo, 2010) a *Předvedte mrtvé* (2012, česky Argo, 2013); třetí, nejrozsáhlejší díl *Zrcadlo a světlo* (2020, česky Argo, 2021) následoval po delší pauze. Trilogie o 1630 stranách sleduje vzestup a pád Thomase Cromwella (asi 1485–1540), chudého kovářského syna, který se vlastními schopnostmi vypracoval na pravou ruku

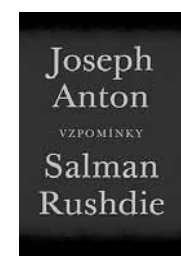

anglického krále Jindřicha VIII. V prvních dvou dílech jsme sledovali, jak král Jindřich VIII. usiloval o zrušení svého dvacetiletého manželství s Kateřinou Aragonskou, aby se mohl oženit s Annou Boleynovou. Na scénu vstupuje Cromwell, šarmantní politický génius, rváč a kšeftář, který porušil na své cestě k moci snad všechna pravidla rigidní společnosti. Po ztrátě rodiny a milovaného kardinála Wolseyho, který mu byl pravým otcem, si houževnatě razí cestu ke

dvoru, kde je „člověk člověku vlkem“. A parlamentu i papeži navzdory se chystá přetvořit Anglii k obrazu královny i svěmu... Anna Boleynová však nedokázala splnit, co slibovala: porodit syna, který by byl pokračováním tudorovské linie. Král se zamiluje do Jany Seymourové, a tak je potřeba zbavit se Anny, která skončí na popravišti, obviněná z nevěry.

Mezitím tamtéž skončí i právník, politik a spisovatel Thomas More, králův kancléř, který se vzepřel králi i Cromwellovi. Třetí díl začíná ve chvíli, kdy Anně v roce 1536 setnou hlavu. A my sledujeme poslední čtyři roky Cromwellova života. Jindřich se ožení s Janou a konečně se dočká syna, Edvarda. Mezitím mu zemře nemanželský syn a pak po porodu bohužel i královna Jana. Anglie čelí vzpouře některých měst a nepřátelství ze strany papeže, francouzského krále a císaře Svaté říše římské, v jejichž očích je anglický král kacířem. Cromwell jako pravá ruka krále je jmenován sekretářem a lordem strážcem pečeti. Pořád pracuje, vede nekonečná jednání a hledá králi novou manželku. Tou se nakonec stane Anna Klevská, jenže manželství není šťastné a král se po půl roce s Annou rozvede. To a řada dalších okolností vede ke Cromwellovu strmému pádu... Trilogie Hilary Mantelové, kterou přeložila Michala Marková, patří k tomu nejlepšímu, co můžeme v oblasti historických románů v současnosti najít. Od autorky vyšel opět v Argu také román *Za temnotou* (česky 2012, přeložil Petr Pálenský), černá groteska o styku se záhrobím, a soubor povídek *Zavraždění Margaret Thatcherové* (česky 2016, přeložila Michala Marková).

Salman Rushdie (* 1947), autor proslulých *Dětí půlnoci* (Booker Prize 1981, česky naposledy Paseka, 2012), *Hanby* (česky Paseka, 2004) či

Maurova poslední vzdechu (česky Paseka, 2013), které všechny přeložil Pavel Dominik, patří ke stálícím světové literatury a jeho dílo bylo téměř celé přeloženo i do češtiny. V roce 2012 u nás vyšla jeho autobiografie *Joseph Anton. Vzpomínky* (přeložili Lukáš Nový a Barbora Punge Puchalská); titul knihy odkazuje ke jménu, pod kterým se Rushdie skrýval, když byl iránským ájatlá-

hem Chomejmím v únoru 1989 odsouzen k smrti za autorství románu *Satanské verše*. Autor strávil léta pod policejní ochranou a v neustálých obavách o vlastní život i osud svých blízkých. *Satanské verše* se v roce 2015 dočkaly nového českého překladu (podepsán je pod ním překladatel s pseudonymem Jan O. Tichý). Tento komický i filozofický román si pozornost zaslouží nejen výše zmíněným odsouzením k smrti autora ze strany náboženského vůdce, ale především jako jedno z vrcholných děl Rushdieho tvůrčí dráhy, který je fascinující barvitou mozaikou příběhů, v nichž se jedinečným způsobem prolínají skutečnost, sen i autorova jiskřivá imaginace.

V roce 2016 u nás vyšel Rushdieho román *Dva roky, osm měsíců a osmadvacet nocí* (přeložila Barbora Punge Puchalská), nespoutaný příběh inspirovaný poetikou orientálních pohádek i dobrodružných ság moderní popkultury, který vyžaduje ochotu poddat se autorově bezbřehé imaginaci. Svěrázným způsobem však odráží i rostoucí výbušnost a nepředvídatelnost světa, který nás reálně obklopuje. A v roce 2018 vyšel román *Zlatý dům* (v překladu Davida Petřů), mnohovrstevnatý příběh, který rámuje vláda Baracka Obamy a volba prezidenta nového, jenž vypráví o záhadném magnátovi Neru Goldenovi a jeho třech synech. Rushdieho dílo u nás vydává Paseka, která chystá i překlad posledního autorova románu *Quichotte*, jenž je moderní pocoutou nesmrtelnému Cervantesovu *Donu Quijotovi*.

Julian Barnes (* 1946), nositel Booker Prize za román *Vědomí konce* (2011, česky Odeon, 2012, přel. Petr Fantys), v poslední době zaujal románem

Hukot času (česky Odeon, 2017, přel. Petr Fantys), jenž je fiktivní historií vztahu ruského skladatele Dmitrije Šostakoviče ke stalinskému systému – a obecně obrazem lidské svobody ve světě, kde je život v područí totalitního režimu. Hlavním motivem je jemná hranice mezi zbabělostí, neutralitou a statečností, která se v takovém světě vytváří – téma pro českého čtenáře a naši historii více než aktuální. *Jediný příběh* (česky Odeon, 2019, přel. Petr Fantys) je příběhem lásky mladého studenta a stárnoucí ženy se všemi důsledky, které přináší životům obou protagonistů; milostný

román na pozadí „drobného obrazu“ britské společnosti 60. let, včetně jejích zakořeněných klíše a prudérnosti. *Muž v červeném kabátě* (česky Odeon, 2021, přel. Petr Fantys) není román, ale směs literatury faktu, životopisu a eseje; přináší portrét Belle Époque, oněch krásných časů, kdy byla v Paříži dokončena Eiffelova věž a krásná Sarah Bernhardtová byla na vrcholu kariéry – ale také doby bizarních soubojů, vražd a soudních procesů včetně neblaze proslulé Dreyfusovy aféry. Hlavními protagonisty jsou vévoda Edmond de Polignac, hrabě Robert Montesquiou-Fezensac a doktor Samuel Pozzi, zajímavé postavy té doby...

Ian McEwan (* 1948), slavný autor *Betonové zahrady* či *Pokání* a nositel Booker Prize za román *Amsterdam*, pilně píše dál a pravidelně vydává nová díla. V posledních letech to byl román

Myslete na děti! (česky Odeon, 2015, přel. Ladislav Šenkyřík) o soudkyni nejvyššího soudu, která řeší komplikovaný právní spor – sedmnáctiletý mladík umírá na leukemii a rodiče odmítají transfuzi krve, protože patří ke Svědkům Jehovovým. Dále román *Skořápka* (česky Odeon, 2017, přel. Ladislav Šenkyřík), vycházející ze zápletky *Hamleta* a vyprávěný z pohledu devítiměsíčního plodu v lůně jedné z hrdinek, Trudy, která svého manžela podvádí s jeho bratrem a vymyslí spolu plán, jak se manžela zbavit... *Stroje jako já* (česky Odeon, 2021, přel. Ladislav Šenkyřík) jsou románem z alternativní historie, v níž Velká Británie prohrála válku o Falklandy a Alan Turing se věnuje vývoji umělé inteligence... A novela *Šváb* (česky Odeon, 2020, přel. Ladislav Šenkyřík) je variací na Kafkovu *Proměnu*, jak už napovídá první věta: *Když se Jim Sams – chytrý, ale v žádném případě nějak zvlášť důmyslný tvor – jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakousi nestvůrnou obludu...*

Edward St Aubyn (* 1960) získal světovou proslulost románovou pentologií *Patrick Melrose*, kterou u nás vydalo Argo ve dvou svazcích v letech 2019 a 2020 v překladu Ladislava Nagye, který za první svazek získal Magnesii Literu. Autor v tomto díle nabízí pohled nejen do prostředí britské společenské smetánky, ale i do odvykacích cen-

ter a newyorské drogové scény. Vypravěč je uchvácen svým démonickým otcem – ten na něm v prvním díle ukáží své sadistické choutky, v druhém díle je přítomen již jen jako stín (už dospělý Patrick cestuje do New Yorku vyzvednout jeho ostatky) a v díle třetím vystupuje jako vzpomínka, na niž nejde zapomenout, ale ani se s ní usmířit. Díl čtvrtý a pátý (česky ve druhém svazku) pak dává prostor také hrdinově problematické a nešťastné matce. Pentologie byla převezena do úspěšné televizní minisérie s Benedictem Cumberbatchem v titulní roli.

Kate Atkinsonová (* 1951) se proslavila hned svojí prvotinou *V zákulisí muzea* z roku 1995 a velkou pozornost kritiků i čtenářů a dvojí Costa

Award jí přinesla volná románová dílogie *Život za životem* (česky Argo, 2014, přel. Daniela Theinová) a *Bůh v troskách* (česky Argo, 2016, přel. Veronika Volhejnová). V prvním románu sledujeme různé možnosti a varianty

žítosti Ursuly Toddové, zatímco v druhém románu je hlavní postavou její mladší bratr Teddy, adept básnictví, pilot bombardéru RAF, manžel a otec. To vše na pozadí nebezpečí a pokroků 20. století. Další autorčin román *Přepis* (česky Argo, 2019, přel. Veronika Volhejnová) vypráví o mladičce Juliet Armstrongové, která se v roce 1940 přimotá do světa špionáže a dostane za úkol sledovat aktivity britských sympatizantů s fašismem. Když válka skončí, s úlevou považuje tuto kapitolu svého života za uzavřenou. O deset let později, kdy pracuje jako producentka BBC, se však nečekaně vynoří postavy z minulosti... Atkinsonová píše také detektivky s hlavní postavou soukromého detektiva Jacksona Brodieho, u nás zatím vyšly *Neuzavřené případy* a *Něco za něco*, obě knihy v Argu.

Alan Hollinghurst (* 1954), nositel Booker Prize za *Linii krásy*, od nějž česky dále vyšel román *Cizí dítě*, zatím naposledy zaujal románem *Sparsholtova aféra* (česky Odeon, 2019, přel. Michala Marková). Klasická struktura pěti obsáhlých částí zachycuje vždy jednu konkrétní situaci nebo událost, které se odehrávají v mnohaletém časovém odstupu a sledují osudy postav během několika desetiletí.

Hollinghurst se jako mistrný vypravěč opět vyrovnává se zkušenostmi gayů v proměnách doby a společenských poměrů. Elegantně rafinovaný, přesný a výstižný styl je tentokrát okořeněn britským humorem.

Další současní spisovatelé

Bernardine Evaristová (* 1959) se v roce 2019 stala nositelkou Booker Prize za román *Dívka, žena, jině* (česky Host, 2020, přel. Viktorie Hanišová), kterou získala napůl se slavnou Kanaďankou Margaret Atwoodovou (ta zvítězila s románem *Svědectví*, volným pokračováním *Příběhu služebnice*). Evaristová přináší nevšední čtenářský zážitek jak originálním stylem, tak i příběhem dvanácti britských žen na strastiplné pouti napříč uplynulým stoletím. Nebojácná farmářka, lesbická feministka, uklízečka středního věku, úspěšná bankéřka, přísná učitelka či žena v domácnosti s poporodní depresí... Každá z nich je jiná, a přesto se navzájem podobají víc, než by samy čekaly.

O rok dříve si Booker Prize poprvé v historii této prestižní ceny odnesl někdo z autorů ze Severního Irsku, a to **Anna Burnsová** (* 1962) za román *Mlíkař* (česky Argo, 2020, přel. Ester Žantovská), což je intimní příběh z dramatického období konfliktu v Severním Irsku.

Poprvé jsme dostali nedávno možnost přečíst si v češtině také některý z románů **Pat Barke-rové** (* 1943), která se proslavila trilogií *Regeneration* z období první světové války (za třetí díl získala v roce 1995 Booker Prize). V češtině zatím vyšel pouze její román *A dívky mlčely* (Vyšehrad, 2019, přel. Kateřina Novotná), který líčí známý příběh trojské války z pohledu žen, konkrétně Bríseovny, urozené dívky královské krve, která se stane otrokyní a Achilleovou konkubínou.

Susanna Clarková (* 1959) si získala jméno a úspěch svojí prvotinou *Jonathan Strange a pan Norrell* z roku 2004, úžasnou směsí fantasy a historického románu. Pak vydala ještě sbírku povídek *Dámy z Grace Adieu* (2006) a poté se odmlčela. Až v roce 2020 přišla s dlouho očekávanou novinkou *Piranesi* (česky Argo, 2021, přel. Viktor Janiš, stejně jako obě

předchozí autorčiny knihy), za niž dostala Women's Prize for Fiction. *Piranesi* je originální fantasy s hutnou atmosférou, jejíž titulní hrdina žije v Domě, který má stovky, ne-li tisíce místností a chodeb, v nichž je uvězněný oceán. Vodní labyrint. *Piranesi* se čas od času vídá se svým přítelem, Tím druhým, jenž *Piranesiho* potřebuje pro vědecký výzkum Velkých a Tajných Vědomostí. *Piranesi* si své poznatky zaznamenává do deníku. Pak se začnou objevovat vzkazy; ne vše je takové, jak se zdá. A když vyjdou na světlo důkazy o existenci dalšího člověka, možná i z jiného světa mimo zdi Domu, *Piranesi* začne rozplétat pavučinu lží...

Pozornost si zaslouží ještě například **Helen Oyeyemi** (* 1984), která žije od roku 2014 v Praze. Argo jí vydalo romány *Dívka jménem Boy* (česky 2016, přel. Ladislav Nagy) a *Perník* (česky 2021, přel. Petr Onufer).

David Mitchell (* 1969), proslavený zejména bestsellerem *Atlas mraků*, je známý i u nás a jeho knihy jsou do češtiny přeloženy všechny, naposledy romány *Dům za zdí* (česky Mladá

fronta, 2016, přel. Petra Diestlerová), *Hodiny z kostí* (česky Mladá fronta, 2017, přel. Petra Diestlerová) a *Utopia Avenue* (česky Leda, 2021, přel. Petra Martínková), což je název hudební skupiny. Román není ani zdaleka jen mistrně odporovaným portrétem hudební scény v Soho na přelomu 60. a 70. let minulého století, autora také zajímá, odkud se berou autorské nápady a jak potom putují světem – a popová hudba mu k tomu nabízí ideální příležitost.

A na závěr aspoň ještě jedno pozoruhodné jméno, **David Szalay** (* 1974), který byl za román *Co všechno je muž* (česky Akropolis, 2021) v užší nominaci na Booker Prize. U nás vyšel také jeho román *Turbulence* (česky Akropolis, 2020). Obě knihy přeložil Lukáš Novák a obě mají společně to, že jsou to mozaikovitě romány ve formě vzájemně propojených/propletených povídek.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Nobelista Kazuo Ishiguro

K nejdůležitějším a nejpozoruhodnějším osobnostem současné britské i světové literatury patří Kazuo Ishiguro, prozaik japonského původu, od dětství žijící ve Velké Británii, který se stal v roce 2017 nositelem Nobelovy ceny za literaturu jako zatím poslední britský autor. Jeho dílo bylo již celé přeloženo do češtiny a získalo si velkou čtenářskou pozornost po celém světě.

Kazuo Ishiguro se narodil v roce 1954 v japonském Nagasaki, ale od roku 1960 žije trvale ve Velké Británii a píše v angličtině. Pouze v prvních dvou románech se věnoval japonským tématům, v těch dalších se jim natrvalo vzdalil. Jak sám prohlásil, snaží se psát „internacionální romány“ (international novels), které by svými tématy i stylem a jazykovými prostředky oslovily čtenáře z různých oblastí světa. A jak je vidět podle autorových úspěchů a podle toho, jak širokou čtenářskou i kritickou obec oslovil, povedlo se mu to. Ovšem neznamená to, že by ze svých děl vyloučil národní tematiku, naopak, „jeho prózy vycházejí ze silného prožitku lokality i národních dějin,“ jak napsal anglista Martin Hilský ve studii *Současný britský román*. Zároveň je to spisovatel, jehož knihy nabízejí pestré náměty, v nichž se nebojí ani inspirace v žánrové literatuře (dystopie, fantasy, krimi); rozhodně to není autor, který by psal celý život „jednu knihu“.

Ishiguro dosud vydal osm románů a jeden soubor povídek a kromě toho se příležitostně věnuje i filmové scenáristice. Prvotina *Vybledlá krajina s kopci* (1982, česky Argo, 2019, přel. Zdena Pošvicová) je reminiscencí poválečného Japonska s příměsí elegičnosti a lyričnosti, konfrontace starého a nového, tradičního a moderního. Druhý román *Malíř pomíjivého světa* (1986, česky Argo 1999 a 2018, přel. Jiří Hanuš) je rekapitulací života oficiálního umělce poplatného starému japonskému militaristickému režimu.

Nejznámějším Ishigurovým románem je *Soumrak dne* (1989, česky Volvox Globator, 1997, naposledy Leda, 2016, přel. Zdena Pošvicová), oceněný Booker Prize a skvěle zfilmovaný v roce 1993 režisérem Jamesem Ivorym s Anthonym Hopkinsem a Emmou Thompsonovou v hlavních rolích.

Vypravěčem je Stevens, majordomus vlivného anglického politika lorda Darlingtona, který před druhou světovou válkou sympatizoval s Němci. Druhá linie se odehrává po válce, kdy Stevens slouží novému majiteli stejného domu, Američanovi. Ishiguro prezentuje „morální a politické ambivalence v mistrovsky napsané próze, jejíž neosobní styl odráží obřadnou strnulost a prkenou důstojnost anglického majordoma,“ jak napsal Martin Hilský.

Rozsáhlý experiment *Neutěšenci* (1995, česky Argo, 2020, přel. Alena Dvořáková) je snovou káfovou či beckettovskou tragikomií a románovým labyrintem o významném hudebníku, který bloudí v jedné nejménovaně evropské metropoli. Hlavní postavou románu *Když jsme byli sirotci* (2000, česky Barrister & Principal, 2006 a 2012, přel. Renata Kamenická) je uznávaný londýnský detektiv, který dokáže vyřešit i ty nejnáročnější případy; zbývá mu však vyřešit záhadu svého života – zmizení vlastních rodičů. Děj se odehrává ve třicátých letech a v roce 1958 v Londýně, Šanghaji a Hongkongu. Následovaly dystopický román o dárcovství lidských orgánů *Neopouštěj mě* (2005, česky BB art, 2007, Argo, 2018, přel. Gisela Kubrichtová), zfilmovaný v roce 2010, soubor povídek *Nokturna: Pět příběhů o hudbě a soumraku* (2009, česky Plus, 2010, Argo, 2021, přel. Ladislav Nagy) a román *Pohřbený obr* (2015, česky Argo, 2017, přel. Lenka Sobotová), zasazený do počátků raného středověku, kdy se Británie, kterou dávno opustili Římané, nezadržitelně mění v trosky. Zatím poslední autorův román *Klára a Slunce* (2021) vyjde v Argu letos na podzim v překladu Aleny Dvořákové; je zповědí vyřazené robotky jménem Klára, nadané pokročilou umělou inteligencí i pozoruhodnými pozorovacími schopnostmi.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*.

V městské knihovně v německém Offenbachu je v oblasti čtení a jazykové propagace využívaný neobvyklý kolega – sedmiletá psi slečna Bonny. Má hnědé oči, jemnou kožešinu a jasně růžovou mašli. Projekt s názvem *Propagace čtení na 4 tlapách* oslovuje pedagogy ve školách, rodiče a děti, zájem mají i pracovníci tisku, rozhlasu a televize. Výzkumy prokázaly, že přítomnost psa zejména ve stresových situacích snižuje u lidí krevní tlak a tepovou frekvenci. Bonny pomáhá dětem školního věku při hlasitém čtení – přítomnost psa má na děti uklidňující účinek, pomáhá jim překonat dyslexii a objevit radost ze čtení. Čtení probíhá ve speciálním pokoji v dětské knihovně nebo ve vhodném prostoru ve škole. Na začátku jsou děti nejvíce zvědavé na Bonny, vedoucí projektu pak pokračuje aktivizačními hrami. Malé „zahřátí“ v úvodu pomáhá dítěti i Bonny, aby se poznali hravou formou. Dítě pak čte vybrané texty Bonny, v průběhu hlasitého čtení nejsou děti kritizovány ani přerušovány – cílem projektu je nebát se dělat chyby. Porozumění se procvičuje hravou formou. Tady pomáhá Bonny, reaguje na otázky pomocí naučených triků – kutálí se, aportuje, hýbe se atd. (momentálně jich má naučeno 45). Pracovníci knihovny se podílejí na dalším proškolení psa, jeho chování je nutné průběžně klasifikovat a nepodceňovat. Ve školách města Offenbach se stal velmi oblíbený, a tak knihovnu navštěvuje čím dál více školních tříd.

(*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 73, Nr. 2–3, 2022, s. 74–76*)

Knihovnický svět se musel již počátkem roku 2020 přizpůsobit pandemii covid-19 a informační sektor prošel zcela novými fázemi svého vývoje. Prvotní opatření vyústilo v dalekosáhlé uzavření institucí, přesto se snažily sloužit svým uživatelům a předefinovat své služby. Rychle se zaměřily na digitální služby. Pro mnoho knihoven ještě nebyla strategie digitální transformace relevantní, a pandemie je přivedla na tuto cestu. V této složité situaci hrála nezastupitelnou roli odborná doporučení knihovnických sdružení po celém světě. Když se knihovny začaly pomalu otevírat veřejnosti, nabídky tyto organizace konkrétní institucionální plány, jak organizovat práci knihoven v nových

podmínkách. IFLA připravila analýzu 77 plánů znovuotevření knihoven, která ukazuje čtyři klíčové oblasti: projevíly se v přeskupení prostor knihoven, změnách v sanitaci, přehodnocení knihovnických služeb a zavádění nových bezpečnostních opatření. IFLA to definuje jako Systém 4S: prostor, služby, bezpečnost, sanitace. Po znovuotevření knihoven se knihovnický sektor adaptoval na nové podmínky a to, co vypadalo jako dočasná adaptace, se stalo dlouhodobým trendem. Knihovny si uvědomují, že epidemie není jen krizí, ale předznamenává novou éru.

(*IFLA Journal – Volume 48, Number 1, March 2022, s. 3–8*)

Situace související s epidemií covid-19 nepochybně zasáhla i knihovny – hledají různé způsoby, aby si udržely kontakt s uživateli a zároveň poskytovaly plnohodnotné služby. Mají velký potenciál sehrát důležitou roli v boji proti současné pandemii. Danou problematiku možno chápat v různých kontextech – od přijímání opatření, které mají zamezit přenosu infekce, přes vzdělávání a šíření osvěty až po vykonávání zdravotní péče v prostorách knihovny. Existují různá opatření a postupy související s poskytováním služeb, manipulací s dokumenty, dezinfekcí fondů a prostor knihovny, ochrannými pomůckami apod. Mnohé způsoby a návody, jak tyto informace a doporučení aplikovat, poskytují na svých webech Slovenská národní knihovna a Národní knihovna ČR. Přiblížíme si kroky, které souvisí se vzděláváním, šířením osvěty a zdravotní péčí přímo v knihovnách. Jednou z možností, jak podpořit zdraví uživatelů, je testování obyvatel. Například ve skotském Edinburghu v některých knihovnách realizují komunitní testování na covid-19. Snahou je zachytit i lidi s bezpříznakovým průběhem nemoci. Lidé si mohou v knihovnách zvednout i domácí testovací soupravy. Testování může probíhat i v akademickém prostředí, ve kterém přichází do kontaktu větší množství lidí z různých lokalit. Například v prostorách akademické knihovny Georgijského technického institutu v Atlantě bylo vytvořené místo určené na testování studentů, pedagogů a dalších zaměstnanců. Knihovny mohou být vhodným místem i pro očkování proti nemoci covid-19. Například

knihovna Brentwood Library ve městě Jacksonville na Floridě poskytla na tuto činnost prostory klinice. Na Slovensku vzpomene očkování v prostorách Městské knihovny v Medzilaborcích.

(*Knížnica – ročník 23, číslo 1, 2022, s. 26–31*)

Ve slavnostním sále Rakouské národní knihovny ve Vídni právě probíhá speciální výstava s názvem „Osvobodte manězi!“

Tato zajímavá výstava ukazuje návštěvníkům fascinující vyobrazení zvířat z bohatých knihovnických fondů bývalých císařských sbírek, které vznikaly v průběhu čtyř století. Vystavené exponáty ohromují smyslem pro detail a barevnou rozmanitostí. Působivé obrazy zvířat pocházejí ze vzdálených kontinentů a dorazily v průběhu expedic jako atrakce potulných zvěřinců do rezidenčního sídla Vídně. Tato zvířata byla dříve známá pouze z ilustrovaných knih nebo byla vycpaná a stala se součástí císařské přírodovědné sbírky. Vzácní ptáci byli na císařském dvoře chováni jako mazlíčci pro vysoce postavené osobnosti u dvora. Knihovna uchovává bohatý poklad ilustrací a písemných pramenů dokládající chov vzácných zvířat na dvoře Habsburků. Obrazy z habsburských sbírek nabízejí také pohledy na dávno zapomenuté zoologické zahrady (např. zahrada na zámku Neugebäude nebo knížecí barokní zvěřinec Evžena Savojského v Belvederu). Šlechtické zoologické zahrady byly často jediným způsobem, jak získat znalosti o exotických zvířatech. Při přípravě svatby císařovy dcery Leopoldiny s portugalským korunním princem Domem Pedrem v roce 1817 bylo eskortováno několik tisíc exotických zvířat z Brazílie do Vídně. Zvířata, která přežila náročný transport, byla umístěna v soukromém zvěřinci císaře Františka II. a v ZOO Schönbrunn.

(*Österreichischen Nationalbibliothek Magazin – Nr. 1, März 2022, s. 4–6*)

V Berlínské státní knihovně je již od roku 2014 uložena pozůstalost zpěváka Dietricha Fischer-Dieskaua (1925–2012). Zahrnuje rozsáhlou korespondenci, písemnosti, deníky a další dokumentární materiál. O pět let později byla doplněna o další hudební materiál z rodu Fischer-Dieskau: notové rukopisy berlínského skladatele a ředitele sboru Klause Fischer-Dieskaua (1921–1994), zpěvákova staršího bratra. Klaus zkoumal hudební vlivy klasicko-romantického

repertoáru, zkoušel hrát na klavír a chtěl se stát hudebníkem. Otec Albert Fischer, ředitel první střední školy v Zehlendorfu, pravidelně koncertoval v aule školy s významnými umělci, a tak motivoval oba syny. Klaus vedl do roku 1989 pěvecký sbor a byl manažerem v hudebním studiu v Hannoveru, ale především je tu jeho monumentální dílo 110 oper. Sbírkou byla v roce 2019 předána hudebnímu oddělení Berlínské státní knihovny. Klausovy plány na studium na Státní hudební univerzitě v Berlíně zhatila druhá světová válka; byl odveden jako radista k letectvu. Po válce se zcela věnoval hudební kariéře a také začal pedagogicky působit. Se založením pěveckého sboru Hugo Distler Choir se jeho umělecké těžiště přesunulo do vedení sboru a k činnosti kantora na evangelické faře Berlín-Lankwitz. Později spolupracoval se svým bratrem Dietrichem. Jejich hudební pozůstalost je neocenitelným zdrojem informací pro hudební badatele v Berlínské státní knihovně.

(*BibliotheksMagazin, Jahrgang 17, Ausgabe 50, Nr. 2, Mai 2022, s. 14–18*)

Myšlenkou zpřístupnit uživatelům elektronické knihy se Univerzitní knihovna Univerzity Mateje Bela (UMB) v Banské Bystrici zabývá už od roku 2013, kdy byly akvizicí do knihovního fondu doplněny čtečky elektronických knih Prestigio a Kindle. Studenti a zaměstnanci mají v současnosti e-knihy dostupné v rámci nabídky licencovaných elektronických i volně přístupných zdrojů, je třeba vzpomenout i digitalizované učební materiály UMB dostupné po přihlášení ve Virtuální studovně UMB. Po konzultacích s dodavateli, institucemi a účasti na odborných knihovnických akcích byl přijat metodický pokyn o zásadách akvizice a zpřístupnění e-knih. Pozornost si vyžádalo nastavení pravidel jejich nákupu – vedle ekonomické efektivnosti a využitelnosti byl důležitým aspektem i legislativní rámec. Na Slovensku existuje minimum platform, které by knihovnám umožňovaly trvalý nákup odborných elektronických publikací v neomezeném přístupu v souladu s autorským zákonem a licenčními podmínkami vydavatelství. Z tohoto důvodu knihovna oslovila společnost EBSCO, která umožňuje institucionální nákup e-knih od českých vědeckých a univerzitních vydavatelství.

(*Bibliotheca Universitatis – ročník 17, číslo 2, 2022, s. 15–17*)

Před 80 lety, **2. 8. 1942**, se narodila chilská prozaička **Isabel Allende**, nejznámější latinskoamerická spisovatelka, autorka bestselleru *Dům duchů* a řady dalších románů (*Paula, Eva Luna, Dcera štěstěny, Sépiový portrét, Zorro – Legenda začíná, Inés, má drahá* aj.).

Před 230 lety, **4. 8. 1792**, se narodil anglický romantický básník a dramatik **Percy Bysshe Shelley** († 1822).

Před 60 lety, **4. 8. 1962**, se narodil jeden z neúspěšnějších současných českých spisovatelů **Jáchym Topol**, syn dramatika a básníka Josefa Topola, autor knih *Sestra, Anděl, Noční práce, Kloktat dehet, Chladnou zemí* nebo *Citlivý člověk*, nositel Ceny Jaroslava Seiferta (2010).

Před 170 lety, **5. 8. 1852**, zemřel **František Ladislav Čelakovský** (* 1799), český básník národního obrození, kritik a překladatel, mj. autor tzv. ohlasové poezie (*Ohlas písní ruských, Ohlas písní českých*).

Před 100 lety, **8. 8. 1922**, se narodila spisovatelka **Marie Kubátová**, autorka pohádek a knih pro děti a mládež.

Před 70 lety, **8. 8. 1952**, se narodil norský spisovatel **Jostein Gaarder**, převážně autor knih pro děti a mládež, z nichž k nejznámějším patří světově úspěšný *Sofiin svět*, „román o dějinách filozofie“; dospělým je určen např. román *Vita brevis*.

Před 100 lety, **9. 8. 1922**, se narodil britský básník, prozaik a kritik **Philip Larkin** († 1985), z jehož básní vyšel česky výbor *Vysoká okna*.

Před 80 lety, **9. 8. 1942**, se narodil český spisovatel a rabín **Karol Sidon**, autor knih *Sen o mém otci, Sen o mně* nebo *Boží osten*.

Před 60 lety, **9. 8. 1962**, zemřel německo-švýcarský spisovatel **Hermann Hesse** (* 1877), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1946), autor románů, novel a próz *Petr Camenzind, Pod koly, Tento svět, Gertruda, Knulp, Demian, Siddhártha, Klingsorovo poslední léto, Stepní vlk, Narcis a Goldmund, Pouť do země východní, Malý svět, Hra se skleněnými perlami* aj. Souborné dílo (10 svazků) vydalo česky v letech 1998–2003 nakladatelství Argo.

Před 110 lety, **10. 8. 1912**, se narodil brazilský spisovatel **Jorge Amado** († 2001), autor románů

např. *Mulatka Gabriela, Staří námořníci* nebo *Zmizení svaté Barbory*.

Před 90 lety, **10. 8. 1932**, se narodil český spisovatel **Vladimír Páral**, autor románů *Veletrh splněných přání, Soukromá vichřice, Katapult, Milenci a vrazi, Profesionální žena, Mladý muž a bílá velryba, Generální zázrak, Muka obraznosti, Válka s mnohozvířetem, Země žen* a řady dalších.

Před 90 lety, **10. 8. 1932**, se narodil populární český spisovatel a humorista **Miloslav Švandrlík** († 2009), autor *Černých baronů* a mnoha dalších knih.

Před 130 lety, **11. 8. 1892**, zemřel dramatik **Ladislav Stroupežnický** (* 1850), první dramaturg Národního divadla v Praze, autor veselohry *Naši furianti*, která patří k základním dílům české dramatiky.

Před 100 lety, **11. 8. 1922**, se narodil americký spisovatel **Alex Haley** († 1992), autor černošské sagy *Kořeny*, proslavené televizním seriálem.

Před 20 lety, **11. 8. 2002**, zemřel **Jiří Kolář** (* 1914), český básník a výtvarník, světově proslulý autor koláží; z rozsáhlého básnického díla jmenujme např.

knihy *Křestný list, Sedm kantát, Roky v dnech, Limb a jiné básně, Ódy a variace, Dny v roce, Očítý svědek, Prométheova játra, Básně ticha, Vršovický Ezop, Náhodný svědek, Černá lyra, Návod k upotřebení, Marsyas, Mistr Sun o básnickém umění, Nový Epiktet* aj. Od roku 1980 žil v Paříži, v roce 1997 se vrátil do Čech. Přeložil např. *Stébka trávy* Walta Whitmana (se Zdeňkem Urbánkem). Nositel Ceny Jaroslava Seiferta (1991). Před 110 lety, **18. 8. 1912**, se narodila italská prozaička **Elsa Morante** († 1985), z jejichž pouhých čtyř románů vyšly v češtině tři: *Arturův ostrov, Příběh v historii* a *Aracoele*.

Před 100 lety, **18. 8. 1922**, se narodil francouzský spisovatel „nového románu“ **Alain Robbe-Grillet** († 2008), autor knih *Gumy* či *Žárlivost*.

Před 90 lety, **24. 8. 1932**, se narodil **Ladislav Smoček**, český spisovatel, dramatik a divadelní režisér, spoluzakladatel pražského Činoherního klubu, kde působí dodnes; hostoval i na jiných scénách (Národní divadlo, Vinohradské divadlo, Laterna magika aj.); autor her *Piknik, Bludiště, Podivné odpoledne dr. Zvonka Burkeho, Kosmické jaro, Smyčka, Nejlepší den* aj.

Před 80 lety, **4. 9. 1942**, zemřel **Zsigmond Móricz** (* 1879), vrcholný představitel maďarské prózy první poloviny 20. století, autor románů *Tak se panstvo baví*, *Příbuzní*, *Šťastný člověk* nebo trilogie *Sedmihradsko*.

Před 90 lety, **7. 9. 1932**, se narodil britský spisovatel a kritik **Malcolm Bradbury** († 2000), autor tzv. univerzitních románů (např. *Jíst lidi je neslušné*); česky vyšly také jeho dějiny americké literatury *Od puritanismu k postmodernismu*, které napsal s Richardem Rulandem.

Před 60 lety, **7. 9. 1962**, zemřela dánská prozaička **Karen Blixenová** (* 1885), která psala dánsky i anglicky (anglicky psaná díla vydávala pod mužským pseudonymem Isak Dinesen), autorka *Sedmi fantastických příběhů*, *Zimních pohádek*, *Anekdota osudu*, *Babettiny hostiny* či slavné autobiografie *Vzpomínky na Afriku*, jejíž úspěšná filmová verze z roku 1985 získala sedm Oscarů.

Před 110 lety, **9. 9. 1912**, zemřel **Jaroslav Vrchlický** (* 1853), český básník, dramatik, překladatel, libretista a literární a divadelní kritik, hlavní představitel lumírovské poezie, nesmírně plodný autor i překladatel (překládal např. Danta, Petrarca, Carducciho, Leopardiho, Goetha, Schillera či Whitmana), autor *Noci na Karlštejně*, trilogie *Hippodamie*, *Selských balad* či *Zlomků epopoje*.

Před 430 lety, **13. 9. 1592**, zemřel francouzský spisovatel a filozof **Michel de Montaigne** (* 1533), jehož dodnes obdivované, čtivé a vlivné *Eseje* položily základ nového literárně-filozofického žánru.

Před 120 lety, **20. 9. 1902**, se narodil italský spisovatel a scenárista **Cesare Zavattini** († 1989), představitel italského neorealismu, podílel se např. na proslulém filmu *Vittoria De Siky Zloději kol*.

Před 570 lety, **21. 9. 1452**, se narodil italský teolog a filozof **Girolamo Savonarola** († 1498). Působil ve Florencii, kde kázal proti hříchům společnosti i proti panujícímu rodu Medicejských a požadoval obnovu církve. Znepřátelil si papeže Alexandra VI., který jej exkomunikoval, a byl upálen jako kacíř.

Před 210 lety, **21. 9. 1812**, zemřel **Emmanuel Schikaneder** (* 1751), rakouský herec, diva-

delní ředitel a libretista, autor libreta k Mozartově opeře *Kouzelná flétna*.

Před 190 lety, **21. 9. 1832**, zemřel **Walter Scott** (* 1771), skotský romanopisec a básník, tvůrce žánru historického románu, přední představitel romantismu, autor slavných románů *Waverley*, *Rob Roy*, *Ivanhoe* či *Nevěsta z Lammermooru* a básnické povídky *Jezerní panna*.

Před 75 lety, **21. 9. 1947**, se narodil americký prozaik **Stephen King**, jeden z komerčně nejúspěšnějších autorů hororových a thrillerových bestsellerů, např. *Carrie*, *Misery*, *To*, *Nezbytné věci*, *Mrtvá zóna*, *Žhářka* nebo *Osvícení*; řada z nich byla zfilmována.

Před 125 lety, **25. 9. 1897**, se narodil americký prozaik **William Faulkner** († 1962), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1949), jeden z nejvýznamnějších představitelů moderního románu první poloviny 20. století. Je autorem devatenácti románů, z nichž patnáct tvoří volný cyklus, odehrávající se ve fiktivním jižanském okrese Yoknapatawpha, jehož předobrazem byl Faulknerův rodný kraj. Faulknerovy čtenářsky náročné romány (z nichž většina vyšla i v češtině) používají moderní experimentální postupy a realisticky zobrazují život amerického Jihu. K nejvýznamnějším dílům patří *Hluk a vřava*, *Když jsem umírala*, *Svatyně*, *Srpnové světlo*, *Absolone*, *Absolone!*, *Divoké palmy*, *Báj* či trilogie *Vesnice*, *Město a Panské sídlo*. Faulkner psal také povídky (česky ve výboru *Růže pro Emilii*), kvůli obživě psal v Hollywoodu i filmové scénáře (podílel se např. na filmové verzi Chandlerova románu *Hluboký spánek*, 1946). Vedle Nobelovy ceny získal i Národní knižní cenu za soubor povídek a dvakrát Pulitzerovu cenu za romány *Báj* a *Pobertové*.

Před 70 lety, **26. 9. 1952**, zemřel **George Santayana** (* 1863), americký básník a filozof španělského původu.

Před 120 lety, **29. 9. 1902**, zemřel francouzský spisovatel **Émile Zola** (* 1840), autor dvacetidílného cyklu naturalistických románů *Rougon-Macquartové*, mezi něž patří např. *Zabiják*, *Nana*, *Břicho Paříže*, *Germinal*, *Člověk bestie*; mimo cyklus patří k nejznámějším dílům *Tereza Raquinová*.

Před 120 lety, **29. 9. 1902**, zemřel francouzský spisovatel **Émile Zola** (* 1840), autor dvacetidílného cyklu naturalistických románů *Rougon-Macquartové*, mezi něž patří např. *Zabiják*, *Nana*, *Břicho Paříže*, *Germinal*, *Člověk bestie*; mimo cyklus patří k nejznámějším dílům *Tereza Raquinová*.

Portréty archiv autora

Sestavil MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Městská knihovna Frýdek-Místek – dárek ke stoletému výročí s. 290–291
 ↑ Slavnostní otevření knihovny v dubnu 2022

Celkový pohled na obě budovy, z nichž jedna prošla v období září 2020 až března 2022 rekonstrukcí →

↓ Oddělení pro děti a mládež

↓ Pohled do výstavní části, která vznikla propojením obou budov knihovny na Hlavní třídě č. 111 a 112 ve druhém podlaží

← Letní čítárna se zastíněním proti slunci

Foto: Libor Solář

FOLIE NA OKNA.CZ

Profesionální instalace
Odborné poradenství
Prodej fólií

Okenní protisluneční
a tepelně-izolační fólie

Bezpečnostní, ochranné
fólie na sklo

Dekorové fólie pro
renovaci interiérů

Homologované
autofólie

NOVÁ TECHNOLOGIE PRO ZAMEZENÍ PŘEHŘÍVÁNÍ INTERIÉRŮ

Prémiové provedení spektrálně selektivní protisluneční fólie, která je ideální pro instalaci na jednoduchá či dvojitá skla z interiéru. Díky inovativní technologii výroby zadrží fólie až 40 % slunečního záření, a tím ochrání interiér před přehříváním. Ideální využití ULV 70 PS je právě tam, kde si chceme pohodlně užít slunečního svitu a denního světla, propustnost viditelného světla totiž přesahuje 67 %.

ultravision80XC

Zabraňuje tepelnému přehřívání interiéru

Snižuje náklady na vytápění

Neblokuje denní světlo

SunTek
WINDOW FILMS

www.folienaokna.cz, tel.: 727 944 618